

DZIENNIK URZĘDOWY

WOJEWÓDZTWA ZACHODNIOPOMORSKIEGO

Szczecin, dnia 19 czerwca 2023 r.

Poz. 3541

UCHWAŁA NR XLVI/352/2023 RADY MIEJSKIEJ W MASZEWIE

z dnia 25 maja 2023 r.

w sprawie uchwalenia Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Maszewo na lata 2023-2026

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2023 r. poz. 40 z późn. zm.) oraz art. 87 ust. 3 i 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2022 r. poz. 840), po uzyskaniu pozytywnej opinii Zachodniopomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, uchwala się, co następuje:

§ 1. 1. Przyjmuje się Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Maszewo na lata 2023-2026.

2. Program, o którym mowa w ust. 1 stanowi załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Burmistrzowi Maszewa.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Zachodniopomorskiego.

Przewodnicząca Rady

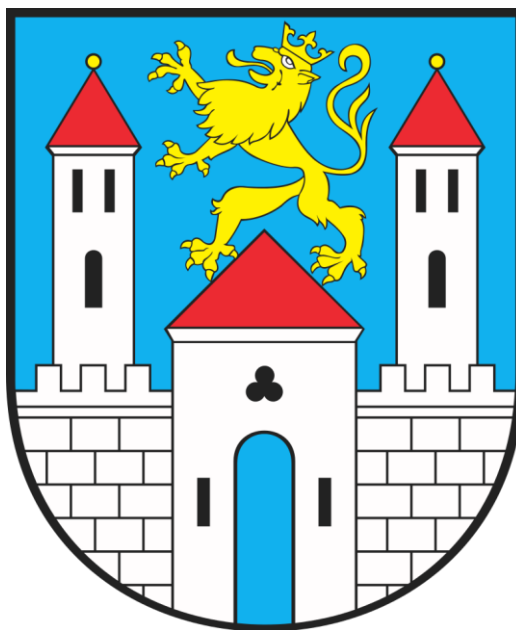
Małgorzata Storma - Piotrowska

Załącznik do uchwały Nr XLVI/352/2023

Rady Miejskiej w Maszewie

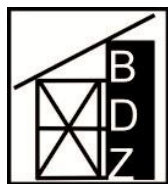
z dnia 25 maja 2023 r.

G M I N A
MASZEWO
WOJ. ZACHODNIOPOMORSKIE

GMINNY PROGRAM OPIEKI
NAD ZABYTKAMI
GMINY MASZEWO
na lata 2023–2026

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MASZEWO NA LATA 2023-2026

BIURO
DOKUMENTACJI
ZABYTKÓW
W SZCZECINIE

Instytucja Kultury
Samorządu Województwa
Zachodniopomorskiego

**GMINA
MASZEWO
WOJ. ZACHODNIOPOMORSKIE**

**GMINNY PROGRAM OPIEKI
NAD ZABYTKAMI
na lata 2023–2026**

Opracowanie:

*Biuro Dokumentacji Zabytków
w Szczecinie*

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MASZEWO NA LATA 2023-2026**Szczecin 2022-2023****SPIS TREŚCI**

Wstęp.....	s.4
1. Podstawa prawna i cele opracowania Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami.....	s. 7
2. Uwarunkowania prawne ochrony zabytków i opieki nad zabytkami w Polsce.....	s. 8
3. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego gminy Maszewo.....	s. 19
4. Charakterystyka krajobrazu i dziedzictwa kulturowego gminy Maszewo.....	s. 37
5. Ochrona dziedzictwa kulturowego gminy Maszewo – ustanowienia prawne.....	s. 62
6. Polityka w zakresie opieki i ochrony nad zabytkami w świetle działań gminy Maszewo.....	s. 68
7. Ocena stanu zachowania i funkcjonowania dziedzictwa kulturowego gminy Maszewo....	s. 81
8. Cele i zadania Programu Opieki nad Zabytkami gminy Maszewo.....	s. 85
9. Instrumentarium realizacji Programu Opieki nad Zabytkami.....	s. 94
10. Kryteria oceny realizacji Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami.....	s. 95
11. Źródła finansowania Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami.....	s. 96
Załączniki (wykazy).....	s. 103
Ilustracje.....	s. 116

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MASZEWO NA LATA 2023-2026

WSTĘP

Podstawowym zadaniem gminnych programów opieki nad zabytkami jest określenie kierunków działań i zadań służących poprawie kondycji dziedzictwa kulturowego – zarówno stanu zachowania zabytków, jak i udziału zabytków w kształtowaniu rozwoju i wizerunku gminy.

Programy opieki nad zabytkami służyć mogą rozwojowi gminy poprzez określenie zasadniczych kierunków działań i zadań na rzecz poprawy stanu zachowania zabytków, eksponowania walorów krajobrazu kulturowego, wykorzystanie zabytków dla potrzeb społecznych, gospodarczych i edukacyjnych.

Głównym celem sformułowania dokumentu jest dążenie do znaczącej poprawy stanu zasobów lokalnego dziedzictwa kulturowego oraz zachowania krajobrazu kulturowego gminy Maszewo poprzez określenie podstawowych uwarunkowań oraz rozwiązań, które temu służą.

Bogactwo i różnorodność dziedzictwa kulturowego może w istotny sposób przyczynić się do rozwoju społeczno-gospodarczego, a tym samym do poprawy jakości życia jej mieszkańców.

Pierwszą edycję Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Maszewo na lata 2023–2026 zwanego dalej „GPONZ 2023–2026” opracowano w oparciu o odpowiednie przepisy, akty prawa miejscowego przyjęte przez Radę Miejską w Maszewie, krajowe, wojewódzkie i powiatowe dokumenty typu strategicznego, materiały i dokumentacje z zasobu Zachodniopomorskiego Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Szczecinie, archiwum własnego Biura Dokumentacji Zabytków w Szczecinie oraz wiedzę i doświadczenie autorów.

Na wstępie opracowania przedstawiono informację nt. aktów prawa polskiego oraz europejskiego ustanawiających i regulujących zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków. Odrębną część poświęcono charakterystyce krajobrazu i dziedzictwa kulturowego miasta i gminy, które są przedmiotem **„GPONZ 2023–2026”**.

Gminna polityka w zakresie opieki nad zabytkami powinna być spójna ze strategiami rozwoju województwa i powiatu. Z tego względu omówiono (w zarysie) strategiczne dokumenty wojewódzkie, powiatowe i gminne, zwracając uwagę na założenia programowe dotyczące ochrony i opieki nad dziedzictwem kulturowym oraz jego rewitalizacji i rewaloryzacji, służące procesom rozwojowym.

Szczególnie istotnym dokumentem w tym zakresie jest Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami na lata 2021–2024 dla Województwa Zachodniopomorskiego¹.

Główne materiały wykorzystane przy tworzeniu **„GPONZ 2023–2026”**:

1. Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami na lata 2021–2024 dla Województwa Zachodniopomorskiego, opr. Biuro Dokumentacji Zabytków w Szczecinie 2021r.
2. Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Zachodniopomorskiego (zwany dalej „PZPWZ 2020”), opr. Regionalne Biuro Gospodarki Przestrzennej Województwa Zachodniopomorskiego, Szczecin 2020 r².

¹ Uchwała Nr XXIX/338/21 Sejmiku Województwa Zachodniopomorskiego z dnia 28 października 2021 r. (Dz. Urz. Woj. Zachodniopomorskiego z 2021 r., poz. 5593).

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MASZEWO NA LATA 2023-2026

3. Strategia Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego do roku 2030 (zwana dalej „SRWZ 2030”)³.
4. Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy i Miasta Maszewo z 2013 r. – tekst jednolity (zwane dalej „SUiKZP 2013”).
5. Zasób archiwalny WUOZ w Szczecinie, Biura Dokumentacji Zabytków w Szczecinie, Narodowego Instytutu Dziedzictwa OT Szczecin: dokumentacje konserwatorskie, karty ewidencyjne zabytków architektury i budownictwa, karty zabytków ruchomych, karty cmentarzy, karty ewidencyjne miejsca pamięci narodowej, karty ewidencyjne miejsca pamięci poległych w I wojnie światowej.
6. Opracowania studialne – strona www UM Maszewo.
7. Konsultacja z UM Maszewo.

Bibliografia (wybór)

- Berghaus H., *Landbuch des Herzogthums Pommern und des Fürstenthums Rügen*, II. Th., B. 5, Berlin 1872.
- Brüggemann L.W., *Ausführliche Beschreibung des gegenwärtigen Zustandes des önlgl. Preußischen Herzogthums Vor- und Hinter-Pommern*, Stettin 1784.
- Gemeinden und Gutsbezirke der Provinz Pommern und ihre Bevölkerung*, Berlin 1874.
- Gemeindelexikon für die Provinz Pommern*, Berlin 1908.
- Günther, *Der schöne Kreis Naugard. Eine Heimatkunde in Bildern*, Gollnow 1927.
- Lemcke H., *Die Bau- und Kunstdenkmäler des Regierungsbezirks Stettin*, H. 9, der Kreis Naugard, Stettin 1910.
- Łysiak W., *Dawny humor ludowy Pomorza Zachodniego*, Międzychód 1993.
- Łysiak W., *Grody, zamki, kościoły. Legendy i podania z Pomorza Zachodniego*, Międzychód 1995.
- Maszewo i okolice na przestrzeni wieków*, red. A. Chlebowska, Szczecin 2008.
- Mechto W., *Historie prawdziwe i magiczne. Mity, legendy, zdarzenia*, Szczecin 2009.
- Schulz H., *Pommersche Dorfkirchen*, Herford 1963.
- Sienicka A., Kownas S., *Parki wiejskie województwa szczecińskiego*, Szczecin 1963.
- Świechowski Z., *Architektura granitowa Pomorza Zachodniego w XIII w.*, Poznań 1950.
- Z Lipian do Maszewa i z powrotem*, red. A. Stachak, Szczecin 2004.

Strona internetowa: Urzędu Miejskiego w Maszewie, Urzędu Marszałkowskiego Województwa Zachodniopomorskiego, Ośrodka Kultury i Sportu w Maszewie

<https://spmaszewo.szkolnastrona.pl/bip/p,23,statut-szkoly-2020>

https://bip-v1-files.superszkolna.pl/sites/46228/wiadomosci/205803/files/statut_szkoly_2017.pdf

<https://sproznowo.stronyzklasa.pl/files/36/statut-nowy-2021-1.pdf>

https://www.maszewo.pl/aktualnosc-463-ranty_ppgr_sprzet_komputerowy_trafil.html

https://www.maszewo.pl/strona-3367-szlak_rowerowy.html

<http://westisthebest.pl/1836-westisthebest-szlak-rowerowy-rownina-nowogardzka>

² Uchwała Nr XVII/214/20 z dnia 24 czerwca 2020 r. Sejmiku Województwa Zachodniopomorskiego.

³ Uchwała Nr VIII/100/19, z dnia 28 czerwca 2019 r. Sejmiku Województwa Zachodniopomorskiego.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MASZEWO NA LATA 2023-2026

Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Maszewo na lata 2023–2026 opracował zespół specjalistów Biura Dokumentacji Zabytków w Szczecinie w składzie:

mgr Maria Witek – etnografka

dr Anna Bartczak – historyczka

mgr inż. arch. Aleksandra Hamberg-Federowicz

mgr Kamila Wójcik – historyczka sztuki

mgr Agnieszka Osiak – historyczka

mgr inż. arch. Krzysztof Tymbarski

konsultanci:

mgr Waldemar Witek – rzeczoznawca Stowarzyszenia Konserwatorów Zabytków w dziedzinie: architektura i budownictwo, krajobraz kulturowy; specjalności: budownictwo ryglowe, ruralistyka oraz zespoły zabytkowe

mgr Paulina Kubacka – archeolożka, konserwatorka zabytków

Zastosowane skróty:

„ustawa oozionz 2003” – Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z 2003 roku

GPONZ – Gminny Program Opieki nad Zabytkami

GEZ – Gminna ewidencja zabytków

WPONZ – Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami

WEZ – Wojewódzka ewidencja zabytków

WUOZ – Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Szczecinie

UMWZ – Urząd Marszałkowski Województwa Zachodniopomorskiego

ZWKZ – Zachodniopomorski Wojewódzki Konserwator Zabytków

SUiKZP – Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego

m.p.z.p – miejscowy/e plan/y zagospodarowania przestrzennego

PZPWZ 2020 - Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Zachodniopomorskiego

OKK – Obszary Kulturowo-Krajobrazowe

t.j. – tekst jednolity

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MASZEWO NA LATA 2023-2026

1. PODSTAWA PRAWNA I CELE OPRACOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Przygotowanie i realizacja programu opieki nad zabytkami, będącego istotnym instrumentem opieki nad zabytkami i ochrony zabytków, należy do ustawowych obowiązków samorządu gminnego, nałożonych ustawą z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (art. 87, Dz.U. z 2003 r., Nr 162, poz. 1568, t.j. Dz.U. z 2022, poz. 840), w której określono tryb sporządzenia oraz cele gminnego programu opieki nad zabytkami.

- Gminny program sporządza wójt (**burmistrz**, prezydent miasta).
- Gminny program opieki nad zabytkami sporządza się na okres 4 lat.
- Programy gminne przyjmowane są uchwałą Rady Gminy.
- Przed uchwaleniem Program przedstawia się wojewódzkiemu konserwatorowi zabytków do zaopiniowania.
- Wójt (**burmistrz**, prezydent miasta) obowiązany jest do sporządzania, co 2 lata sprawozdania z realizacji Programu który przedstawia radzie gminy.
- Uchwalony program podlega publikacji w dzienniku urzędowym województwa.

• **Cele gminnego programu opieki nad zabytkami** zdefiniowano w art. 87 ust. 2 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, w której stwierdza się, że programy opieki mają na celu w szczególności:

- **uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;**
- **zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenia do poprawy stanu ich zachowania;**
- **wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;**
- **podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych;**
- **wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;**
- **określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem zabytków;**
- **podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.**

Reasumując – podstawowym celem sporządzania i realizacji gminnych programów opieki nad zabytkami jest utrzymanie walorów krajobrazu kulturowego i zabytków na terenie władania samorządu, poprzez różnorodne działania służące utrzymaniu i poprawie stanu materialnej substancji zabytków, ich zagospodarowaniu w sposób odpowiadający wartościom zabytkowym oraz działania zmierzające do podniesienia wiedzy o zabytkach i świadomości potrzeby utrzymania dziedzictwa kulturowego.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MASZEWO NA LATA 2023-2026

2. UWARUNKOWANIA PRAWNE OCHRONY ZABYTKÓW I OPIEKI NAD ZABYTKAMI W POLSCE

Zabytki zostały objęte ochroną zadeklarowaną jako konstytucyjny obowiązek Państwa i każdego obywatela (art. 5, art. 6 ust. 1 i art. 86 Konstytucji RP).

Podstawowym aktem prawa regulującym ochronę i opiekę nad zabytkami jest ww. ustawa z 23 lipca 2003 r. – o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz.U. 2022, poz. 840, zwana dalej „ustawa o zabytkach 2003”), w której określono m.in. przedmiot, formy i zasady ochrony zabytków i opieki nad nimi.

Wśród aktów wykonawczych istotnych dla programów opieki nad zabytkami jest Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (t.j. Dz.U. 2021 poz. 56).

Wybrane akty wykonawcze i rozporządzenia związane z ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami:

- ❖ Uchwała nr 82 Rady Ministrów z dnia 13 sierpnia 2019 r. w sprawie „Krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2019–2022” (M.P. poz. 745). W 2021 r. uchwałą nr 92 z zmieniono dotychczasową uchwałę, wprowadzając kilka zmian.
- ❖ Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 2 sierpnia 2018 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich i badań konserwatorskich przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków albo na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz robót budowlanych, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, a także badań archeologicznych i poszukiwań zabytków (t.j. Dz.U. 2021 poz. 81).
- ❖ Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 10 stycznia 2014 r. w sprawie dotacji na badania archeologiczne (Dz.U. 2014, poz. 110).
- ❖ Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 10 września 2019 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (t.j. Dz.U. 2021, poz. 56).
- ❖ Rozporządzenie Ministra Kultury z 9 lutego 2004 r. w sprawie wzoru znaku informacyjnego umieszczonego na zabytkach nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków (Dz.U. 2004 nr 30, poz. 259).
- ❖ Rozporządzenie Ministra Kultury z 1 kwietnia 2004 r. w sprawie nagród za odkrycie lub znalezienie zabytków archeologicznych (Dz.U. 2004 nr 71, poz. 650).
- ❖ Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 2 lipca 2015 r. w sprawie nagród za znalezienie zabytków lub materiałów archiwalnych (Dz.U. 2015, poz. 979).

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MASZEWO NA LATA 2023-2026

- ❖ Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 19 lipca 2019 r. w sprawie wzorów dokumentów oceny wskazującej czas powstania zabytku, wyceny zabytku oraz potwierdzenia wwozu zabytku na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. 2019, poz. 1470).
- ❖ Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z 18 kwietnia 2011 r. w sprawie wywozu zabytków za granicę (Dz.U. 2011 nr 89, poz. 510).
- ❖ Rozporządzenie Ministra Kultury z 12 maja 2004 r. w sprawie odznaki „Za opiekę nad zabytkami” (Dz.U. 2004 nr 124, poz. 1304, z późn. zm.).
- ❖ Rozporządzenie Ministra Kultury z 25 sierpnia 2004 r. w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych (Dz.U. 2004 nr 212, poz. 2153).

Przedmiotem ochrony i opieki jest zabytek, którego definicja według art. 3 „ustawy o zabytkach 2003” brzmi:

- **zabytek** - nieruchomość lub rzecz ruchoma, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową;
- **zabytek nieruchomy** - nieruchomość, jej część lub zespół nieruchomości, posiadających cechy j.w.;
- **zabytek ruchomy** - rzecz ruchoma, jej część lub zespół rzeczy ruchomych, posiadających cechy j.w.;
- **zabytek archeologiczny** - zabytek nieruchomy, będący powierzchnią, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów albo zabytek ruchomy, będący tym wytworem;
- **historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny** - przestrzenne założenie miejskie lub wiejskie, zawierające zespoły budowlane, pojedyncze budynki i formy zaprojektowanej zieleni, rozmieszczone w układzie historycznych podziałów własnościowych i funkcjonalnych, w tym ulic lub sieci dróg;
- **historyczny zespół budowlany** - powiązana przestrzennie grupa budynków wyodrębniona ze względu na formę architektoniczną, styl, zastosowane materiały, funkcję, czas powstania lub związek z wydarzeniami historycznymi;
- **krajobraz kulturowy** - przestrzeń historycznie ukształtowana w wyniku działalności człowieka, zawierająca wytwory cywilizacji oraz elementy przyrodnicze;
- **otoczenie zabytku** - teren wokół lub przy zabytku wyznaczony w decyzji o wpisie tego terenu do rejestru zabytków w celu ochrony wartości widokowych zabytku oraz jego ochrony przed szkodliwym oddziaływaniem czynników zewnętrznych.

Przedmiot ochrony doprecyzowany został w art. 6, ust. 1 „ustawy o zabytkach 2003”, który wskazuje że opiece i ochronie podlegają bez względu na stan zachowania:

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MASZEWO NA LATA 2023-2026
--

- zabytki nieruchome będące, w szczególności:
 - krajobrazami kulturowymi,
 - układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi,
 - dziełami architektury i budownictwa,
 - dziełami budownictwa obronnego,
 - obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi,
 - cmentarzami, parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni,
 - miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;
- zabytki ruchome będące, w szczególności:
 - dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej,
 - kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje,
 - numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami,
 - wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego,
 - materiałami bibliotecznymi, o których mowa w art. 5 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. (Dz.U. z 2019 r., poz. 1479),
 - instrumentami muzycznymi,
 - wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami
 - etnograficznymi,
 - przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;
- zabytki archeologiczne będące, w szczególności:
 - pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa,
 - cmentarzyskami,
 - kurhanami,
 - relikami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.

Ochronie mogą podlegać także zabytki niematerialne – nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej (art. 6, ust. 2).

Formami ochrony zabytków są (art. 7 „ustawy o zabytkach 2003”):

- 1) wpis do rejestru zabytków;
- 2) wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa;
- 3) uznanie za pomnik historii;
- 4) utworzenie parku kulturowego;

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MASZEWO NA LATA 2023-2026
--

- 5) ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Wpis do rejestru zabytków należy do kompetencji wojewódzkich konserwatorów zabytków (decyzje o wpisie zabytków nieruchomych podejmowane są z urzędu lub na wniosek posiadacza zabytku położonego na terenie województwa).

Listę Skarbów Dziedzictwa prowadzi minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego. Na Listę Skarbów Dziedzictwa wpisuje się zabytek ruchomy o szczególnej wartości dla dziedzictwa kulturowego, na podstawie decyzji wydanej przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, z urzędu albo na wniosek właściciela zabytku ruchomego.

Pomnik historii ustanawia Prezydent RP, na wniosek ministra właściwego ds. kultury, w drodze rozporządzenia. Pomnikiem historii można uznać zabytek nieruchomy wpisany do rejestru lub park kulturowy o szczególnej wartości dla kultury – określa to art. 15 ustawy ust.1, ust.2 precyzuje, iż wniosek może zostać złożony po uzyskaniu opinii Rady Ochrony Zabytków. Zgodnie z ust. 4 istnieje możliwość przedstawienia Komitetowi Dziedzictwa Światowego wniosku o wpis pomnika historii na „Listę dziedzictwa światowego” w celu objęcia tego pomnika ochroną na podstawie Konwencji w sprawie ochrony światowego dziedzictwa kulturowego i naturalnego, przyjętej w Paryżu w dniu 16 listopada 1972 r.

Utworzenie **parku kulturowego** oraz sporządzanie **miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego** z odpowiednimi zapisami dotyczącymi ochrony dziedzictwa kulturowego (obowiązek wynikający też z ustawy z dnia 27 marca 2003 roku o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (t.j. Dz.U. z 2022 r, poz. 503) leży w kompetencjach samorządu gminy.

Ochrona zabytków realizowana jest przez organy administracji publicznej, co określa art. 4 „ustawy o ochronie 2003”. Ochrona zabytków polega w szczególności na podejmowaniu działań mających na celu:

- zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie;
- zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków;
- udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków;
- przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę;
- kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków;
- uwzględnianie działań ochronnych w planowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.

Opieka nad zabytkiem sprawowana przez jego właściciela lub posiadacza wg art. 5 „ustawy o ochronie 2003” polega, w szczególności, na zapewnieniu warunków:

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MASZEWO NA LATA 2023-2026
--

- naukowego badania i dokumentowania zabytku;
- prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku;
- zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie;
- korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości;
- popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury.

Zgodnie z „ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z 2003 r.” zabytki podlegają ochronie i opiece bez względu na stan zachowania (art.6).

Ochrona zabytków i opieka nad zabytkami w innych dokumentach, planach i strategiach

„Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z 2003 r.” precyzuje w art. 18 ust. 1., iż ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami uwzględnia się przy:

- ❖ strategii rozwoju województw, planów zagospodarowania przestrzennego województw,
- ❖ planowaniu zagospodarowania przestrzennego morskich wód wewnętrznych, morza terytorialnego i wyłącznej strefy ekonomicznej,
- ❖ analizie i studium z zakresu zagospodarowania przestrzennego powiatu, strategii rozwoju gmin oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego,
- ❖ decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy,
- ❖ decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej,
- ❖ decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Ochrona zabytków i opieka nad zabytkami musi być zawarta w dokumentach strategicznych i planistycznych województwa, powiatu, gminy (art. 18 ust.2), m.in. poprzez :

- uwzględnienie krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami,
- określenie rozwiązań niezbędnych do zapobiegania zagrożeniom dla zabytków,
- zapewnienie ochrony zabytków przy realizacji inwestycji,
- ustalenie rozwiązań mających na celu przywracanie zabytków do jak najlepszego stanu,
- ustalenie przeznaczenia i zasad zagospodarowania terenu uwzględniającego opiekę nad zabytkami.

Szczegółowe zasady ochrony poszczególnych zabytków i obszarów zapisywane są, zgodnie z art. 19.1. i 1a w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego (m.p.z.p.), a także w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy oraz decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej,

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MASZEWO NA LATA 2023-2026
--

decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Ochronę zabytków uwzględnia się także w uchwale określającej zasady i warunki sytuowania obiektów małej architektury, tablic i urządzeń reklamowych oraz ogrodzeń. Ustalenia gminnego programu opieki nad zabytkami uwzględnia się w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego.

Gminna ewidencja zabytków

Zgodnie z **art. 21 „ustawy oozionz 2003”** ewidencja zabytków jest podstawą sporządzania programów opieki nad zabytkami przez gminy, powiaty, województwa. Opracowanie wszelkiego rodzaju koncepcji, wytycznych, projektów rewaloryzacji czy też planów adaptacji i przekształceń obiektów zabytkowych, a także studiów zagospodarowania przestrzennego oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego opiera się na wiedzy o zasobie zabytkowym, stąd działania te powinny poprzedzać działania ewidencyjne.

Zgodnie z **art. 22 ust. 4 „ustawy oozionz 2003”** wójt (burmistrz, prezydent miasta) prowadzi gminną ewidencję zabytków, zaś zgodnie z ust. 2 wojewódzką ewidencję zabytków prowadzi wojewódzki konserwator zabytków.

GEZ nie jest ustawową formą ochrony zabytków, ale faktycznie funkcjonuje jako taka poprzez inne przepisy:

- art. 7, pkt. 4 „ustawy oozionz 2003” łącznie z przepisami ustawy Prawo budowlane (art. 36, ust. 3) i ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym;
- obowiązek uwzględniania GEZ w programach opieki wojewódzkich, powiatowych i gminnych (art. 21), które z kolei uwzględnia się przy sporządzaniu planów zagospodarowania przestrzennego;
- obowiązek uwzględniania GEZ w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego (art. 19, 1.2);
- w stosunku do obiektów budowlanych oraz obszarów niewpisanych do rejestru zabytków, a ujętych w gminnej ewidencji zabytków, pozwolenie na budowę lub rozbiórkę obiektu budowlanego wydaje właściwy organ w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

UWAGA !

Zmiana „ustawy oozionz 2003” – z 22 czerwca 2017 r.⁴ w zakresie art. 81.1 – wprowadza możliwość **udzielenia dotacji na prace konserwatorskie (...) dla obiektów znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków przez organ stanowiący gminy,**

⁴ Ustawa z dnia 22 czerwca 2017 r. o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz niektórych innych ustaw, Dz.U. 2017 poz. 1595.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MASZEWO NA LATA 2023-2026
--

powiatu lub samorządu województwa, na zasadach określonych w podjętej przez ten organ uchwale.

Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 10 września 2019 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków (...) nie dotyczy GEZ uchwalonych przed wejściem w życie w/w rozporządzenia. Dotyczy ono w szczególności trybu wpisywania i skreślania z zasobu WEZ, GEZ, obowiązku informowania o podjęciu zamiaru o wpisaniu do ewidencji (lub skreślenia) właścicieli zabytków, współpracy samorządów z WKZ.

Podział kompetencji i organizacja organów ochrony zabytków określone są w art. 89-101 „ustawy o oochoniz 2003”.

Ustawowo organami ochrony zabytków są:

1. Minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, w imieniu którego zadania i kompetencje w tym zakresie wykonuje Generalny Konserwator Zabytków.

Do kompetencji GKZ należy m.in. opracowywanie krajowego programu ochrony i opieki nad zabytkami, podejmowanie działań związanych z wspieraniem rozwoju regionalnego i realizacja kontraktów wojewódzkich w sprawach opieki nad zabytkami, sprawowanie nadzoru nad działalnością wojewódzkich konserwatorów zabytków, prowadzenie krajowej ewidencji zabytków, promowanie badań naukowych w zakresie konserwacji zabytków. Przy ministrze ds. kultury działa Rada Ochrony Zabytków, jako organ opiniodawczo-doradczy. Przy Generalnym Konserwatorze Zabytków działa Główna Komisja Konserwatorska, jako organ opiniodawczy.

2. Wojewoda, w imieniu którego zadania i kompetencje w tym zakresie wykonuje wojewódzki konserwator zabytków.

Do zadań wojewódzkiego konserwatora zabytków należy m.in.: realizacja zadań wynikających z krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, sporządzanie, w ramach przyznanych środków budżetowych, planów finansowania ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, prowadzenie rejestru i wojewódzkiej ewidencji zabytków oraz gromadzenie dokumentacji w tym zakresie; wydawanie decyzji, postanowień i zaświadczeń w sprawach określonych w ustawie oraz w przepisach odrębnych; sprawowanie nadzoru nad prawidłowością prowadzonych badań konserwatorskich, architektonicznych, prac konserwatorskich, restauratorskich, robót budowlanych i innych działań przy zabytkach oraz badań archeologicznych; organizowanie i prowadzenie kontroli w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami; opracowywanie wojewódzkich planów ochrony na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych; upowszechnianie wiedzy o zabytkach; współpraca z innymi organami administracji publicznej w sprawach ochrony zabytków. Przy WKZ działa Wojewódzka Rada Ochrony Zabytków, jako organ opiniodawczy.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MASZEWO NA LATA 2023-2026

Zmiany w „ustawie o zioz 2003” wprowadzono 27 razy.

W latach 2017–2022 uwzględniono m.in. zmiany wprowadzone:

- 1) ustawą z dnia 20 lutego 2015 r. o rzeczach znalezionych (Dz.U. poz. 397),
- 2) ustawą z dnia 24 kwietnia 2015 r. o zmianie niektórych ustaw w związku ze wzmocnieniem narzędzi ochrony krajobrazu (Dz.U. poz. 774),
- 3) ustawą z dnia 10 lipca 2015 r. o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz ustawy o muzeach (Dz.U. z 2016 r. poz. 1330 i 1887),
- 4) ustawą z dnia 5 sierpnia 2015 r. o zmianie ustaw regulujących warunki dostępu do wykonywania niektórych zawodów (Dz.U. poz. 1505),
- 5) ustawą z dnia 4 listopada 2016 r. o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz ustawy o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz ustawy o muzeach (Dz.U. poz. 1887),
- 6) ustawą z dnia 16 listopada 2016 r. – Przepisy wprowadzające ustawę o Krajowej Administracji Skarbowej (Dz.U. poz. 1948 oraz z 2017 r. poz. 379),
- 7) ustawą z dnia 14 grudnia 2016 r. – Przepisy wprowadzające ustawę – Prawo oświatowe (Dz.U. z 2017 r. poz. 60),
- 8) ustawą z dnia 25 maja 2017 r. o restytucji narodowych dóbr kultury (Dz.U. poz. 1086),
- 9) ustawą z dnia 22 czerwca 2017 r. o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 1595)

Wprowadzono zmiany m.in. w:

- zasadach wywozu zabytków za granicę,
- udzielaniu pozwoleń na prowadzenie prac przy zabytku,
- uprawnień do prowadzenia, kierowania i nadzoru nad pracami przy zabytku,
- restytucji zabytków,
- powoływania wojewódzkich konserwatorów zabytków,
- powoływania członków ciał doradczych: Rady Ochrony Zabytków, Głównej Komisji Konserwatorskiej, Wojewódzkiej Rady Ochrony Zabytków.

Nowe są zasady karania za działania przeciw zabytkom, z wprowadzeniem kar aresztu i ograniczenia wolności do lat 5 oraz wysokich kar pieniężnych – do trzydziestokrotności minimalnego wynagrodzenia (rozdział 10a i 11 – „ustawa o zioz 2003”). Powołany został (art. 83b – „ustawa o zioz 2003”) nowy państwowy fundusz celowy: **Narodowy Fundusz Ochrony Zabytków**⁵, którego dysponentem jest minister kultury i dziedzictwa narodowego, zasilany finansowo z ww. kar pieniężnych.

Na mocy zmian, **od 2017 r. obowiązuje możliwość udzielania przez organy stanowiące jednostki samorządu terytorialnego dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane także przy zabytkach znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków (art. 81.1. „ustawa o zioz 2003”)**. Zasady udzielania dotacji mają zostać określone w uchwałach organów udzielających dotacji.

⁵ Patrz raport NIK, s. 9 – <https://www.nik.gov.pl/plik/id,25591,vp,28358.pdf>.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MASZEWO NA LATA 2023-2026
--

W 2018 roku ustawa o ochronie zabytków otrzymała kolejny tekst jednolity: Dz.U. z 2018 r. poz. 2067, 2245. Uwzględniono m.in. zmiany wprowadzone:

- 1) ustawą z dnia 24 listopada 2017 r. o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz ustawy o ochronie przyrody (Dz.U. z 2018 r. poz. 10), **w zakresie przepisów wykonawczych dotyczących usunięcia drzew lub krzewów;**
- 2) ustawą z dnia 3 lipca 2018 r. – Przepisy wprowadzające ustawę – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U. poz. 1669);
- 3) ustawą z dnia 22 listopada 2018 r. – o zmianie ustawy Prawo oświatowe, ustawy o systemie oświaty oraz niektórych innych ustaw.
- 4) ustawą z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (tj. Dz.U. 2020 poz. 282, z późn. zm. (782 i 1378 dot. planowania)

W 2020 roku wprowadzony został tekst jednolity ustawy uwzględniający wszystkie poprzednie zmiany (Dz.U. 2020 poz. 282). Uwzględniono m.in. zmiany wprowadzone:

- ustawą z dnia 22 listopada 2018 r. o zmianie ustawy - Prawo oświatowe, ustawy o systemie oświaty oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 2245 oraz z 209 r. poz. 1287);
- ustawą z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami (Dz.U. poz. 1696) oraz zmian wynikających z przepisów ogłoszonych przed dniem 6 lutego 2020 r.;
- ustawą z dnia 21 lutego 2019 r. o zmianie niektórych ustaw w związku z zapewnieniem stosowania rozporządzenia parlamentu europejskiego i rady (UE) 2016/679 z dnia 27 kwietnia 2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia dyrektywy 95/46/we (ogólne rozporządzenie o ochronie danych) (Dz.U. poz. 730).

Po publikacji tekstu jednolitego, w 2020 r. wprowadzone zostały jeszcze dwie zmiany do ustawy o ochronie zabytków, wynikające z wprowadzonych zmian w ustawach:

- ustawie z dnia 15 lipca 2020 r. o zmianie ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. 2020 poz. 1378);
- ustawie z dnia 16 kwietnia 2020 r. o zmianie ustawy - prawo geodezyjne i kartograficzne oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. 2020 poz. 782).

W 2021 r. wprowadzone zmiany dotyczyły m.in.:

- wpisów i skreśleń z rejestru zabytków (odniesienie do katastru nieruchomości),
- uwzględniania tematyki ochrony zabytków w dokumentach planistycznych i strategicznych.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MASZEWO NA LATA 2023-2026

Ostatni tekst jednolity ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wprowadzono w 2022 r. (Dz.U. 2022, poz. 840), gdzie uregulowano zgodnie z dyrektywą UE sprawy zwrotu dóbr kultury wyprowadzonych niezgodnie z prawem z terytorium państwa członkowskiego.

Ochrona zabytków i opieka nad zabytkami należy do zadań własnych gminy.

Art. 7, ust.1. ustawy o samorządzie gminnym z 1990 r. (t.j. Dz.U. 2022 poz. 559 ze zm.) określa zadania własne gminy następująco: „*zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy*”. W szczególności zadania własne obejmują m.in. zagadnienia:

- ładu przestrzennego, gospodarki nieruchomościami, ochrony środowiska i przyrody oraz gospodarki wodnej;
- gminnych dróg, ulic, mostów, placów oraz organizacji ruchu drogowego;
- wodociągów i zaopatrzenia w wodę, kanalizacji, usuwania i oczyszczania ścieków komunalnych, utrzymania czystości i porządku oraz urządzeń sanitarnych; wysypisk i unieszkodliwiania odpadów komunalnych, zaopatrzenia w energię elektryczną i ciepłą oraz gaz;
- gminnego budownictwa mieszkaniowego,
- kultury, w tym bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami (pkt. 9);
- kultury fizycznej i turystyki, w tym terenów rekreacyjnych i urządzeń sportowych,
- targowisk i hal targowych;
- zieleni gminnej i zadrzewień;
- cmentarzy gminnych;
- utrzymania gminnych obiektów i urządzeń użyteczności publicznej oraz obiektów administracyjnych;
- promocji gminy.

Zadania gminy mogą być związane bezpośrednio lub pośrednio z dziedzictwem kulturowym. W gminnych planach, bowiem nie sposób pominąć zabytków w sprawach dotyczących budownictwa mieszkaniowego (np. pierzeje z domami mieszkalnymi o wartościach zabytkowych), przy rozwiązywaniu problemów dotyczących utrzymania dróg i mostów (zabytki techniki) oraz organizacji ruchu czy też zieleni gminnej i zadrzewień (obsadzenia traktów, zieleni zabytkowych cmentarzy, parków) lub promocji gminy.

Inne istotne uregulowania prawne dotyczące zabytków:

- ✓ Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (t.j. Dz.U. 2022, poz. 503 ze zm.) z aktami wykonawczymi.
- ✓ Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane (tj. Dz.U. 2021, poz. 2351 ze zm.).
- ✓ Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (tj. Dz.U. 2021, poz. 1973 ze zm.) z aktami wykonawczymi.
- ✓ Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (tj. Dz.U. 2022, poz. 916 ze zm.), uwzględnia ochronę cech charakterystycznych danego krajobrazu,

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MASZEWO NA LATA 2023-2026
--

a wśród walorów chronionych wymienia się wartości kulturowe. Jedną z form ochrony wg tej ustawy są parki krajobrazowe – obszary chronione ze względu na wartości przyrodnicze, ale także walory historyczne i kulturowe.

- ✓ Ustawa z dnia 31 stycznia 1959 r. o cmentarzach i chowaniu zmarłych (tj. Dz.U. 2020, poz. 1947).
- ✓ Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (tj. Dz.U. 2021, poz. 1899 ze zm.).
- ✓ Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (t.j. Dz.U. 2020, poz. 194).
- ✓ Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (t.j. Dz.U. 2021, poz. 1038 ze zm.).
- ✓ Ustawa z 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (tj. Dz.U. 2021, poz. 2373 z późn. zm.). Na mocy w/w ustawy ochrona „obszarów o krajobrazie mającym znaczenie historyczne, kulturowe lub archeologiczne, zabytków i krajobrazu kulturowego, objęte istniejącą dokumentacją, w szczególności rejestrem lub ewidencją zabytków” otrzymuje dodatkowe umocowanie prawne.
- ✓ Ustawa z dnia 24 kwietnia 2015 r. o zmianie niektórych ustaw w związku ze wzmocnieniem narzędzi ochrony krajobrazu, tzw. ustawa krajobrazowa (Dz.U. 2015, poz. 774 z późn. zm.). Ustawa nakłada na władze samorządowe województwa obowiązki w zakresie krajobrazu kulturowego i sporządzenia audytu krajobrazowego.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MASZEWO NA LATA 2023-2026

3. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY MASZEWO

3.1. OCHRONA DZIEDZICTWA KULTUROWEGO W USTALENIACH MIĘDZYNARODOWYCH

Najistotniejsze dla dziedzictwa kulturowego ustalenia międzynarodowe, przyjęte przez Polskę to:

- ❖ **Konwencja w sprawie ochrony światowego dziedzictwa kulturalnego i naturalnego z 16 listopada 1972 r. przyjęta na sesji w Paryżu**
(Dz.U. z 1976 r. nr 32, poz. 190, załącznik)

Konwencja zobowiązuje do: ustanowienia „skutecznego systemu ochrony dziedzictwa kulturalnego i naturalnego o wyjątkowym znaczeniu dla całej ludzkości, zorganizowanego w sposób stały i zgodny z metodami współczesnej nauki”; uprawiania polityki zmierzającej do wyznaczenia dziedzictwu kulturalnemu i naturalnemu odpowiedniej funkcji w życiu zbiorowym i włączenia ochrony tego dziedzictwa do programów planowania ogólnego; podejmowania środków prawnych, naukowych, technicznych, administracyjnych i finansowych w celu identyfikacji, ochrony, konserwacji, waloryzacji i reanimacji tego dziedzictwa.

- ❖ **Europejska konwencja o ochronie dziedzictwa archeologicznego (poprawiona) – 16 stycznia 1992 r. – La Valetta**
(Dz.U. z 1996 r., Nr 120, poz. 564)

Konwencja dotycząca dziedzictwa archeologicznego, które stanowi źródło „zbiorowej pamięci europejskiej i instrument dla badań historycznych i naukowych”. Zobowiązuje do wprowadzenia systemu prawnej ochrony dziedzictwa archeologicznego, zapewniającego prowadzenie ewidencji archeologicznego dziedzictwa, łączenia potrzeb archeologii z wymaganiami planów zagospodarowania, zapewnienia finansowego wsparcia dla badań archeologicznych od władz państwowych, regionalnych i gminnych.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MASZEWO NA LATA 2023-2026

- ❖ **Europejska konwencja krajobrazowa – 22 października 2000 r. – Florencja**
(Dz.U. z 2006 r., Nr 14, poz. 98)

Konwencja zobowiązuje do: ustanowienia i wdrożenia polityki w zakresie krajobrazu, który przyczynia się do tworzenia kultur lokalnych i jest podstawowym komponentem europejskiego dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego) ukierunkowanej na ochronę, gospodarkę i planowanie krajobrazu. W konwencji tej zwrócono uwagę na współpracę transgraniczną (na szczeblu regionalnym i lokalnym) służącą przygotowaniu i wdrażaniu wspólnych programów dotyczących krajobrazu (krajobrazy transgraniczne). Ustanowiono Nagrodę Krajobrazową Rady Europy - wyróżnienie przyznawane organom lokalnym i regionalnym, które wykażą się skutecznymi i znaczącymi osiągnięciami w dziedzinie ochrony, gospodarki lub planowania krajobrazu.

- ❖ **Konwencja UNESCO w sprawie ochrony i promowania różnorodności form wyrazu kulturowego, sporządzona w Paryżu dnia 20 października 2005 r.**
(Dz.U. z 2007 r., Nr 215, poz. 1585)

Celami konwencji są m.in.: ochrona i promowanie różnorodności form wyrazu kulturowego; tworzenie takich warunków dla kultur, by mogły się w pełni rozwijać i swobodnie na siebie oddziaływać w sposób przynoszący im wzajemne korzyści; promowanie poszanowania różnorodności form wyrazu kulturowego i uświadamianie jej wartości na płaszczyźnie lokalnej, krajowej i międzynarodowej; potwierdzenie znaczenia związku między kulturą i rozwojem dla wszystkich krajów. Za zasady uznano: komplementarność ekonomicznych i kulturowych aspektów rozwoju - z uwagi na fakt, że kultura jest jedną z głównych sił napędowych rozwoju, kulturowe aspekty rozwoju są równie istotne jak jego aspekty ekonomiczne. Ochrona, promowanie i zachowanie

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MASZEWO NA LATA 2023-2026
--

różnorodności kulturowej są podstawowym warunkiem trwałego i zrównoważonego rozwoju dla dobra obecnych i przyszłych pokoleń.

❖ **Konwencja o ochronie dziedzictwa architektonicznego Europy**

przyjęta 3 października 1985 r. w Granadzie, weszła w życie 1 grudnia 1987 r. Przez Polskę została podpisana 19 października 2011 r. (Dz.U. 2012 poz.2010)

Zasadniczym celem dokumentu jest ochrona europejskiego dziedzictwa architektonicznego. Konwencja definiuje pojęcie dziedzictwa architektonicznego i zwraca uwagę na potrzebę jego ochrony nie tylko na szczeblu krajowym, ale i europejskim. Konwencja zakłada współudział społeczeństwa w procesie ochrony zabytków, podkreśla rolę promocji dziedzictwa i rozwijania świadomości społecznej w zakresie ochrony zabytków. Zobowiązuje również strony do wymiany informacji na temat polityki konserwacji zabytków.

❖ **Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady Europy – INSPIRE**

(*Infrastructure for Spatial Information In Europe*)

W ustawie o infrastrukturze informacji przestrzennej z dnia 4 marca 2010 r., która weszła w życie 7 czerwca 2010 r. (Dz.U. 2010 nr 76 poz. 489) Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego został zdefiniowany (art. 3, pkt. 7c) jako organ wiodący i współodpowiedzialny, wraz z Ministrem Środowiska, w zakresie tematu danych przestrzennych w części dotyczącej zabytków nieruchomości w rozumieniu ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Ustawa stanowi przeniesienie na grunt legislacyjny Polski zapisów dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady Europy – INSPIRE.

Założeniem dyrektywy jest opracowanie baz danych GIS oraz udostępnienie tych danych za pomocą usług sieciowych (serwisów internetowych) w celu upowszechnienia, oraz darmowego dostępu, danych stanowiących rejestr publiczny (wraz ze zdefiniowaniem ograniczeń dostępu do tych danych, jeśli wymaga tego interes Państwa).

❖ **Znak Dziedzictwa Europejskiego**

(decyzja Parlamentu Europejskiego i Rady Europy nr 1194/2011 z dnia 16 listopada 2011 roku ustanawiająca działania Unii Europejskiej na rzecz ZDE)

Unia Europejska (UE) ustanawia Znak Dziedzictwa Europejskiego przyznawany znajdującym się na terytorium Unii obiektom odgrywającym istotną rolę w historii, kulturze oraz w budowaniu Unii. Jego zadaniem jest zwrócenie uwagi na **wspólne dziedzictwo kulturowe** w celu wzmocnienia poczucia przynależności do Unii wśród obywateli oraz wzmocnienia dialogu między kulturami. Ponadto, w szczególności przez turystykę kulturalną, dziedzictwo odgrywa ważną rolę w rozwoju gospodarczym regionów europejskich, które skorzystałyby z nadania mu odpowiedniej rangi.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MASZEWO NA LATA 2023-2026

Nacisk został położony na **europejską wartość symboliczną** obiektów i ich **wymiar pedagogiczny** ; odróżnia to znak dziedzictwa europejskiego od inicjatyw w zakresie dziedzictwa realizowanych przez UNESCO i Radę Europy.

Kryteria przyznawania

Do przyznania znaku kwalifikują się zabytki, miejsca naturalne, obiekty podwodne, archeologiczne, przemysłowe lub miejskie, krajobrazy kulturowe, miejsca pamięci, dobra i obiekty kultury i dziedzictwo niematerialne związane z danym miejscem, w tym dziedzictwo współczesne.

Wspólne wnioski mogą być składane dla **obiektów międzynarodowych** usytuowanych w kilku państwach członkowskich, które łączy jeden konkretny temat, jak również dla **krajowych obiektów tematycznych** obejmujących kilka obiektów usytuowanych w tym samym państwie członkowskim, które łączy taki sam temat.

❖ Znak Błękitnej Tarczy (znany także jako „Blue Shield”)

Znak został stworzony do oznakowania obiektów kultury, aby zapewnić im ochronę przed atakiem w razie konfliktu zbrojnego. Jest kulturowym odpowiednikiem Czerwonego Krzyża. Symbol ten, zaprojektowany przez Polaka prof. Jana Zachwatowicza, został określony w Konwencji haskiej z 1954 r. (Konwencja o ochronie dóbr kulturalnych w razie konfliktu zbrojnego, podpisana w Hadze dnia 14 maja 1954 r.).

Zgodnie z art. 12 „ustawy o obojętnej 2003” Starosta, w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków, może umieszczać na zabytku nieruchomym wpisanym do rejestru znak informujący o tym, iż zabytek ten podlega ochronie. Wzór znaku opartego na Błękitnej Tarczy, jego wymiar i miejsce umieszczenia na zabytku nieruchomym określa rozporządzenie Ministra Kultury z 09 lutego 2004 r. w sprawie wzoru znaku informacyjnego umieszczanego na zabytkach nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków (Dz.U.2004, nr 30, poz. 259). Umieszczanie znaku na zabytku jest elementem promocji dziedzictwa narodowego, ma przyczynić się także do podniesienia świadomości u mieszkańców i turystów o wartości danego zabytku. Zwolenie na umieszczenie znaku na zabytku wydaje wojewódzki konserwator zabytków.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MASZEWO NA LATA 2023-2026

3.2. STRATEGICZNE CELE POLITYKI PAŃSTWA W ZAKRESIE OCHRONY ZABYTKÓW I OPIEKI NAD ZABYTKAMI

❖ STRATEGIA NA RZECZ ODPOWIEDZIALNEGO ROZWOJU DO ROKU 2020 (z perspektywą do 2030)

Uchwała Nr 8 Rady Ministrów z dnia 14 lutego 2017 r., M.P. 2017 poz. 260.

W zapisach Strategii w punkcie 4. „Wzmocnienie roli kultury dla rozwoju gospodarczego i spójności społecznej”, w działaniach do 2030 r. zapisano:

„Ochrona i promocja dziedzictwa narodowego – wykorzystanie potencjału dziedzictwa dla wzmocniania kapitału społecznego oraz poczucia tożsamości i wspólnoty; inwestycje w dziedzictwo narodowe (dobra kultury, nauki i sztuki, zabytki, rozwój sieci muzeów, wspieranie i promocja dziedzictwa kulturowego wpisanego na listę światowego dziedzictwa UNESCO)”. Wśród projektów strategicznych wymienione zostały m. in.: Dziedzictwo buduje wspólnotę (sieć muzeów historycznych), Kultura/Dziedzictwo/Wspólnota (wsparcie bibliotek, domów kultury, archiwów państwowych), Kolekcje (wspieranie instytucji kultury w tworzeniu kolekcji sztuki współczesnej).

❖ KRAJOWY PROGRAM OCHRONY ZABYTKÓW I OPIEKI NAD ZABYTKAMI, zwany dalej „KPOZionZ” 2019–2022

(przyjęty uchwałą Nr 82 Rady Ministrów z dnia 13 sierpnia 2019 r.⁶)

Okres realizacji ustalono na lata 2019-2022.

26 lipca 2021 r. uchwałą nr 92 z zmieniono uchwałą nr 82 Rady Ministrów z dnia 13 sierpnia 2019 r. w sprawie „Krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2019–2022” (M.P. poz. 745), wprowadzając kilka drobnych zmian do programu.

„KPOZionZ” 2019–2022 jest głównym dokumentem strategicznym określającym cele administracji rządowej oraz podległych jej służb i instytucji w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, a także środki służące do realizacji wyznaczonych celów.

Dokument zawiera ewaluację KPOZionZ na lata 2014–2017, w tym m.in.:

„Główną zaletą Programu 2014–2017 była jakościowa zmiana polegająca na zapoczątkowaniu planowania strategicznego na poziomie centralnym w obszarze

⁶ Monitor Polski poz. 808.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MASZEWO NA LATA 2023-2026
--

ochrony zabytków i opieki nad zabytkami. Pilotażowy charakter dokumentu sprawił, że na etapie jego redagowania pojawiło się wiele wad Programu, które w konsekwencji uniemożliwiły i utrudniły realizację zawartych w nim zadań, zgodnie z przyjętym planem".

Wśród wad wymieniono⁷:

- nadmiernie rozbudowana i szczegółowa warstwa opisowa, niezapewniająca przejrzystości, precyzji i elastyczności w późniejszej realizacji, przy czym ów brak elastyczności w reagowaniu na zmieniającą się sytuację oraz pojawiające się problemy okazał się najbardziej odczuwalny w zakresie planu finansowego i harmonogramu,
- brak czytelnego powiązania niektórych konkretnych zadań, składających się na poszczególne kierunki działania, z przyjętymi wskaźnikami realizacji,
- brak dla części zadań wskaźników, podobnie w wypadku kierunków działania i celów szczegółowych,
- rozproszenie i nadmierna komplikacja struktury zarządzania i monitoringu realizacji zadań, brak jednego wystarczająco umocowanego (tj. dysponującego adekwatnymi narzędziami i odrębnym budżetem przeznaczonym wyłącznie na cele bieżącego zarządzania i monitoringu) ośrodka realizującego Program, podejmującego bieżące decyzje merytoryczne, w postaci osoby odpowiedzialnej personalnie za realne zarządzanie Programem,
- brak koordynatora Programu – osoby odpowiedzialnej za zarządzanie efektywnością i jakością realizacji Programu.

Na podstawie wyników ewaluacji i doświadczeń towarzyszących realizacji Programu 2014–2017, przy przygotowywaniu Programu 2019–2022 położono szczególny nacisk na zmiany w warstwie:

- 1) poprawy struktury zarządzania, monitoringu i ewaluacji Programu;
- 2) wyraźnego powiązania wskaźników realizacji Programu z konkretnymi zadaniami, zaplanowanymi jako elementy realizacji kierunków działania i celów szczegółowych.

Cel główny „**Stworzenie warunków dla efektywnej ochrony i opieki nad zabytkami**” realizowany przez 3 cele szczegółowe, podzielone na kierunki działania tj.:

Cel 1.: optymalizacja systemu ochrony dziedzictwa kulturowego poprzez:

- wzmocnienie systemu ochrony na poziomie lokalnym
- wzmocnienie systemu i ochrony na poziomie centralnym

Cel 2.: wsparcie działań w zakresie opieki nad zabytkami poprzez:

- merytoryczne wsparcie działań w zakresie opieki nad zabytkami
- podnoszenie bezpieczeństwa zasobu zabytkowego

Cel 3.: budowanie świadomości społecznej wartości dziedzictwa kulturowego poprzez:

- upowszechnienie wiedzy na temat dziedzictwa kulturowego i jego wartości
- tworzenie warunków dla sprawowania społecznej opieki nad zabytkami

Zadania realizowane w ramach programu to m.in.:

⁷ Tamże, s. 8.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MASZEWO NA LATA 2023-2026

- szkolenia dla pracowników jednostek samorządu terytorialnego i pracowników służb konserwatorskich, m. in. w zakresie zarządzania dziedzictwem kulturowym;
- powołanie Centrum Architektury Drewnianej, którego podstawowym celem będzie dostarczania wiedzy dotyczącej zasad konserwacji zabytków drewnianych;
- podniesienie bezpieczeństwa zabytków poprzez współpracę z właściwymi służbami;
- kampania społeczno-edukacyjna w dziedzinie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami i dostępności do zabytków dla osób z niepełnosprawnościami;
- program dotacyjny dla organizacji pozarządowych w zakresie popularyzowania i upowszechniania wiedzy o dziedzictwie kulturowym, budowania świadomości lokalnej, a także włączania społeczeństwa w opiekę nad zasobem dziedzictwa kulturowego.

Realizacja Programu 2019–2022 jest prowadzona w ramach środków finansowych pochodzących z budżetu państwa, w części 24 – kultura i ochrona dziedzictwa narodowego.

Budżet Programu 2019–2022 wynosi 25.617 089,00 zł

Zarządzanie, koordynacja i monitorowanie Programem 2019–2022 należy do koordynatora Programu i jego zespołu, który ponosi odpowiedzialność za realizację Programu. W szczególności odpowiedzialność ta dotyczy identyfikacji problemów i zagrożeń dla realizacji założonych celów Programu ujętych we wskaźniki oraz sygnalizowania uzasadnionych korekt w sposobie realizacji Programu, włącznie z ewentualną koniecznością nowelizacji jego treści na drodze uchwały Rady Ministrów. Osobą odpowiedzialną za koordynację i zarządzanie Programem 2019–2022 jest powoływany przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego **Koordynator Programu 2019–2022 będący dyrektorem Narodowego Instytutu Dziedzictwa.**

Rada Ochrony Zabytków przy Ministrze Kultury i Dziedzictwa Narodowego jest ciałem doradczym wspomagającym zarządzanie i koordynację „**KPOZiOnZ**” 2019–2022.

Podmioty odpowiedzialne za realizację:

- Narodowy Instytut Dziedzictwa
- wojewódzcy konserwatorzy zabytków z obsługującymi ich urzędami
- dyrektorzy urzędów morskich z obsługującymi ich urzędami
- Narodowe Muzeum Morskie w Gdańsku
- *inne podmioty, angażowane w miarę potrzeby do wykonania konkretnych zadań niezbędnych do realizacji Programu 2019–2022, pod warunkiem, że koszty ich zaangażowania nie spowodują przekroczenia ustalonego budżetu Programu.*

Koordynator Programu składa sprawozdania z jego realizacji; Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego co 2 lata przedkłada stosowne sprawozdania Radzie Ministrów.

❖ **OCHRONA DZIEDZICTWA NIEMATERIALNEGO**

16.08.2011 roku w Polsce weszła w życie Konwencja UNESCO w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MASZEWO NA LATA 2023-2026

(Polska ratyfikowała Konwencję 22.10.2010 r., Dz.U. 2011 Nr172 poz. 1018)

Narodowy Instytut Dziedzictwa (instytucja kultury, stanowiąca zaplecze eksperckie MKiDN) zajmuje się zagadnieniami związanymi z dziedzictwem niematerialnym i jego ochroną w Polsce, w odniesieniu do Konwencji UNESCO z 2003 roku. Przygotowano założenia i procedury dotyczące ochrony dziedzictwa niematerialnego, wytyczne w sprawie składania wniosków o wpis na krajową listę dziedzictwa niematerialnego, formularze wniosku zgłoszeniowego, załączniki do wniosku oraz instrukcje i stronę internetową. (www.zabytek.pl, www.nid.pl, <http://niematerialne.nid.pl/>).

Obejmowane ochroną na terenie Polski elementy niematerialnego dziedzictwa kulturowego powinny:

- być żywe, odzwierciedlające zarówno tradycyjne, jak i współczesne praktyki, w których wyraża się tożsamość grup kulturowych;
- mieć charakter (...) włączający, nie służący przypisywaniu wyłączności na określone praktyki danej grupie lecz wzmacnianiu spójności społecznej, podtrzymywanej w różnorodnych przejawach niematerialnego dziedzictwa kulturowego;
- ponieważ niematerialne dziedzictwo jest zakorzenione we wspólnotach, oznacza to, iż może zostać uznane za element tożsamości i tradycji określonych wspólnot tylko i wyłącznie przez nie same i za ich zgodą;
- elementy wpisane na krajową listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego mogą być następnie wpisane na listę reprezentatywną niematerialnego dziedzictwa ludzkości - prowadzoną przez UNESCO.

Dziedzictwo niematerialne to m.in.:

- tradycje i przekazy ustne (np. bajki, przysłowia, pieśni, oracje, opowieści wspomnieniowe i wierzeniowe, historie, przemowy, lamenty pogrzebowe, zawołania pasterskie i handlowe), w tym w języku jako nośniku niematerialnego dziedzictwa kulturowego;
- sztuki widowiskowe i tradycje muzyczne (np. tradycje wokalne, instrumentalne i taneczne; widowiska religijne, karnawałowe i doroczne);
- praktyki społeczno-kulturowe (np. zwyczaje, rytuały i obrzędy doroczne, sytuacyjne i rodzinne: chrzciny, wesela, pogrzeby; ceremonie lokalne i środowiskowe; zwyczaje odpustowe i pielgrzymki; gry i zabawy; folklor dziecięcy; sposoby świętowania; praktyki służące nawiązywaniu kontaktów międzyludzkich (...));

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MASZEWO NA LATA 2023-2026

- wiedza i praktyka dotycząca przyrody i wszechświata (np. tradycyjne wyobrażenia o wszechświecie; meteorologia ludowa, tradycyjne sposoby gospodarowania, tradycyjne sposoby leczenia; zamawiania: miłosne, medyczne);
- wiedza i umiejętności związane z rzemiosłem tradycyjnym.

Krajowa lista niematerialnego dziedzictwa kulturowego jest prowadzona przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Wpis dokonywany jest na wniosek: grup, wspólnot oraz organizacji pozarządowych. W uzasadnionych przypadkach, tj. jeżeli dany element dziedzictwa niematerialnego kultywowany jest jedynie przez pojedyncze osoby, również na wniosek jednostek.

Narodowy Instytut Dziedzictwa prowadzi również krajowy rejestr dobrych praktyk w zakresie ochrony dziedzictwa niematerialnego. Jest to platforma do wymiany doświadczeń oraz inspiracji dla wszystkich stron zainteresowanych ochroną niematerialnego dziedzictwa.

(http://niematerialne.nid.pl/Ochrona_dziedzictwa/Dobre_praktyki/)

❖ **KRAJOWA STRATEGIA ROZWOJU REGIONALNEGO 2030⁸**

została przyjęta uchwałą nr 102 Rady Ministrów z dnia 17 września 2019 r. (Monitor Polski, Warszawa, dnia 8 listopada 2019 r., poz. 1060).

Strategia zastąpiła „Krajową Strategię Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta, Obszary wiejskie”. Rozwija postanowienia *Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)*, określone w filarze rozwój społecznie wrażliwy i terytorialnie zrównoważony. KSRR jest podstawowym dokumentem strategicznym polityki regionalnej państwa w perspektywie do 2030 r. Dokument przedstawia cele polityki regionalnej oraz działania i zadania, jakie do ich osiągnięcia powinien podjąć rząd, samorządy: wojewódzkie, powiatowe i gminne oraz pozostałe podmioty uczestniczące w realizacji tej polityki w perspektywie roku 2030.⁹

❖ **KONTRAKT TERYTORIALNY DLA WOJEWÓDZTWA ZACHODNIOPOMORSKIEGO**

(podpisany 12.11.2014 r., obowiązuje do 2023 r.) – z aneksem nr 2

W wyniku negocjacji strona rządowa i strona samorządowa ustaliły zmiany Kontraktu Terytorialnego. W dniu 5 maja 2017 r. projekt aneksu został zaakceptowany przez Radę Ministrów, a 23 maja 2017 r. przez Zarząd Województwa Zachodnio-pomorskiego (Uchwała ZWZ Nr 816/17). Główne zmiany Kontraktu Terytorialnego Województwa Zachodniopomorskiego wprowadzane aneksem nr 2 dotyczą rozszerzenia i uszczegółowienia listy projektów kluczowych dla rozwoju regionu i państwa w obszarze kultury i dziedzictwa kulturowego, ale także innych obszarów m.in. ochrony zdrowia czy gospodarki niskoemisyjnej.

⁸ <https://www.mii.gov.pl/strony/zadania/polityka-rozwoju-kraju/zarzadzanie-rozwojem-kraju/krajowa-strategia-rozwoju-regionalnego/krajowa-strategia-rozwoju-regionalnego-2030/>

⁹ <https://www.gov.pl/web/fundusze-regiony/krajowa-strategia-rozwoju-regionalnego>

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MASZEWO NA LATA 2023-2026

3.3. POLITYKA W ZAKRESIE OPIEKI I OCHRONY NAD ZABYTKAMI W DOKUMENTACH SAMORZĄDU WOJEWÓDZTWA ZACHODNIOPOMORSKIEGO

- ❖ **STRATEGIA ROZWOJU WOJEWÓDZTWA ZACHODNIOPOMORSKIEGO do roku 2030**
przyjęta dnia 28 czerwca 2019 r. uchwałą nr VIII/100/19 Sejmiku Województwa Zachodniopomorskiego.

Strategia wskazuje wizję rozwoju regionu, obszary priorytetowe, główne cele działań, wykraczające czasem poza sferę bezpośrednich kompetencji samorządu województwa. Zmiany demograficzne, aktywność społeczno-publiczna, edukacja, „niebieska gospodarka”, odnawialne źródła energii oraz turystyka to atuty jakimi dysponuje Pomorze Zachodnie, a równocześnie wyzwania jakie przed nim stoją. By móc się rozwijać, poprawiać jakość życia trzeba budować otwartą społeczność, dynamiczną gospodarkę, sprawny samorząd i partnerski region. To cele wyznaczone w nowej Strategii Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego do roku 2030.¹⁰

Wśród zasad zrównoważonego rozwoju wskazuje się na potrzebę poszanowania zasobów środowiska i zachowanie spójności przestrzennej, poprzez zarządzanie i planowanie zapewniające utrwalanie ładu przestrzennego na każdym szczeblu samorządu.

- ❖ **REGIONALNY PROGRAM OPERACYJNY WOJEWÓDZTWA
ZACHODNIOPOMORSKIEGO na lata 2021-2027**
(obecnie trwają prace nad przyjęciem RPO WZ 2021-2027)

Program Regionalny to jedna z metod realizacji Strategii Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego. Wsparcie pochodzące z Programu koncentruje się na trzech podstawowych obszarach: gospodarka, infrastruktura i społeczeństwo. Celem strategicznym Programu jest poprawa konkurencyjności gospodarczej, spójności społecznej i dostępności przestrzennej województwa przy zrównoważonym wykorzystaniu specyficznych cech potencjału gospodarczego i kulturowego regionu oraz przy pełnym poszanowaniu jego zasobów przyrodniczych.

Dokument „Fundusze Europejskie dla Pomorza Zachodniego 2021-2027. Roboczy opis celów szczegółowych (wersja z sierpnia 2021 roku)” wskazał m.in. priorytet 5:

PRZYJAZNE MIESZKAŃCOM POMORZE ZACHODNIE zawierający cel szczegółowy (VI) – wzmocnienie roli kultury i turystyki w rozwoju gospodarczym, włączeniu społecznym i innowacjach społecznych. W komentarzu podkreślono, że:

„Posiadanie dużej liczby zabytków w województwie wymaga ukierunkowania wsparcia ochrony dziedzictwa kulturowego na obszary, które będzie można udostępnić turystom. Działania te umożliwią dywersyfikację oraz poprawę jakości oferty

¹⁰ <http://bip.rbip.wzp.pl/artukul/strategia-rozwoju-wojewodztwa-zachodniopomorskiego-do-roku-2030>

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MASZEWO NA LATA 2023-2026

turystycznej oraz przyczynią się do wzrostu roli turystyki jako czynnika sprzyjającego rozwojowi społeczno-gospodarczemu regionu. Wyzwaniem w obszarze ochrony i promocji dziedzictwa kulturowego, związanym również z podnoszeniem atrakcyjności turystycznej regionu, jest poprawa stanu zabytków."

❖ **PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA ZACHODNIO-POMORSKIEGO, zwany dalej „PZPWZ 2020”**

(przyjęty uchwałą Sejmiku Województwa Zachodniopomorskiego uchwałą Nr XVII/214/20 Sejmiku Województwa Zachodniopomorskiego z dnia 24 czerwca 2020 roku)

Jest to opracowanie o charakterze regionalnym, które stanowi integralny element szeroko pojętego planowania strategicznego w zakresie przestrzennej koordynacji działań; formułuje cele gospodarowania przestrzenią województwa i zasady jej kształtowania oraz określa kierunki polityki przestrzennej w długiej perspektywie.

Strategicznym celem zagospodarowania przestrzennego województwa jest zrównoważony rozwój służący integracji przestrzeni regionalnej z przestrzenią europejską i krajową; spójności wewnętrznej województwa; zwiększeniu jego konkurencyjności oraz podniesieniu poziomu i jakości życia mieszkańców do średniego poziomu w Unii Europejskiej.

Przez właściwe wykorzystanie przestrzeni należy rozumieć m.in.:

- ochronę i zachowanie jej niezbywalnych wartości jakimi są bioróżnorodność, walory przyrodnicze, krajobrazowe i **dziedzictwo kulturowe**;
- harmonizację działań wpływających lub mogących mieć wpływ na przekształcenia przestrzeni (w tym eliminacja konfliktów i zagrożeń).

W „PZPWZ 2020” wskazano kategorię Obszarów Kulturowo-Krajobrazowych, które są zintegrowaną formą ochrony dziedzictwa kulturowego wraz z ochroną wartościowych walorów krajobrazu – zarówno naturalnego, jak i antropogenicznego. Na obszarze województwa zachodniopomorskiego wyodrębniono 30 OKK, w zasięgu żadnego z nich nie znalazł się teren gminy Maszewo. Jedynie wieś Przemocze została wytypowana do utworzenia Parku Kulturowego – PK 22 „Przemocze”.

W „Projekcie ochrony dziedzictwa i krajobrazu kulturowego województwa zachodniopomorskiego – do Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Zachodniopomorskiego” – wieś Przemocze opisano w następujący sposób:

PK „Przemocze” – gm. Maszewo – wieś Przemocze, wzmiankowana w XIII w. – przykład dużej wsi chłopskiej na planie owalnicy. Posiada czytelnie zachowany układ z obszernym wrzecionowatym nawsiem, na którym posadowiono kościół (gotycki kamienny z XV w.), liczny zespół historycznej zabudowy.

Ustalenia „PZPWZ 2020” nie stanowią prawa miejscowego i tym samym nie naruszają autonomii gmin w zakresie gospodarki przestrzennej, umożliwiają jednak ubieganie się o środki finansowe regionalne, krajowe i unijne na realizację zadania celu publicznego.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MASZEWO NA LATA 2023-2026

Uchwalanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego z **terenu województwa zachodniopomorskiego**, z uwzględnieniem konieczności uzgodnień z ZWKZ, leży w kompetencjach gmin.

We wszystkich planach dotyczących obszarów wpisanych do rejestru zabytków – np. układów staromiejskich, zabytkowych zespołów folwarcznych, pałacowych, parkowych – znajdują się zapisy ustalające warunki ochrony zabytków. Dla innych obszarów chronionych, na których znajdują się np. obiekty z wojewódzkiej lub gminnej ewidencji zabytków, także wprowadzane są indywidualne zapisy. Plany i ich aktualizacje tworzone są zgodnie z potrzebami poszczególnych samorządów lub inwestorów.

❖ **WOJEWÓDZKI PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI Województwa Zachodniopomorskiego na lata 2021–2024, zwany dalej „WPONZ 2021–2024”**

(przyjęty Uchwałą nr XXIX/338/21 Sejmiku Województwa Zachodniopomorskiego z dn. 28 października 2021 roku)¹¹

Główne cele programów opieki nad zabytkami określone w ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z 2003 roku to:

- uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
- zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenia do poprawy stanu ich zachowania;
- wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych;
- wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem zabytków;
- podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

„**WPONZ 2021–2024**” zakłada, że Samorząd Województwa sprawując opiekę nad zabytkami będącymi jego własnością lub przez niego administrowanymi, poprzez swoje działania przyczynia się do ochrony zabytków leżących w granicach województwa zachodniopomorskiego. Posiadając ku temu instrumenty (finansowe i organizacyjne – Wydział Kultury, Nauki i Dziedzictwa Narodowego, Biuro Dokumentacji Zabytków) inicjuje, wspiera i koordynuje działania na rzecz zachowania dziedzictwa kulturowego województwa. Wobec innych właścicieli zabytków może pełnić jedynie funkcję wspomagającą, doradczą, opiniodawczą.

¹¹ Dz. Urz. Woj. Zachodniopomorskiego z 2021 r., poz. 5593.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MASZEWO NA LATA 2023-2026
--

Samorząd Województwa w ramach aktualnych możliwości finansowych i organizacyjnych może tworzyć warunki wspierania wybranych działań, uznanych za istotne dla zachowania dziedzictwa kulturowego i tym samym dla realizacji zadań Programu Opieki nad Zabytkami Województwa Zachodnio-pomorskiego.

Samorząd Województwa określa politykę zagospodarowania przestrzennego województwa (m.in. poprzez Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Zachodniopomorskiego) i strategię rozwoju województwa w poszczególnych dziedzinach (m.in. poprzez Strategię Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego, Regionalny Program Operacyjny), w tym w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego, zdefiniowaną w Wojewódzkim Programie Opieki nad Zabytkami. Ponieważ dziedzictwo kulturowe jest przedmiotem ustaleń wielu wojewódzkich dokumentów planistyczno-strategicznych naturalnym jest dążenie do kompatybilności i komplementarności kierunków i zadań obejmujących dziedzictwo kulturowe we wszystkich dokumentach.

W osiągnięciu celów „WPONZ 2021–2024” fundamentalną kwestią jest wypracowanie programu finansowania długofalowych działań, ukierunkowanych na osiągnięcie określonego celu, np. poprawa materialnego stanu zachowania zasobów dziedzictwa kulturowego, m.in. poprzez ustalenie pierwszeństwa w przyznawaniu środków na rzecz określonej grupy zabytków (np. dotacje na prace konserwatorskie i roboty budowlane), na określony okres, czy poprzez uwzględnienie w priorytetach Regionalnych Programów Operacyjnych Województwa Zachodniopomorskiego.

Samorząd Województwa nie ma kompetencji do stanowienia ochrony zabytków, a jedynie do opieki nad zabytkami. Jego kompetencje i działania mają charakter wspierający zarówno ochronę (poprzez plan zagospodarowania przestrzennego województwa), jak i opiekę (poprzez uchwalanie Regionalnego Programu Operacyjnego, przy pomocy którego otwierają się przed właścicielami zabytków możliwości uzyskania środków finansowych). Opracowany - zgodnie z dokumentami strategicznymi - Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami, po zaopiniowaniu przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, przyjmuje uchwałą Sejmik Województwa Zachodniopomorskiego. Uchwalone programy podlegają publikacji w wojewódzkim dzienniku urzędowym.

Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami Województwa Zachodniopomorskiego powinien stać się podstawą określania polityki w zakresie opieki nad zabytkami dla samorządów lokalnych.

W kompetencjach samorządu gminy jest stanowienie prawnej ochrony poprzez utworzenie parku kulturowego oraz sporządzanie miejscowych planów zagospodarowania z odpowiednimi zapisami dotyczącymi ochrony dziedzictwa kulturowego (obowiązek wynikający też z ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, z późn. zm.).

Cele „WPONZ 2021–2024” to:

- I. Utrzymanie zabytków jako integralnego elementu krajobrazu kulturowego budującego łąd przestrzenny województwa zachodniopomorskiego.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MASZEWO NA LATA 2023-2026

- II. Zwiększenie atrakcyjności zabytków w procesie aktywizacji społecznej, gospodarczej i turystycznej województwa zachodniopomorskiego.
- III. Wzmacnianie otwartego społeczeństwa poprzez wzrost i popularyzację wiedzy o zabytkach i dziedzictwie kulturowym województwa zachodnio-pomorskiego.

Dla wyznaczonych celów perspektywicznych określono cele operacyjne. Do poszczególnych celów operacyjnych przyporządkowano określone zadania szczegółowe.

W celu perspektywicznym I „Utrzymanie zabytków jako integralnego elementu krajobrazu kulturowego budującego ład przestrzenny województwa zachodniopomorskiego” wskazano na konieczność utrzymania spójności Strategii Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego z celami WPOnZ 2021–2024 oraz uwzględniania ich w Regionalnym Programie Operacyjnym Województwa Zachodniopomorskiego, a także w dokumentach planistycznych dotyczących gospodarki przestrzennej i innych dokumentach programowych WZ, dotyczących np. edukacji, turystyki, środowiska przyrodniczego. Wskazano też na konieczność wspierania procesu opracowywania powiatowych i gminnych programów opieki nad zabytkami i gminnych ewidencji zabytków oraz monitoring zmian prawa w zakresie ochrony zabytków.

Cel operacyjny: „integracja opieki nad dziedzictwem, krajobrazem kulturowym i środowiskiem przyrodniczym” – m.in. przez opracowanie **Audytu Krajobrazowego Województwa Zachodniopomorskiego**, a także wzmocnienie wykorzystania potencjału dziedzictwa przez system ochrony krajobrazu kulturowego.

Cel operacyjny: „poprawa materialnego stanu zabytków” wskazuje m.in. na następujące zadania:

- opieka nad drewnianym, rodzimym budownictwem ryglowym, jako wyróżnikiem kulturowym regionu;
- działania na rzecz utworzenia parku etnograficznego i tworzenia „Wirtualnego skansenu przy drodze OD STAREGO KRAKOWA DO NOWEGO WARPNA”;
- wspieranie działań na rzecz zabezpieczania obiektów zabytkowych przed zagrożeniami;
- wspieranie właścicieli i użytkowników zabytków w prowadzeniu prawidłowej opieki nad zabytkami („dobre praktyki” konserwacji i rewaloryzacji).

Cel operacyjny: „współodpowiedzialność za zabytki i lokalne dziedzictwo” zakłada wspieranie samorządów lokalnych w działaniach na rzecz opieki i ochrony zabytków (np. gminne i powiatowe programy opieki, gminne ewidencje zabytków).

Cel perspektywiczny II „Zwiększanie atrakcyjności zabytków w procesie aktywizacji społecznej, gospodarczej i turystycznej województwa zachodniopomorskiego” zawiera trzy cele operacyjne, z czego jeden dotyczy **form finansowania zadań** związanych z ochroną zabytków i opieką nad zabytkami – z budżetu Samorządu Województwa Zachodniopomorskiego (np. dotacje na prace renowacyjne i konserwatorskie dla obiektów wpisanych do rejestru zabytków **i ujętych w gminnych ewidencjach zabytków**) oraz z funduszy strukturalnych i zewnętrznych będących w dyspozycji województwa.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MASZEWO NA LATA 2023-2026
--

Cel operacyjny: „zwiększanie roli zabytków w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości” wskazuje na następujące zadania:

- rozwój wojewódzkiego samorządowego systemu informacji o zabytkach dostępnych turystycznie;
- rozwój tematycznych szlaków turystycznych promujących dziedzictwo kulturowe regionu w oparciu o wydarzenia historyczne, zespoły zabytków, tradycje niematerialne i patriotyczne;
- działania na rzecz zagospodarowania obiektów zabytkowych na cele turystyczne i gospodarcze;
- budowa i promocja produktów turystycznych i kulinarnych w oparciu o zasób dziedzictwa kulturowego.

Cel operacyjny: „tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami” kładzie nacisk na wspieranie rozwoju oferty turystycznej opartej o zabytki i elementy dziedzictwa oraz gospodarstw agroturystycznych w zabytkowych obiektach, z wykorzystaniem miejscowych tradycji.

Cel perspektywiczny III „Wzmacnianie otwartego społeczeństwa poprzez wzrost i popularyzację wiedzy o zabytkach i dziedzictwie kulturowym województwa zachodniopomorskiego” zawiera trzy cele operacyjne związane z edukacją regionalną i promocją zabytków oraz walorów kulturowych regionu, w tym wspieranie funkcjonowania lokalnych muzeów i izb regionalnych.

Cel operacyjny: „edukacja i promocja zabytków i dziedzictwa kulturowego” wskazuje na następujące zadania:

- organizacja wydarzeń związanych z popularyzacją dziedzictwa regionu kierowanych do szerokich grup społecznych – np. Zachodniopomorskie Dni Dziedzictwa, Europejskie dni Dziedzictwa, Noce Muzeów;
- włączenie problematyki dziedzictwa kulturowego do działań edukacyjnych i promocyjnych województwa;
- popularyzacja wiedzy o historii, zabytkach i dziedzictwie województwa i jego ochronie, ze szczególnym uwzględnieniem dynastii Gryfitów, z wykorzystaniem nowych technologii cyfryzacji zabytków;
- kształtowanie postaw patriotycznych w kontekście historii regionu;

❖ **POLITYKA KULTURALNA WOJEWÓDZTWA ZACHODNIOPOMORSKIEGO**

(przyjęta uchwałą nr 1257/21 Zarządu Województwa Zachodniopomorskiego z dnia 30 sierpnia 2021 r. w sprawie przyjęcia dokumentu „Polityka kulturalna województwa zachodniopomorskiego”)

Na podstawie analizy dostępnych danych, opracowań i badań dla Polityki kulturalnej województwa zachodniopomorskiego określono 3 priorytetowe strategiczne obszary interwencji:

1. Dostęp do kultury oraz uczestnictwo w kulturze
2. Rozwój współpracy międzynarodowej w obszarze kultury
3. Budowanie kulturalnej pozycji regionu w oparciu o dziedzictwo kulturowe

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MASZEWO NA LATA 2023-2026
--

Mają one na celu realizację wizji rozwoju kultury w regionie, zgodnie z którą w perspektywie roku 2030 Pomorze Zachodnie, ze względu na swoje położenie geograficzne oraz zasoby, stanie się regionem przyciągającym osoby twórcze, przedsiębiorcze, aktywne zawodowo, chcące mieszkać w regionie, gdzie zapewniony jest najwyższy poziom usług publicznych, edukacyjnych oraz unikalna oferta kulturalna na najwyższym poziomie artystycznym.

W ramach realizacji priorytetu 3. (Budowanie kulturalnej pozycji regionu w oparciu o dziedzictwo kulturowe) działania będą nakierowane na ochronę rodzimego dziedzictwa materialnego, jak i niematerialnego, mającego wysoką wartość historyczną i kulturową, a zarazem przyczyniającego się pośrednio do rozwoju społeczno-gospodarczego województwa.

W dokumencie zapisano:

„Dziedzictwo kulturowe regionu przez wiele powojennych lat było postrzegane jako swego rodzaju balast. Konsekwencje tego stanu są odczuwane pomimo dużych nakładów na jego ochronę poczynionych w ostatnich latach. Dlatego dalsze inwestowanie w ochronę i rewaloryzację zachowanego dziedzictwa przyczyni się do zniwelowania pewnych niekorzystnych zaszłości oraz do zachowania tego, co cenne i stanowi o tutejszej specyfice wynikającej z uwarunkowań historycznych. Należy podkreślić także inną percepcję dziedzictwa, inną identyfikację mieszkańców regionu z krajobrazem kulturowym, niż w innych regionach Polski.

Działania samorządu województwa będą ukierunkowane na ochronę, promocję najcenniejszych i unikalnych obiektów, których ochrona jest potrzebna aby przekazać przyszłym pokoleniom wielowiekową różnorodną spuściznę zachodniopomorską.

Ochrona i rozwój dziedzictwa kulturowego regionu

W ramach celu podejmowane są działania nakierowane na ochronę i rozwój rodzimego dziedzictwa materialnego oraz niematerialnego, mającego wysoką wartość historyczną i kulturową. Realizowane działania mają na celu materialną poprawę stanu zabytków, ich adaptację i rewitalizację oraz zwiększenie dostępności do nich mieszkańców, turystów i inwestorów. Realizacja celu pozytywnie wpłynie na zwiększenie atrakcyjności regionu, a poprzez wykorzystanie potencjału posiadanego dziedzictwa kulturowego, przyczyni się pośrednio do rozwoju społeczno-gospodarczego województwa.

Badanie, dokumentowanie i promocja zachodniopomorskiego dziedzictwa kulturowego

W ramach priorytetu podejmowane są działania mające na celu podnoszenie zainteresowania problematyką ochrony zabytków oraz promocji zachodniopomorskiego dziedzictwa poprzez wykłady, konferencje naukowe, wystawy, działania edukacyjne oraz wydawnictwa. Kluczowym partnerem jest Biuro Dokumentacji Zabytków w Szczecinie.

W ramach priorytetu wskazane zostaje, iż Biuro Dokumentacji Zabytków w Szczecinie opracowuje na zlecenie Zarządu Województwa Zachodniopomorskiego Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami. Podstawę opracowania programu stanowi analiza

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MASZEWO NA LATA 2023-2026

zasobu kulturowego województwa i potrzeb w zakresie jego ochrony i opieki nad nim, w celu zachowania dla obecnych i przyszłych pokoleń. Program obejmuje szerokie spektrum zagadnień związanych z bogatym dziedzictwem kulturowym Województwa Zachodnio-pomorskiego, w tym wytycza cele strategiczne i określa zadania opieki nad zabytkami w perspektywie najbliższych czterech lat."

❖ **POLITYKA SAMORZĄDU WOJEWÓDZTWA ZACHODNIOPOMORSKIEGO W SEKTORZE TURYSTYKI**

(przyjęta uchwałą Nr 786/16 Zarządu Województwa Zachodniopomorskiego z dnia 17 maja 2016 r.)

Polityka, określona w perspektywie roku 2030, stanowi element kompleksowego planu działań mających na celu tworzenie jak najlepszych warunków życia i pracy mieszkańców, z postrzeganiem potencjału gospodarczego jako istotnego czynnika wzrostu. Turystyka stanowi istotną dziedzinę gospodarki województwa zachodniopomorskiego i jest akceleratorem aktywizacji społecznej, rozwoju regionalnego, pogłębiania procesów integracyjnych. Jako silnie powiązana z rozwojem kultury – w tym dziedzictwem kulturowym, a także sportu, ochroną środowiska, rolnictwem, transportem i zdrowiem, znajduje odniesienia w wielu dokumentach strategicznych na poziomie krajowym i europejskim.

3.4. POLITYKA W ZAKRESIE OPIEKI I OCHRONY NAD ZABYTKAMI W DOKUMENTACH POWIATU GOLENIOWSKIEGO

Program Opieki nad Zabytkami dla Powiatu Goleniowskiego

Zgodnie z zapisami „ustawy o ożoniz 2003” obowiązek opracowania powiatowego programu opieki nad zabytkami spoczywa na zarządzie powiatu. Program ten winien zawierać cele, zadania i kierunki działań służące poprawie stanu zachowania dziedzictwa kulturowego, w realizację których angażuje się samorząd powiatowy. Dotychczas nie został opracowany tego typu dokument dla powiatu goleniowskiego, jego wykonanie planowane jest na 2022 rok¹².

Strategia Rozwoju Powiatu Goleniowskiego na lata 2014–2020

– jak dotąd opracowany został jedynie projekt z wynikami konsultacji społecznych i diagnozą stanu społeczno-gospodarczego

(<https://www.powiat-goleniowski.pl/material/projekt-strategii-rozwoju-powiatu-goleniowskiego-na-lata-2014-2020,6515.html>).

¹² Źródło – ankiety Biura Dokumentacji Zabytków w Szczecinie skierowane do starostw powiatowych, stanowiące podstawę sprawozdania z realizacji WPOnZ; stan na 31 grudnia 2021 roku.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MASZEWO NA LATA 2023-2026**Program Polityki Rozwoju Powiatu Goleniowskiego**

(Uchwała nr V/37/15 Rady Powiatu w Goleniowie z dnia 23 kwietnia 2015 r.)

W dokumencie (tabela nr 14.) omówione zostały cele strategiczne i operacyjne, działania oraz wskaźniki, wśród których uwzględnione zostały m.in.: „4.1.1. Wspieranie idei budowy ścieżek rowerowych na terenie Powiatu Goleniowskiego, 4.1.2. **Renowacja zabytków i starej zabudowy**, 4.4.1 Promowanie potencjału turystycznego, 4.4.2 Nawiązanie współpracy z partnerami zagranicznymi”(Program Polityki s. 55–56).

Według dokumentu gmina Maszewo „ma typowo rolniczy charakter (...). Głównym bogactwem gminy są jej walory turystyczne. Brak uciążliwego dla środowiska przemysłu, liczne jeziora, lasy, niepowtarzalna przyroda oraz ciekawa historia miasta i gminy wraz z istniejącymi zabytkami tworzy swoisty klimat tego miejsca”.

W analizie SWOT w „mocnych stronach” wymieniono „Zasób zieleni i wód powierzchniowych – Puszcza Goleniowska, Jezioro Dąbie, Zalew Szczeciński oraz obszary Natura 2000 w zakresie rozwoju turystyki”; „w słabych stronach” podkreślono: „nie w pełni wykorzystany potencjał turystyczny pod względem funkcjonowania akwenów wodnych, turystyki sakralnej, zabytków, szlaków turystycznych i kompleksów leśnych”, „słabo rozwinięta baza rekreacyjna”, „brak konkurencyjnego potencjału turystycznego w odniesieniu do innych regionów województwa zachodniopomorskiego”.

Program Ochrony Środowiska dla Powiatu Goleniowskiego na lata 2018–2021 z perspektywą do roku 2025

(Uchwała Rady Powiatu Nr XXVIII/297/18 z dnia 21 czerwca 2018 r.)

Program został opracowany dla osiągnięcia celów niezbędnych do realizacji ochrony środowiska na szczeblu powiatowym (Ustawa Prawo Ochrony Środowiska z dn. 27 kwietnia 2001 roku, Dz. U. 2016 poz. 672.).

W analizie SWOT w obszarze interwencji – zasoby przyrodnicze - wśród „mocnych stron” wymieniono „walory kulturowe, w tym występujące na terenie powiatu zabytki”; w „słabych stronach” podkreślono „brak środków pieniężnych na wyeksponowanie (rewitalizację) zabytków”, „słabo rozwiniętą bazę agroturystyczną”, w „szansach” ujęto „tworzenie ścieżek i szlaków ekologicznych zwiększających atrakcyjność istniejących i projektowanych form ochrony przyrody dla turystów”. Za „zagrożenie” uznano „zajęcie gruntów i wycinkę drzew pod nowe drogi ekspresowe”.

Dofinansowania remontu zabytków z budżetu Powiatu Goleniowskiego

Samorząd powiatu w latach 2019, 2020 i 2021 nie udzielał dotacji na prace konserwatorskie lub roboty budowlane przy zabytkach z terenu powiatu goleniowskiego¹³.

¹³ J.w.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MASZEWO NA LATA 2023-2026

4. CHARAKTERYSTYKA KRAJOBRAZU I DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY MASZEWO

4.1. POŁOŻENIE GMINY W REGIONIE

Gmina miejsko-wiejska Maszewo znajduje się w zachodniej części województwa zachodniopomorskiego, w powiecie goleniowskim. Położona jest na Równinie Nowogardzkiej. Powierzchnia gminy wynosi blisko 211 km². Jest jedną z 6 jednostek samorządu terytorialnego, wchodzących w skład powiatu goleniowskiego. Siedzibą gminy jest miasto Maszewo, gmina jest podzielona na 24 sołectwa.

Gmina Maszewo graniczy od północnej strony z gminami Osina i Nowogard, od wschodu z gminami: Dobra (w powiecie łobeskim) i Chociwel (w powiecie stargardzkim), od południa z gminami powiatu stargardzkiego - Stara Dąbrowa i Stargard, a od zachodu z gminą Goleniów.

Gminę Maszewo wyróżnia ekologicznie czysty krajobraz, lasy będące ostoją dla wielu gatunków zwierząt i ptaków chronionych. Bogactwem gminy są także czyste (II klasa czystości), zasobne w ryby jeziora, które ogółem zajmują powierzchnię ok. 191 hektarów. Są to jeziora: Budzieszowskie, Długie, Lechickie, Maszewskie oraz Węgorzyce. Przez teren gminy przepływa dziewięć rzek (Wisetka, Małka, Giełdnica (Biały Potok), Sokola, Kania, Sępólna, Bukowina, Leśnica, Stępnica, Gowienica) o długości łącznej 31,4 km, oraz dwa kanały (Korytowo, Nastazin) o łącznej długości 20,3 km. Wszystkie ciekі wodne należą do II i III klasy czystości oraz mają uregulowane brzegi. System jezior i cieków wodnych stwarza znakomite warunki do rozwoju turystyki wodnej, dla amatorów wędkarstwa, czy sportów wodnych. Przez teren gminy przebiega linia wododziału pomorskiego, stąd większość rzek posiada tu swe źródła.

Przez teren gminy przebiegają drogi wojewódzkie: nr 106 łącząca Maszewo ze Stargardem i Nowogardem oraz droga nr 113 biegnąca w kierunku Goleniowa.

4.2. RYS HISTORYCZNY

Na potrzeby niniejszego opracowania za optymalny wariant rysu historycznego dla obszaru gminy Maszewo przyjęto syntetyczną formę.

KALENDARIUM:

Epoka mezolitu i neolitu – pierwsze ślady osadnictwa; pojedyncze znaleziska narzędzi krzemiennych na terenach obecnej gminy Maszewo

Epoka brązu – stałe osadnictwo na tych terenach ludności kultury łużyckiej

X w. – początki osadnictwa w okolicach obecnego miasta Maszewo – gród (Schlossberg – Góra Zamkowa), z jego osady podgrodowej zapewne wykształciło się miasto

1233 – pierwsza wzmianka o Maszewie; pleban Bertram *in* Massowe pojawia się w dokumencie wystawionym przez biskupa Konrada (29 stycznia)

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MASZEWO NA LATA 2023-2026

- 1269 – Maszewo i okolice w granicach dóbr biskupstwa kamieńskiego; pierwsza wzmianka o wsi Przemocz (Priemhausen) w dobrach von Ebersteinów
- 1274 – w dokumentach Maszewo pojawia się jako *oppidum*, zatem pełni funkcje miejskie
- 1278 – oficjalny dokument lokacji miasta na prawie magdeburskim wystawiony przez biskupa Hermanna Gleichena (miasto otrzymuje 130 włók ziemi i łąk oraz 4 włóki dla kościoła)
- 1282 – książę Bogusław IV potwierdza przywilej miejskie
- 1286 – biskup Hermann przenosi Maszewo na prawo lubeckie
- 1317 – pierwsza wzmianka o pieczęci miejskiej Maszewa
- 1339 – pierwsza wzmianka o rycerskiej wsi Dębice (Faulen Benz, później Eichenwalde)
- 1363 – przekazanie Maszewa w lenno braciom von Dossow; zakup przez miasto wsi Godowo(Freiheide)
- XV w. – potwierdzone istnienie wsi Bagna (Pagenkopf) wraz z kościołem, rycerskiej wsi Rożnowo Nowogradzkie (Rosenow) z kościołem parafialnym, rycerskiej wsi i majątku Radzanek (Resehl) znajdujących się w rękach rodów Petersdorf i Dewitz, kościoła w Przemoczu; 2/3 średniowiecznej wsi Maciejewo(Matzdorf) w wyniku wymarcia rodu Wisen (dotychczasowych właścicieli) zostaje przekazana przez księcia Bogusława X rodowi von Flemming (od 1672 właścicielami całości po przejściu od rodziny Petersdorf pozostałej 1/3); wzmiankowany kościół w Godowie
- 1451 – ziemia maszewska przechodzi z dóbr biskupich w ręce książąt pomorskich
- 1466 – ziemia maszewska wraz z miastem w rękach rodu von Eberstein z Nowogardu
- 1478 - folwark Jarosławki (Neuendorf), będący dotąd wraz ze wsią lennem rodów Petersdorf i Vise, zostaje odsprzedany hrabiom von Eberstein – panom na Nowogardzie
- 1493 – pierwsza wzmianka dokumentowa o wsi i folwarku Darż (Daarz) będących własnością rodu von Stettin, we wsi kościół; potwierdzenie istnienia na terenie średniowiecznej, rycerskiej wsi Korytowo (Walsleben) kościoła parafialnego
- XVI w. – informacja o wybudowaniu kościoła we w należącej do rodu von Stettin wsi Budziszowce (Korkenhagen) kościoła; potwierdzone istnienie wsi Nastazin (Harmelsdorf) z późnogotyckim, kamiennym kościołem w centrum; potwierdzone istnienie Mokrego (Schönwalde), wsi o rodowodzie średniowiecznym, z gotyckim kościołem i folwarku rodu von Dewitz
- Pocz. XVI w. – założenie w Maszewie szkoły łacińskiej
- 1523 – pierwsza wzmianka o Tarnowie (Grossenhagen), należącym w częściach do biskupstwa kamieńskiego, generała von Weyer i rodu Petersdorf, od 1763 całość w rękach tej rodziny
- 2 poł. XVI w. – Ebersteinowie budują przy murach miejskich Maszewa zamek – swoją siedzibę rodową
- XVII w. – pierwsza wzmianka o wsi Bielice (Wittenfelde), choć ma ona zapewne metrykę średniowieczną, kościół filialny
- Pocz. XVII w. – Maszewo liczy ok. 1000 mieszkańców; następuje rozbudowa przedmieść
- 1625 – z powodu zarazy umiera ½ mieszkańców Maszewa
- 1628 – Maszewo przejmuje na własność w całości wieś Godowo; pożar pustoszy miasto (ocalało jedynie 65 budynków mieszkalnych, szkoła i kościół)

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MASZEWO NA LATA 2023-2026

1635 – Ebersteinowie oddają Maszewo w dzierżawę braciom von Wedel
 1638, 1639 – kolejne pożary dopełniają zniszczenia Maszewa
 1663 – umiera ostatni męski potomek rodu von Eberstein, miasto przechodzi w ręce margrabiów brandenburskich (ostatecznie w 1692)
 1692 – utworzenie brandenburskiej domeny państwowej w Maszewie, w jej granicach: Bagna – wieś chłopska i folwark domenalny, Bielice – wieś, Wiślawie (Schönhof) – wieś (z kościołem) i folwark domenalny, Sokolniki (Falkenberg) – dawna wieś Wedlów, potem dobra klasztoru w Marianowie, wieś i folwark Radzanek, wieś i folwark domenalny Korytowo, wieś i folwark domenalny Jenikowo (Hohenschönau)
 XVIII w. – potwierdzone istnienie wsi Dąbrowica (Damerfitz)
 1742 – osadzenie w Maszewie garnizonu wojsk pruskich
 1753 - założenie wsi Maszewko (Neu Massow) na gruntach miejskich
 1772 – budowa kościoła we wsi Jenikowo o średniowiecznym rodowodzie, niepotwierdzonym jednak dokumentowo
 1784–1786 – likwidacja średniowiecznych obwałowań i fosy w Maszewie
 Pocz. XIX – założenie Zagórcze (Bergruhe) - gospodarstwa wolnego sołtysa Berga, folwarku związanego administracyjnie z gminą wiejską Przemocze
 XIX w. – budowa neoromańskiego kościoła w Dąbrowicy
 1821-1822 – budowa nowego ratusza maszewskiego
 1820 – założenie przez właściciela majątku Mosty C.A.F. Karbego dla 20 osadników kolonii Pogrymie (Birkenwerder) na należących doń ziemiach
 1823 – utworzenie folwarku Swojcino (Wilhelminenberg) przez urzędnika Zimmermanna na terenach leśnych Darża
 1834 – w Maszewie 214 domów
 1840 – młynarz J.Ch. Pinnow na terenie zakupionego w 1825 r. folwarku Darż zakłada folwark Dolacino (Neu Daarz, później Emilienhof)
 2 poł. XIX w. – wybrukowanie ulic, oświetlenie dróg w mieście, intensywna rozbudowa przedmieść; wybudowanie folwarku Wałkno (Falkenau); przebudowa gotyckiego kościoła w Sokolnikach
 1859 – budowa nowego budynku 7-klasowej szkoły
 1836, 1868 – rozbiórka bram miejskich w Maszewie
 1867 – budowa nowego dworu w Maciejewie przez Wilhelma Karola von Flemming oraz wzniesienie nowego kościoła kamiennego, usytuowanego na innym miejscu niż dawna, ryglowa świątynia
 1871 – Maszewo (wraz z: folwarkami Stadthof Massow, Friedenshof, gospodarstwem Wiślawie, majątkiem Heidekathen, leśnictwem, amtem, domem drogowym, karczmą Kamp, szpitalem św. Jerzego, młynami Zindelmühle i Warsowmühle) liczy 2762 mieszkańców w 287 budynkach mieszkalnych; Przemocze (wieś, majątek Zagórcze, cegielnia, wybudowanie) – 616 mieszkańców, 96 domów; Godowo – 346 mieszkańców, 54 domy; wieś Mokre – 538 mieszkańców, 71domów; Bagna (wieś i zakład rolny) – 458 mieszkańców, 56 domów; Dębice (wieś, majątek, folwark) – łącznie 298 mieszkańców, 35 budynków mieszkalnych; Radzanek (wieś i majątek) – 298 mieszkańców, 31 domów; wieś Rożnowo Nowogardzkie – 409 mieszkańców, 62 domy; Maciejewo (majątek z folwarkiem Dolgenkrug) – 161 mieszkańców,

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MASZEWO NA LATA 2023-2026

15 budynków mieszkalnych; Jarosławki(wieś, majątek i kolonia Braschendorf) – 304 mieszkańców, 36 domów; Darż (wieś, majątek, folwark Dolacino) – 487 mieszkańców, 63 domy; wieś Korytowo – 325 mieszkańców, 51 domów; Budziszowce (majątek i folwark Friederikenhof) – 119 mieszkańców, 9 domów; wieś Nastazin – 647 mieszkańców, 77 domów; wieś Mokre – 538 mieszkańców, 71 domów; Tatrnowo (wieś i majątek) – 262 mieszkańców, 22 budynki mieszkalne; wieś Bielice – 322 mieszkańców, 46 domów; Sokolniki (wieś i folwark Wałkno) – 484 mieszkańców, 73 domów; wieś Jenikowo – 419 mieszkańców, 60 budynków mieszkalnych; Dąbrowica (wieś i majątek Swojcino) – 179 mieszkańców, 25 domów; kolonia Maszewko – 94 mieszkańców, 13 domów; kolonia Pogryzmie – 211mieszkańców, 23 domy

1896 – wybudowanie szpitala miejskiego

1903 – ukończenie budowy linii kolejowej łączącej Maszewo z Goleniowem

1905 – Maszewo ma 2665 mieszkańców

1906 – budowa elektrowni w Maszewie (1910 – rozbudowa)

ok. 1930 – powstanie osady parcelacyjnej na gruntach majątku Radzanek

przed 1939 – powstanie zagrody jednodworczej Stodólska (Ackerhof)

1939 – miasto ma 3828 mieszkańców

1945 – miasto w 30% zniszczone w wyniku wojny; wkroczenie Armii Czerwonej; włączenie obszaru obecnej gminy w granice państwa polskiego

1973 – utworzenie gminy Maszewo

1993 - podpisanie Aktu Partnerstwa z miastem Mölln koło Hamburga, w którym licznie zamieszkują rodziny dawnych mieszkańców gminy Maszewo, uroczystości towarzyszyło odsłonięcie odrestaurowanego modernistycznego pomnika upamiętniającego mieszkańców Maszewa poległych w I wojnie światowej

1997 – odbudowa gotyckiego kościoła w Nastazinie, zniszczonego w czasie II wojny światowej

2005 – otwarcie regionalnej Izby Pamięci w Ośrodku Kultury i Sportu w Maszewie

2014 – Maszewo otrzymuje prawa miejskie

2016 – ponowne otwarcie Izby Pamięci, tym razem w maszewskim ratuszu, w której znalazły się także przekazane przez przedstawicieli Związku Byłych Maszewian z Mölln zbiory z Muzeum w Mölln, gromadzone od 1953 r.

4.3. ZASADNICZE CECHY KRAJOBRAZU KULTUROWEGO GMINY MASZEWO

Ziemia maszewska charakteryzuje się czytelną formą średniowiecznego osadnictwa, uzupełnioną kolonizacją okresu nowożytnego. Zachowały się tutaj materialne świadectwa dziejów tych ziem od neolitu, poprzez ślady osadnicze z czasów kultury łużyckiej, po średniowieczne wsie ludności słowiańskiej, tworzącej wraz z późniejszymi kolonizatorami niemieckimi państwo Gryfitów, przejęte w XVII wieku przez Szwecję, a następnie Brandenburgię – Prusy, okres rozwoju gospodarczego podczas umacniania się państwa pruskiego w XVIII wieku, XIX-wieczną industrializację, zmiany polityczne i ustrojowe po 1945 r. Każdy kolejny etap w historycznym rozwoju tych terenów pozostał utrwalony w krajobrazie.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MASZEWO NA LATA 2023-2026

O krajobrazie kulturowym gminy Maszewo świadczą nie tylko obiekty wpisane do rejestru zabytków, ale inne zabytki materialne a także poszanowanie dla dziedzictwa niematerialnego i właściwe propagowanie wiedzy wśród kolejnych pokoleń mieszkańców.

4.3.1. MIASTO MASZEWO

Liczące 3 340 mieszkańców miasto Maszewo (stan na 2020 r.)- siedziba władz gminnych – położone jest na Równinie Nowogardzkiej, na południe od Jeziora Maszewskiego(dawniej nazywanego: Młyńskim lub Warszewo). W granicach miasta znajdują się zbiorniki wodne (stawy), przez które przepływa rzeka Leśnica, wpadająca do jez. Maszewskiego od północy i wpływająca na południu do Stepnicy, oraz rzeka Stepnica opływająca Stare Miasto od wschodu, południa i zachodu. Przez Maszewo prowadzą drogi wojewódzkie 106 w kierunku Nowogardu i Stargardu oraz 113 w kierunku Goleniowa.

Układ przestrzenny

Miasto ma obecnie układ wielodrożny, typu gwiazdowego z rozbudowanymi przedmieściami, z czytelnym układem przestrzennym miasta średniowiecznego o kolistym kształcie murów obronnych, z pierwotnym szachownicowym układem ulic, znajdującym się w centrum miejscowości. Główną oś komunikacyjną tworzy ulica Wojska Polskiego, o przebiegu północ-południe (w kierunku Stargardu i Goleniowa).

Archeologiczne ślady osadnicze, datowane na wiek X, występują na wzniesieniu o nazwie Góra Zamkowa (Schlossberg), usytuowanym ok. 0,5 km na zachód od obecnego centrum (przy drodze w kierunku miejscowości Darż). To miejsce wskazywane jest także jako lokalizacja wczesnośredniowiecznego grodziska, w miejscu którego Konrad von Massow zbudował zamek. Śladem przestrzennym jest obecnie zadrzewienie na linii zbliżonej do owalu.

Wytyczenie granic miasta i podziałów parcelacyjnych nastąpiło na mocy prawa magdeburskiego, nadanego w 1278 r. przez biskupa Hermana von Gleichen. W 1286 r. biskup przeniósł miasto na prawo lubeckie.

Od końca XIII do połowy XIV w. kształtował się układ urbanistyczny średniowiecznego miasta. Obejmował on obwarowania miejskie o kolistym zarysie (wzdłuż ob. ulic: Kwiatowej, Sawickiej, Głowackiego) i centralnie ulokowanego kościoła farnego (w kwartale ulic: Krótkiej, ks. Świtlińskiego, Mickiewicza, Wojska Polskiego) oraz kwartały zabudowy mieszkalnej, z centralnym rynkiem (ob. pl. Wolności) i ratuszem. Wznoszenie pierścienia kamienno-ceglanych murów obronnych, zastępujących wcześniejsze obwarowania ziemno-drewniane, ukończono pod koniec XV w. Prawdopodobnie istniały już wówczas dwa przedmieścia, ulokowane przed bramami miejskimi. Przed Bramą Stargardzką (niezachowaną), przy drodze w kierunku południowo-wschodnim (ul. Konopnickiej), funkcjonowała kaplica św. Jerzego (ufundowana w 1490 r.) wraz ze szpitalem i przytułkiem. Od północnego zachodu, przed Bramą Nowogardzką (również niezachowaną) – wzdłuż ul. Jedności Narodowej – wykształciło się rolnicze przedmieście z młynami. W tym okresie ludność miasta

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MASZEWO NA LATA 2023-2026
--

utrzymywała się głównie z rolnictwa i drobnego rzemiosła. Do miasta należały tereny sąsiedniej wioski Godowo (Freyheide).

Rozwój urbanistyczny przedmieść odzwierciedla rosnącą liczbę mieszkańców. Na ich terenie lokowano zabudowę mieszkalną i gospodarczą, w tym zespoły stodoł miejskich. W tym okresie w Maszewie, należącym do grafów Eberstein, wybudowana została nowa siedziba rodu. Zamek usytuowany został za murami, po południowej stronie miasta, na niezagospodarowanym wcześniej terenie.

Na terenie oddalonym o ok. 2 km w kierunku południowo-wschodnim (na Tolcz) w XVI w. założony został cmentarz dla zmarłych na cholerę.

W okresie wojny trzydziestoletniej (1620–1648), miasto znacznie podupadło – nastąpił spadek liczby mieszkańców i zniszczenie zabudowy, m.in. w wyniku pożarów z lat 1628, 1638, 1639. Z 345 budynków ocalało jedynie kilkadziesiąt domów i stodoł oraz kościół.

W XVII w. z dawnych dóbr ziemskich Ebersteinów utworzono domenę państwową, której siedziba znajdowała się w dawnej posiadłości rodu. Ze względu na wzrastającą liczbę ludności następowała odbudowa tkanki budowlanej mieszkaniowej i gospodarczej. Na miejscu starszych wybudowano nowe młyny, odbudowano zniszczoną kaplicę św. Jerzego, przy której wzniesiono budynek szpitala o konstrukcji ryglowej. Na potrzeby nowych inwestycji na przedmieściach założono cegielnię.

W 1742 r. na terenie Maszewa osadzono garnizon wojsk pruskich, który funkcjonował do 1806 r. W związku ze wzrostem populacji, w 1753 r. założono nową kolonię mieszkalną zwaną Nowym Maszewem, zlokalizowaną na gruntach miejskich położonych na północ od obwarowanego miasta. W Maszewie osiedliła się także gmina żydowska, budując swoją szkołę i dom modlitwy oraz zakładając cmentarz wyznaniowy.

W latach 80. XVIII w. zasiedlonych było 169 domostw w obrębie murów i kilka poza murami. Spośród innych budynków wyróżniały się: kościół, plebania, ratusz, budynki wojskowe, zaś poza miastem dwa młyny i folwark. Pod koniec XVIII w. zostały zlikwidowane i splantowane średniowieczne elementy fortyfikacji: wały i fosa. Na uwolnionym obszarze wytyczono działki ogrodowe, przeznaczone na sprzedaż mieszkańcom. Wraz z likwidacją cmentarza przykościelnego wytyczono miejsce pod nowy cmentarz, ulokowany za Bramą Nowogardzką.

W pierwszej ćw. XIX w. miasto przejęło nieruchomości zlikwidowanego garnizonu, a także znaczną część gruntów należących do domeny państwowej. W latach 1821–1822 na rynku, na miejscu wcześniejszego budynku o nieznanej formie, wybudowano nowy ratusz. W kolejnych latach rynek oświetlono latarniami i rozpoczęto obsadzanie ulic i dróg drzewami. Na skutek zwiększonych potrzeb budowlanych przeprowadzono nowy podział działek miejskich, zachowując dotychczasową siatkę ulic, zarówno na terenie miasta jak i jego przedmieść. W drugiej poł. XIX w. wybudowano budynek siedmioklasowej szkoły, mieszkalny dla nauczycieli, plebanię, publiczne latryny. Kontynuowano alejowe zadrzewianie ulic i wprowadzanie olejowych i gazowych latarni ulicznych. Rozwijała się zabudowa przedmieść, w szczególności Nowego Miasta za bramą Nowogardzką. Dopiero od

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MASZEWO NA LATA 2023-2026

połowy XIX w. wznoszono budynki mieszkalne jako murowane – wcześniej zabudowa była niemal wyłącznie ryglowa.

W latach 50. XIX w. urządzono promenady spacerowe po zewnętrznej stronie murów. W latach 1838 oraz 1866 dokonano rozbiórek budynków przedbramnych i obu bram miejskich, pozostawiając szersze przejazdy w kurtynie murów. Przeprowadzone w tym okresie niwelacje części ziemnych umocnień umożliwiły także regulację dróg dojazdowych – wybudowano nowocześniejsze drogi bite w kierunku Goleniowa, Stargardu i Nowogardu, a także obsadzono je drzewami. Wraz z budową dróg nastąpiła dalsza zabudowa przedmieść – w szczególności Nowogardzkiego – domami mieszkalnymi.

Uruchomienie w 1903 r. linii kolejowa łączącej Maszewo z Goleniowem, rozpoczęło kolejny etap rozwoju miasta. Dworzec kolejowy, o układzie czotowym, usytuowano na przedmieściu Nowogardzkim, ok. 800 m na północ od miasta. W pobliżu wybudowano elektrownię. Inwestycje te ożywiły gospodarkę, w szczególności związaną z przetwórstwem rolniczym – powstała m.in. olejarnia i młyn śrutowy. Przeludnienie obszaru wewnątrz obwarowań miejskich wymusiło dalszy rozwój przedmieść – przede wszystkim zabudowę obszarów północnych i przydworcowych przedmieścia Nowogardzkiego. Wytyczone zostały nowe ulice, wybudowano obiekty publiczne – dwie szkoły, budynek sądu, siedzibę bractwa strzeleckiego. Nowe robotnicze osiedla domów jednorodzinnych powstały w okolicy dworca, elektrowni, drogi do Stargardu oraz znacznie większy zespół mieszkaniowy – na dotąd niezabudowanym terenie, na północny wschód od miasta. Coraz powszechniej wznoszone budynki murowane zastępowały tradycyjne budownictwo drewniane szkieletowe, tzw. ryglowe. Nad jez. Maszewskim zorganizowano kąpielisko z drewnianym pawilonem w stylu japońskim.

W czasie działań II wojny światowej oraz w okresie tuż powojennym zabudowa Maszewa uległa zniszczeniu w ok. 30 %.

W 1945 r. Maszewo znalazło się w granicach Polski. W latach 1946–1998 administracyjnie należało do województwa szczecińskiego.

Charakterystyka zabudowy o cechach zabytkowych

Zabudowa mieszkalna o charakterze zabytkowym lub historycznym pochodząca w znacznej części z końca XIX i początku XX w., w obrębie Starego Miasta jest związana głównie z funkcją nierolniczą. Zachowane budynki zostały wzniesione jako murowane z cegły lub o konstrukcji ryglowej, w tym odśloniętej w elewacjach. Przeważają domy wolnostojące, parterowe, o tynkowanych fasadach ze skromnym detalem, z wystawkami w partiach dachu (3- i 2-osioowymi). W sąsiedztwie rynku i przy głównej ulicy Wojska Polskiego znajdują się domy w typie kamienic, część z przejazdem bramnym i lokalami usługowymi w parterze, dwukondygnacyjne o fasadach 5- lub 7-osiowych, w większości murowane, z detalem sztukatorskim w postaci gzymsów i opasek oraz wystawkami. Przy pl. Wolności znajduje się charakterystyczny budynek ryglowy o odśloniętej konstrukcji szkieletowej, rozlokowany na całej szerokości pierzei. Wiele kamienic przy ul. Wojska Polskiego i Jedności Narodowej posiada lokale usługowe w parterach. Pojedyncze przykłady

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MASZEWO NA LATA 2023-2026

dawnych zagród (1- lub 2-budynkowych), z parterowymi budynkami mieszkalnymi w typie chałup krytych dachami dwuspadowymi, sytuowanych w układzie kalenicowym, z przejazdem bramnym, zachowane są np. przy ul. Kościuszki i ul. Kamiennej.

Domy typu willowego, pochodzące z przełomu XIX i XX w., jedno i dwukondygnacyjne, charakteryzujące się romantyczną, rozbudowaną formą lub partią dachu i dekoracyjnie opracowaną elewacją, wzniesione są z cegły ceramicznej, z tynkarskimi elewacjami, niekiedy łączonymi z detalem ceglany. Występują poza Starym Miastem, głównie w północnej części miasta, np. przy ul. Jedności Narodowej.

Wolnostojące domy o formach modernistycznie uproszczonych, parterowe z dwuspadowymi dachami i z niewielkimi lukarnami, niekiedy z wykuszami i szczytami, murowane i otynkowane ze skromnym detalem, pochodzą z lat 20. i 30. XX wieku. Występują poza obrębem Starego Miasta, na dawnych przedmieściach, w szczególności przy ul. Nowogardzkiej i Spacerowej. Tego rodzaju domom typu miejskiego towarzyszą niekiedy zagrody o charakterze rolniczym z budynkami murowano-ryglowymi w typie chałup i obiektami gospodarczymi, jak przy ul. Spacerowej i Żeromskiego.

Wyjątkowe cechy posiada dom przy ul. Głowackiego (nr 5), wybudowany poza historycznym Starym Miastem po stronie zachodniej, na terenie nieistniejących zabudowań domeny państwowej (później sierocińca), nad stawem zasilanym wodami Stepnicy i Leśnicy. Pochodzącemu z lat 20. XX w. budynkowi mieszkalnemu o murowano-ryglowej strukturze, o dachu i ścianach częściowo pokrytych łupkiem, towarzyszy wolnostojąca, romantyczna w formie wieża z 2 poł. XIX w. Budowla ta o wysokości dwóch i pół kondygnacji, wzniesiona na planie sześciokąta, w konstrukcji murowanej, w elewacjach jest wyposażona w tynkarski detal architektoniczny.

Obiekty sakralne

Kościół parafialny p.w. Matki Bożej Częstochowskiej zlokalizowany po północno-zachodniej stronie rynku, stanowi dominantę architektoniczną i kompozycyjną układu przestrzennego Maszewa. Jest to gotycka fara miejska, typowa dla średniowiecznych miast Pomorza Zachodniego, wznoszona od końca XIII do poł. XV w. – w pierwszej fazie jako budowla kamienna, potem murowana z cegły ceramicznej. Bryła świątyni, założona na planie krzyża łacińskiego, posiada trójnawowy korpus i dostawioną do nawy od zachodu czworoboczną wieżę, zwieńczoną ostrosłupowym hełmem na latarni. Halowe wnętrze nawy zamknięte jest sklepieniami gwiazdzistymi wspartymi na ośmiobocznych filarach. Ze względu na bogate zróżnicowanie plastyczne wieży i uskokowych portali oraz zachowane wyposażenie pochodzące z okresu XIX-wiecznej przebudowy, świątynia jest zabytkiem o wysokiej wartości artystycznej.

Dawna, gotycka kaplica szpitalna św. Jerzego wybudowana poza murami miasta, o niewielkiej skali właściwej dla tego typu obiektu. Obecnie jako kaplica p.w. św. Alberta Chmielowskiego jest częścią parafii rzymskokatolickiej w Maszewie. Wzniesiona pod koniec XV w. jako budowla ceglana, przebudowana w XIX w.,

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MASZEWO NA LATA 2023-2026

obecnie jest otynkowana, z zachowaniem murowanym przypór i szczytów. Bryła utrzymała pierwotną formę salowej świątyni, uzupełnioną sygnaturką w dachu.

Obiekty przemysłowe

Wyłączony obecnie z eksploatacji młyn wodny przy ul. Jedności Narodowej (nr 23, 24) zlokalizowany na południowo-zachodnim brzegu jez. Maszewskiego na rzece Leśnicy (zwanej też Młynówką), to obiekt wielofazowy, wybudowany w poł. XIX – pocz. XX w. i przebudowany na napęd elektryczny. Pierwotnie składał się z dwukondygnacyjnej części produkcyjnej oraz parterowej mieszkalno-magazynowej, w okresie prosperity rozbudowany został o jedną kondygnację. Dobudowano także nowy dom mieszkalny w typie kamieniczki oraz wprowadzono podwyższającą attykę w części magazynowej. Budynek hali jest murowany z cegły, z płaskim dwu-spadowym dachem, mieszkalny – otynkowany. Pozostałe budynki gospodarcze mają strukturę mieszaną – murowaną z kamienia i cegły, w części ryglową. Od strony podwórza zachowane są elementy pędnego systemu wodnego z komorą turbiny i koła.

Magazyn zbożowy z pocz. XX w., przy ul. Nowogardzkiej, to obszerny, czterokondygnacyjny budynek z cegły ceramicznej, nakryty płaskim dachem, w elewacji długiej z podwyższoną częścią środkową z osobnym szczytem, zlokalizowany przy obszernej placu manewrowym. Obiekt nie jest obecnie użytkowany.

Licowany czerwoną cegłą klinkierową budynek elewatora zbożowego pochodzącego z lat 20.–30. XX w., użytkowany, znajdujący się przy ul. Jedności Narodowej (nr 22), posiada zwartą, modernistyczną bryłę o 5 kondygnacjach nadziemnych z wysokim użytkowym poddaszem.

Na dawnych przedmieściach, wokół ulicy Nowogardzkiej i Spacerowej zachował się zespół murowanych stodoł lub ich reliktów, pochodzących z I ćwierci XX w.

Elektrownia miejska wybudowana została w 1910 r. na przedmieściu Nowogardzkim przy ul. Leśnej, w północno-zachodniej części miasta, w sąsiedztwie stacji kolejowej. Zespół budynków przemysłowych rozlokowany po obu stronach ulicy, posiadający własną bocznice kolejową, tworzyły budynki o zróżnicowanych bryłach i rozwiązaniach formalnych. Wśród nich jest posterunek energetyczny (Leśna nr 8) z częścią mieszkalną, w murowanym otynkowanym budynku o cechach modernistycznych, dwupółkondygnacyjny budynek przemysłowy o ceglanych elewacjach, adaptowany na mieszkalny, parterowy z dwuspadowym dachem i okazałą wystawką i stanowiskami garażowymi w parterze. Budynki elektrowni przy ul. Leśnej nr 9 to wielobrytowy zespół obiektów jedno- i dwukondygnacyjnych, o ceglanych elewacjach i kamiennych cokołach, wzniesiony w utylitarnych formach nurtów modernistycznych. Obecnie – bez dominującego komina przemysłowego – nadal należą do sektora energetycznego, funkcjonuje tu także Społeczne Muzeum Energetyki.

Dla pracowników elektrowni, w jej bezpośrednim sąsiedztwie, wybudowano kilka budynków mieszkalnych wielorodzinnych, o rozbudowanych bryłach z wysokimi dachami. W okazałym, wolnostojącym, dwukondygnacyjnym budynku przy ul.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MASZEWO NA LATA 2023-2026
--

Jedności Narodowej (nr 25), przeznaczonym na mieszkania dyrekcji, mieści się obecnie przedszkole miejskie.

Nie zachował się zespół zabudowań dworca kolejowego przy ul. Leśnej (nr 1), pochodzący z 1903 r. Po zamknięciu ruchu kolejowego w 1994 r. linia kolejowa do Maszewa została zlikwidowana.

Obiekty komunalne i użyteczności publicznej

Historyczny budynek ratusza, nadal pełniący funkcję siedziby władz samorządowych, wyznacza południowo-zachodnią pierzeję rynku – pl. Wolności – w zabudowie śródmiejskiej. Sąsiaduje od południa z farą miejską. Obiekt wybudowany w l. 1821–1827 według projektu mistrza Lawerentz'a, posadowiony na miejscu starszego ratusza, przebudowany został do obecnej formy w 1920 r. Jest to murowany i otynkowany, wolnostojący budynek o 1-kondygnacyjnej fasadzie na wysokim ceglany cokole nakryty mansardowym dachem mieszczącym dwie kondygnacje użytkowe. W dachu znajdują się trzy okazałe, dwuosiowe wystawki, o trójkątnych szczytach. Obiekt posiada boczne skrzydło południowe, dwu-kondygnacyjne, o skromniejszym wystroju.

Szkoła przy ul. Jedności Narodowej (nr 6), wybudowana w 2 poł. XIX w., jest budowlą trójkondygnacyjną, murowaną, o dekoracyjnie zakomponowanych elewacjach przyziemia licową cegłą czerwoną i żółtą. Obecnie mieści Branżową Szkołę I Stopnia Izby Rzemieślniczej Małej i Średniej Przedsiębiorczości w Szczecinie. Sąsiadujący z nią budynek szkolny (tzw. nowa szkoła) z lat 30. XX w. (nr 7), obecnie siedziba Szkoły Podstawowej im. Adama Mickiewicza, zakomponowany jest w formach modernistycznych, jako zespół brył z dominującym trójkondygnacyjnym obiektem z wysokim dachem czterospadowym i arkadowym podcieniem w partii wejściowej. Elewacje licowane są cegłą ceramiczną.

Dawna szkoła parafialna znajdująca się na terenie Starego Miasta przy ul. Kamiennej pełni obecnie funkcje mieszkalno-publiczne. Stylistycznie to parterowy budynek nakryty wysokim dwuspadowym dachem, 7-osiowy, z osiowo umieszczonym wejściem zaakcentowanym wystawką w dachu. Obiekt w konstrukcji ryglowej, jest obecnie w całości otynkowany. Przylegająca do niego część drugiej fazy rozbudowy, ma strukturę murowaną.

Dawny szpital, wybudowany w 1896 r. poza pierścieniem murów obronnych, po południowej stronie Starego Miasta, po 1945 r. przekształcony został w zakład przetwórstwa spożywczego – octownię. Murowany z cegły parterowy budynek nakryty dwuspadowym dachem, z dwukondygnacyjnym środkowym ryzalitem wejściowym z osobnym szczytem, znajdujący się przy ul. Głowackiego nie jest obecnie użytkowany.

Pocztą zlokalizowaną pierwotnie w innym budynku, obecnie usytuowaną jest narożnie w pierzei wschodniej ulicy Wojska Polskiego, zamykającej pl. Wolności. Budynek wybudowany w 2 poł. XIX w. pierwotnie pełnił funkcje mieszkalno-usługowe (hotel Monopol, pensjonat), później w parterze zorganizowano punkt pocztowy. Jest obiektem dwukondygnacyjnym, 5-osiowym, murowanym, o dekoracyjnej dwu-barwnej fasadzie z cegły ceramicznej czerwonej i żółtej, z tynkarskim detalem. Osiowość

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MASZEWO NA LATA 2023-2026
--

kompozycji podkreśla portal wejścia głównego poprzedzony portykiem kolumnowym, na którym wsparty jest balkon.

Remiza przy ul. Sawickiej, pochodząca z pocz. XX w. jest wolnostojącą parterową budowlą murowaną, z wbudowaną drewnianą i oszalowaną wieżą o wysokości dwóch kondygnacji.

Parterowy budynek z bogatym detalem tynkarskim i boniowaniem, dawna restauracja przy ul. Jedności Narodowej (nr 5), obecnie pełni funkcję oddziału bankowego. Inne restauracje i gospody nie są czytelne w przestrzeni współczesnego miasta.

Obwarowania miejskie

Mury obronne, otaczające Stare Miasto w obrębie ul. Kwiatowej i ul. Głowackiego, wznoszono od XIV w. z kamienia polnego, później uzupełnianego murami ceglany. Jedyna baszta obronna (baszta Francuska) zachowana w ciągu murów przy ul. Jedności Narodowej, po północnej stronie miasta, opodal nieistniejącej Bramy Nowogardzkiej, ma formę walca zwieńczonego płaskim stożkowatym hełmem. Dawne ziemne obwałowania i fosa wokół murów, po rozplantowaniu, w dużej części są zajęte pod ogrody. Przejazd przez mury od strony południowej odbywał się poprzez przebicie wykonane ok. 1866 r. dla ulicy Wojska Polskiego, od północy wykonano w ciągu ul. Jedności Narodowej i ul. 1 Maja.

Historyczne wzgórza zamkowe (Schlossberg) zlokalizowane po zachodniej stronie miasta, przy drodze w kierunku wsi Darż, nosi nazwę Zamkowa Góra i jest dziś terenem użytkowanym rolniczo.

Zieleń komponowana, parki, cmentarze

Miasto Maszewo nie posiada zwartego zespołu zabytkowej zieleni parkowej. Poza obwarowaniami miasta, wzdłuż ul. Jedności Narodowej występuje obsadzenie alejowe, obecnie niepełne, założone wraz z likwidacją zabudowy przedbramnej pod koniec XIX w. Aleje lipowe występują także wzdłuż ul. Nowogardzkiej do granic miasta. Szpalery drzew towarzyszą również innym drogom, np. wzdłuż brzegów jeziora i stawów (ul. Głowackiego, ul. Leśną).

Publiczny teren zielony – skwer z pomnikiem i ścieżka spacerowa obsadzoną alejowo, znajduje się przy ul. Jedności Narodowej, przed budynkiem przedszkola, która niegdyś prowadziła w kierunku stacji kolejowej. Dominujący w przestrzeni, jako zwarta grupa zieleni wysokiej o charakterze krajobrazowym, jest teren wokół architektonicznego upamiętnienia poległych, zlokalizowanego po zachodniej stronie Starego Miasta, nad Leśnicą.

Komponowana zieleń towarzyszyła także cmentarzom – przykościelnym i komunalnym. Udokumentowane historycznie są cztery cmentarze. Cmentarz przykościelny wokół fary (określany jako Maszewo III) jest najstarszą zidentyfikowaną nekropolią Maszewa, użytkowaną w tym celu od poł. XIV do niemal końca XIX w. Nie zachowały się na nim historyczne nagrobki, występują pojedyncze współczesne.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MASZEWO NA LATA 2023-2026

Teren wokół kaplicy św. Jerzego, ob. Brata Alberta przy ul. Stargardzkiej, jako miejsce pochówków zmarłych dawnego szpitala, datowanych od XVI w., określany jest jako cmentarz nr II.

Cmentarz założony w 1 poł. XIX w., w północno-wschodniej części miasta przy ul. Nowogardzkiej, historycznie zaplanowany na obszarze ok. 2,5 ha jako ewangelicki, jest obecnie czynnym cmentarzem komunalnym (II).

Cmentarzem żydowskim (IV) jest teren przy ul. Stargardzkiej, obecnie splantowany, bez czytelnych naziemnych śladów pochówków – z reliktami muru ogrodzenia.

Pomniki/upamiętnienia

Wybudowany –z czerwonej cegły o dekoracyjnym wątku z elementami betonowego detalu – na wyniesieniu nad Leśnicą, w pobliżu ul. Głowackiego i Wzgórza Zamkowego pomnik poświęcony pierwotnie poległym w I wojnie światowej mieszkańcom Maszewa, obecnie poświęcony jest polskim i niemieckim żołnierzom poległym w I i II wojnie światowej. Powstał w 1926 r. według projektu architekta Gregora Rosenbauera, jako przestrzenna budowla o cechach architektonicznych, nawiązującą do budowli obronnych. W sąsiedztwie wytyczono alejki obsadzone drzewami.

Niewielki w skali, wysmukły, prostopadłościenny postument zwieńczony kulą, usytuowany na terenie zielonym przy ul. Jedności Narodowej, przed budynkiem obecnego przedszkola, przeniesiony z pl. Wolności w latach 90. XX w., pierwotnie posiadał inskrypcję „Chwała Wyzwolicielom 7 III 1945”. Obecnie pozbawiony tablic i symboli nie niesie treści ideowych.

4.3.2. WSIE GMINY MASZEWO

Układy ruralistyczne

Na obszarze gminy Maszewo dominują średniowieczne układy przestrzenne – owalnice i ulicówki – które w okresie nowożytnym (XVIII-XIX w.) zostały rozbudowane o założenia rezydencjalno-folwarczne, głównie w formy ulicowo-placowe lub ulicówki folwarczne. Najlepiej zachowane, średniowieczne układy przestrzenne, występują we wsiach: Bagna, Bielice, Darż, Dębice, Godowo, Jenikowo, Korytowo, Mokre, Nastazin, Przemocze, Rożnowo Nowogardzkie, Sokolniki, Tarnowo. Niemal niezmienione układy pierwotne - owalnice z rozległymi, wrzecionowatymi nawsiami – zachowały wsie chłopskie (bez zabudowy folwarcznej) w Nastazinie, Przemocz, Rożnowie Nowogardzkim.

Wieś Darż cechuje wyjątkowy (jednostkowy) na terenie gminy Maszewo układ przestrzenny – okolnicowy, o słowiańskim rodowodzie, z późniejszym (XVIII-wiecznym) folwarkiem w części północnej. Do dziś zachował się historyczny podział na wieś chłopską i folwark.

Na szczególną uwagę zasługuje owalnicowy układ przestrzenny wsi Przemocze, z wydłużonym i wieloczęłkowym nawsiem, całościowo zachowanymi pierzejami, układem zagród i strukturą zabudowy, a także przedogródkami.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MASZEWO NA LATA 2023-2026
--

Układy ruralistyczne wsi Korytowo, Radzanek, Sokolniki są częściowo zdeterminowane warunkami topograficznymi, z ulicami wytyczonymi wzdłuż przebiegającego przez całą wieś strumienia bądź jeziora i stawu.

Od XVIII wieku rozpoczął się proces zakładania nowych wsi folwarcznych z zespołami rezydencyjnymi (np. Maciejewo, Radzanek, Tarnowo) oraz wsi kolonizacyjnych (np. Maszewko, Pogrzymie) rozplanowanych jako regularne rzędówki bądź ulicówki. Powstawały też pojedyncze folwarki, np. Bęczno, Leszczynka, Zagórcie (zakładane w okresie XIX w. – pocz. XX w.).

Po 1945 r. nie nastąpiły zasadnicze zmiany w układach przestrzennych wsi gminy Maszewo.

Zabudowa wsi

Wsie gminy Maszewo posiadają z reguły zabudowę zwartą, rozlokowaną wzdłuż głównych ciągów komunikacyjnych (np. Przemocze, Rożnowo Nowogardzkie, Jenikowo, Korytowo). Pośrodku miejscowości (we wsiach owalnicowych pośrodku nawsi) sytuowane są kościoły, stanowiące dominanty kompozycyjne i architektoniczne. Dla wsi gminy Maszewo charakterystyczna jest zabudowa typu chłopskiego (głównie pełno i średniorolna) uzupełniona o wielkokubaturową zabudowę folwarków i powstających przy nich kolonii mieszkalnych (zespoły dwojaków, czworaków).

Założenia dworsko-folwarczno-parkowe

Na terenie gminy Maszewo zewidencjonowanych jest dziewięć **zespółów folwarcznych** w miejscowościach: Bęczno, Budzieszowce, Darż, Dębice, Jenikowo, Leszczynka, Maciejewo, Radzanek i Tarnowo. Są one datowane na okres: I poł. XIX w. – I. 20., 30. XX w. Obecnie nie istnieje zespół w Radzanku (wyburzona zabudowa gospodarcza i dwór). Pozostałe - mimo współczesnych przekształceń i wyburzeń - zachowały czytelne historyczne układy przestrzenne o, w większości, zwartej geometrycznej kompozycji podwórz.

W ich rozplanowaniu dominuje murowana z cegły bądź kamiennie-ceglana zabudowa gospodarcza w formie masywnych budowli (na wydłużonych rzutach), niejednorodna stylowo i chronologicznie, sporadycznie z dekoracją architektoniczną (np. w Dębicach, Tarnowie). Nie zachowały się okazałe budynki gorzelni (pierwotnie o rozczłonkowanych i zróżnicowanych wysokościami bryłach) z folwarków w Dębicach, Maciejewie i Radzanku. Z kolei niewielki gołębnik z zespołu folwarcznego w Tarnowie cechuje do dziś oryginalna, starannie zakomponowana bryła, nakryta łamanym dachem namiotowym.

Podwórzom folwarcznym towarzyszą kolonie mieszkalne, pierwotnie jednorodne typologicznie zespoły zabudowy (głównie dwojaki i czworaki), obecnie w większości zdewaloryzowane przez współczesne przebudowy.

Z **zabudowy rezydencjonalnej** najbardziej okazałą budowlą jest neogotycki pałac w Maciejewie, jedna z dawnych siedzib rodziny Flemingów, wzniesiona w 1899 roku, w typie kastelu. Malownicza, założona na nieregularnym rzucie i asymetrycznie rozczłonkowana bryła, z narożną wieżą, posadowiona jest z dala od zabudowań wiejskich, w naturalnym krajobrazie parkowym, nad J. Lednickim.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MASZEWO NA LATA 2023-2026

Skromniejszy pod względem skali i programu architektonicznego klasycystyczny dwór w Darżu, z ok. poł. XIX w. – jest obecnie w stanie zaawansowanej ruiny¹⁴. Pierwotnie był to budynek jednopiętrowy, 9-osiovy, nakryty wysokim dachem naczółkowym, o otynkowanych elewacjach, z detalem ograniczonym do prostych gzymsów i opasek okiennych. Akcentujący oś środkową fasady pseudoryzalit, ujęty pilastrami i zwieńczony trójkątnym tympanonem – zachowany reliktoowo do dziś.

Posadowione przy założeniach folwarcznych dwory z okresu międzywojnia cechuje architektura o formach utylitarnych, bez wyraźnych cech stylów historycznych. Ich dwukondygnacyjne lub parterowe bryły uległy współczesnym modernizacjom (np. w Jenikowie usunięto wystawkę dachową z datownikiem „1922”). Elewacje dworu w Leszczynce ożywiają ryzality środkowe (w tym na półkolistym obrysie). Dwór w Radzanku z 1934 roku został współcześnie rozebrany, a dwór w Korytowie z przełomu XIX/XX w. obecnie znajduje się w stanie częściowej ruiny.

Po 1945 roku dwory przy zespołach folwarcznych zostały zaadaptowane na budynki administracyjne Państwowych Gospodarstw Rolnych, obecnie pełnią funkcje mieszkalne. Pałac w Maciejewie pełnił funkcję szkoły rolniczej, ośrodka wczasowego, pensjonatu, a obecnie mieści się tu hotel.

Przy każdym z założeń zachowały się **parki podworskie**, jednakże – w większości – na przestrzeni lat niepielęgnowane, są obecnie przekształcone i zdziczałe, wymagają prac rewitalizacyjnych. Pośród nich wielkością i skalą założenia wyróżnia się park krajobrazowy w Maciejewie, z zachowanymi podstawowymi elementami historycznego układu: ukształtowaniem terenu z łagodnymi skarpami otwierającymi rozległe widoki na jezioro oraz bardzo cennym starodrzewem (ponad 30 drzew o wymiarach pomnikowych). Na wyróżnienie zasługuje też założenie parkowe w Radzanku o kompozycji krajobrazowej, rozplanowane pomiędzy jeziorem a rzeką Stepnicą.

Architektura sakralna

W krajobrazie wiejskim gminy Maszewo zachowanych jest 16 historycznych zabytków sakralnych. Pośród nich, najcenniejszą i chronologicznie najstarszą grupę, stanowią kościoły o gotyckich cechach stylowych w miejscowościach: Bagna, Budziszowce, Mokre, Przemocze, Rożnowo Nowogardzkie i Sokolniki. Zostały wzniesione w okresie od 2 poł. XIV w. do 1 ćw. XVI w., z nieobrobionych gładów granitu łączonych z cegłą. Pierwotnie były to bezwieżowe budowle salowe, do których w późniejszym czasie dodano wieże od strony zachodniej. Cechują je proste rzuty, nierozczłonkowane bryły oraz dekoracja architektoniczna z cegły gotyckiej, skupiona głównie w wystroju trójkątnych szczytów wieńczących ściany krótkie. Szczególnie ozdobne formy - o bogatej artykulacji blendami, niszami kołowymi i sterczynami – otrzymały szczyty świątyni we wsiach: Bagna, Budziszowce, Przemocze, Sokolniki.

¹⁴ W 2009 r. Regionalny Ośrodek Badań i Dokumentacji Zabytków opracował specjalistyczną opinię w sprawie wartości zabytkowych dworu w Darżu i ewentualnej rozbiórki.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MASZEWO NA LATA 2023-2026

Korpusy kościołów akcentują też wieże dzwonne (oprócz Budziszowic), przy czym najstarsze z nich, późnośredniowieczne, znajdują się przy kościele w Przemoczku i współczesnym (zrekonstruowanym w I. 90. XX w.) kościele w Nastazinie (jako jedyny element pierwotnej świątyni z 2 poł. XIV w.).

Drewniane dzwonnice nowożytnie (głównie XVIII-wieczne) usytuowane są przy kościołach w Bagnach, Mokrem, Rożnowie Nowogardzkim (nadbudowana nad szczytem zachodnim) i Jenikowie (tutaj do wieży z 1722 r. z niezachowanego pierwotnego kościoła, dobudowano w 1898 r. ceglany kościół neogotycki).

Wszystkie wymienione dzwonnice wybudowane zostały w rodzimej, ciesielskiej konstrukcji szkieletowej, z odeskowanymi od zewnątrz ścianami, zwieńczonymi ozdobnym hełmem (np. o barokowej formie w Jenikowie, Rożnowie Nowogardzkim, Bagnach). Są one charakterystycznym wyróżnikiem krajobrazu kulturowego regionu Pomorza Zachodniego.

Na omawianym terenie, drugą interesującą grupę obiektów sakralnych – o wysokich wartościach kulturowych – tworzą XIX-wieczne kościoły neostylowe, wzniesione z łupanego (łamanego) kamienia polnego oraz cegły fabrycznej (użytej do obramienia otworów, elementów artykulacji ścian, wymurowania szczytów i górnej kondygnacji wież), np. w Korytowie, Dąbrowicy, Godowie, Maciejewie. Całkowicie wzniesione z cegły maszynowej są kościoły w Darżu, Jenikowie i Radzanku.

Cechy stylowe nawiązujące do romanizmu otrzymały świątynie w: Dąbrowicy, Godowie, Maciejewie, a neogotycką formę stylową prezentują obiekty w Darżu, Jenikowie i Korytowie.

Świątynie te charakteryzują się staranną techniką wykonania (opartą o wzory projektowe), w większości rozbudowanymi bryłami (wzbogaconymi o wieże, wyodrębnione wieloboczne prezbiteria, aneksy boczne, schodkowe szczyty), a także bogatym detalem ceramicznym. Proste bryły, założone na prostokątnym rzucie, cechują budowlę w Dąbrowicy, Korytowie i Tarnowie.

Niemal wszystkie kościoły w gminie Maszewo zachowały do dziś oryginalną formę bryły, bez współczesnych przekształceń. Jedynie dwa obiekty uległy w naszych czasach dewaloryzacji, tj. świątynia w Tarnowie, datowana na 1832 r. (rozebrana górna partia wieży) i w Bielinie – pierwotnie ryglowa z XVII w. (znacząco przemurowana w I. 80. XX w. z dobudową dwukondygnacyjnego domu parafialnego bezpośrednio do elewacji południowej). W obiekcie tym wartość zabytkową prezentuje jedynie neoromańska wieża z k. XIX w. Pozytywnym działaniem jest dobudowanie w I. 90. XX w. w Nastazinie nowego kościoła – o formie bryły i dekoracji opartej na historycznym wzorze – do gotyckiej wieży pokościelnej, pozostałej po zrujnowanym od 1945 r. kościele pierwotnym (i ostatecznie rozebranym w I. 50. XX w.).

Na terenie gminy Maszewo nie ma zabytkowych kaplic cmentarnych. Współcześnie funkcję kaplicy pogrzebowej pełni gotycka (XV-wieczna) dawna kaplica Św. Jerzego w Maszewie, ob. pw. Św. Brata Alberta.

Zabudowa chłopska

Zachowana historyczna zabudowa zagrodowa w gminie Maszewo wzniesiona została w okresie 1 poł. XIX w. – I. 20. XX w. Dominują czworoboczne zagrody

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MASZEWO NA LATA 2023-2026

3- i 4-budynkowe, o układach zamkniętych lub w podkowę, z chatupami lokowanymi kalenicowo (przeważnie na froncie parcel) i budynkami gospodarczymi po bokach podwórz. Przeważają budynki murowane (głównie ceglane), a domy czy stodoły ryglowe są już nieliczne i w znaczącej części przemurowane, np. w Jenikowie (w zagrodach nr 12, 14), Korytowie (domy nr 8 i 9).

Zabudowa mieszkalna o zróżnicowanych wartościach kulturowych, w większości współcześnie zdewaloryzowana (poprzez przemurowania otworów, nowe stolarki, zadaszenia). Interesujące przykłady domów z końca XIX i pocz. XX w., z zachowanym oryginalnym neorenesansowym wystrojem elewacji frontowych, znajdują się w miejscowościach: Przemocze i Rożnowo Nowogardzkie, pojedyncze w Bagnach (nr 16), Bielicach (nr 25, 27), Darżu, Dąbrowicy (nr 14), Dębicach (nr 14), Godowie (nr 8).

Pośród nich wyróżniają się domy ulokowane kalenicowo przy głównej drodze wiejskiej w Przemocz (np. nr 11, 13, 15 – 18, 22, 23, 49, 56) i Rożnowie Nowogardzkim (nr 5, 24, 41, 45, 56) - zdobione ornamentem sztukatorskim, niektóre dodatkowo akcentowane okazałymi wystawkami z dekoracyjnymi szczytami i oryginalnymi stolarkami drzwiowymi (np. Rożnowo Nowogardzkie 24).

Dobrej klasy detal ceramiczny prezentują też budynki gospodarcze z czerwonej cegły, ustawione szczytem do głównych dróg wiejskich, dekorowane blendami, fryzami ząbkowymi, datownikami i inicjałami dawnych właścicieli (np. Jenikowo 12, 14, Korytowo 4, 35). Przy wielu zagrodach zachowały się też granitowe bądź ceglane ogrodzenia ze słupkami akcentującymi bramy wjazdowe na podwórza (np. w Korytowie).

Cmentarze

Na omawianym obszarze znajdują się 24 historyczne nekropolie, wśród których wyróżniamy cmentarze:

- przykościelne: Bagna, Bielice, Budzieszowce, Darż, Dąbrowica, Dębice, Godowo, Jenikowo, Korytowo, Maciejewo, Mokre, Nastazin, Przemocze, Radzanek, Rożnowo Nowogardzkie, Sokolniki, Tarnowo;
- ewangelickie (nieczynne): Dobrostawiec, Maciejewo, Mokre;
- komunalne: Godowo, Jenikowo, Przemocze;
- rodowy: Maciejewo;

Datowanie tych obiektów jest zróżnicowane. Najstarsze są cmentarze przykościelne, równowieczne z kościołami, a niejednokrotnie starsze, jeśli na miejscu wcześniejszej lokowano kolejną świątynię (XV, XVI, XVII w.).

Cmentarze wiejskie zakładano poza niwą siedliskową (od 1797 r. obowiązywał w Prusach zakaz grzebania zmarłych w kościołach i w otoczeniu kościołów). Ok. 1 poł. XIX w. powstały cmentarze polne w Dobrostawcu, Maciejewie, Mokrem. Cechują je regularne prostokątne rozplanowania, z centralnymi alejami: lipową w Dobrostawcu, lipowo-dębową w Maciejewie (dojazdową od strony kościoła) i dębową w Mokrem, gdzie zachowały się także obrzeżne obsadzenia świerkami.

Wszystkie historyczne nekropolie zachowały czytelne pierwotne granice zespołów, regularne układy przestrzenne, w większości fragmenty dawnych

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MASZEWO NA LATA 2023-2026

nagrobków i obudów grobów, ślady mogił, cenny starodrzew, a cmentarze przykościelne - także kamienne ogrodzenia (w części miejscowości zniszczone). Obiekty te, ujęte w WEZ, a niektóre wpisane do rejestru zabytków (np. cmentarze przykościelne w Jenikowie, Nastazinie, Radzanku), podlegają ochronie, a prace porządkowe czy rewaloryzacyjne wymagają uzyskania pozwolenia Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków.

UWAGA:

Na terenie cmentarzy obowiązują przepisy ustawy z dn. 31 stycznia 1959 r. o cmentarzach i chowaniu zmarłych¹⁵. Zgodnie z art. 6 ustawy, użycie terenu cmentarnego, po jego zamknięciu, na inny cel może nastąpić po upływie 40 lat. Teren musi być wolny od pochówków – szczątki ludzkie muszą być poddane ekshumacji i pochowane w innym miejscu – na cmentarzu.

Tereny cmentarzy ujętych w ewidencji zabytków (wojewódzkiej, gminnej) mają wartości historyczne i kulturowe – a jako zabytki podlegają ochronie bez względu na stan zachowania (jak wszystkie zabytki). Na terenie cmentarzy mogą występować elementy historycznego wyposażenia i kompozycji – nagrobki, pomniki, ogrodzenia, zieleń komponowana. Wszystkie elementy podlegają ochronie, w szczególności zieleń. Warto też przytoczyć zapis artykułu 6 ustęp 4 ustawy o cmentarzach i chowaniu zmarłych: „Użycie terenu cmentarnego na inny cel jest dopuszczalne pod warunkiem zachowania znajdujących się na jego terenie zabytków, które mogą być przeniesione w inne miejsce po uzyskaniu pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków”.

Przekształcenie terenu dawnego cmentarza objętego ochroną konserwatorską może nastąpić, gdy nastąpi usunięcie go z ewidencji przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Jest to możliwe w świetle nowych okoliczności - gdy dokonane zostaną ustalenia, iż na terenie nie występują ww. wartości, a także po przeniesieniu szczątków ujawnionych w wyniku przeprowadzonych badań (georadarowych) ujawniających pochówki.

Jeżeli cmentarz jest w ewidencji to pozwolenia na usunięcie drzew wydaje marszałek województwa, jeżeli są to tereny we władaniu gminy.

Zachowanie cmentarza w granicy historycznej, jako terenu szczególnego o dużej wartości kulturowej, jest istotne dla powszechnych potrzeb związanych z szacunkiem dla chowania zmarłych. Przeznaczenie cmentarza pod nową formę użytkowania zafatšzowuje przekaz historyczny.

Tematyką tą zajął się także rzecznik praw obywatelskich, organizując w 2019 r. ogólnopolską konferencję „(Nie) zapomniane cmentarze”¹⁶. W opracowanym wówczas materiale *Jak wspólnie ratować zapomniane cmentarze* zapisano m.in.:

„Ważne jest też rozróżnienie pojęć dotyczących cmentarzy. Likwidacja następuje wtedy, gdy dokonana jest ekshumacja i przeniesienie wszystkich szczątków na inne miejsce. Zamknięcie cmentarza oznacza zamknięcie go do celów grzebalnych, ale miejsce nadal funkcjonuje jako teren cmentarny. Różnica między cmentarzem

¹⁵ Tekst jednolity – Dz.U. z 2020 r. poz. 1947. Obecnie trwają prace nad nową ustawą, której wejście w życie jest planowane na 2023 r.

¹⁶ <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/jak-wspolnie-ratowac-zapomniane-cmentarze-konferencja-rpo-i-chat> (dostęp: 29.04.2022)

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MASZEWO NA LATA 2023-2026
--

a terenem cmentarnym stawała się czasem furtką dla niektórych konserwatorów zabytków, albo dla niektórych samorządów lokalnych do tego, aby wydawać opinie lub decyzje zezwalające na budowę”¹⁷.

Pomniki/upamiętnienia

Na terenie gminy zachowane są pomniki (z I. 20. XX w.) żołnierzy poległych w I wojnie światowej, mieszkańców tutejszych miejscowości. Upamiętnienia te, w formie pomnikowych postumentów, głazów na cokole, obelisków, steli, z wykazami poległych na ściankach frontowych, znajdują się w centrum wsi na cmentarzach przykościelnych w miejscowościach: Bagna, Darż, Dębice, Jenikowo, Korytowo, Maciejewo, Mokre, Przemocze, Rożnowo Nowogardzkie. Po 1945 r. niektóre z nich zostały zaadaptowane na kapliczki maryjne (Bagna, Jenikowo) bądź upamiętnienie związane z II wojną światową (Przemocze).

W 2013 r. stela w Korytowie (w okresie powojennym powalona i zaniedbana) została odnowiona i ustawiona w eksponowanym miejscu przy kościele, z dodaną tablicą pamiątkową w języku polskim i niemieckim („Pamięci wszystkich, którzy żyli tu przed nami”). Z pierwotnego upamiętnienia w Maciejewie zachowana jest tylko płyta inskrypcyjna (z wykazem poległych żołnierzy w latach 1914–1918), złożona bezpośrednio na gruncie przy murze kościoła. W ostatnim czasie nad miejscem jej posadowienia umieszczono rurę spustową orynnowania prezbiterium kościoła, co może przyczynić się do znacznego pogorszenia jej stanu zachowania. Rozwiązaniem byłoby przeniesienie zabytku w inne miejsce cmentarza przykościelnego.

Monumentalną formę budowli architektonicznej (niezadaszonej rotundy) otrzymało upamiętnienie żołnierzy z I wojny światowej w Maszewie, z umieszczonym na osi prześwitem w kształcie miecza rycerskiego. Współcześnie zamontowane wewnątrz tablice inskrypcyjne, niosą w swojej treści pokojowe przesłanie – ku pamięci niemieckim i polskim ofiarom z obu wojen światowych 1914–1918 i 1939–1945.

Zieleń przydrożna

Charakterystycznym elementem terenów gminy Maszewo są przydrożne założenia alejowe o znaczeniu kulturowym, przyrodniczym i ekologicznym. Pośród nich na wyróżnienie zasługuje aleja przy drodze wojewódzkiej nr 106 Maszewo–Jenikowo (jesiony wyniosłe, lipy, dęby, klony), a jej fragment – aleja dębowa w Dębicach – należy do najcenniejszych zachodniopomorskich założeń. W 2011 roku została wpisana do rejestru zabytków województwa zachodniopomorskiego. Tworzące ją dęby (ok. 200 lat), o wymiarach kwalifikowanych do uznania za pomniki przyrody, obecnie są w niezadowalającym stanie zdrowotnym.

Znaczące okazy starodrzewu zachowały się też we wsiach Dąbrowica, Maciejewo, Przemocze.

¹⁷<https://bip.brpo.gov.pl/sites/default/files/Materia%C5%82%20o%20%28Nie%29%20zapomnianych%20cmentarzach%20.pdf> (dostęp: 29.04.2022)

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MASZEWO NA LATA 2023-2026

Obiekty użyteczności publicznej

Na terenie gminy Maszewo funkcjonowało 13 historycznych **budynków szkolnych**, datowanych na okres pocz. XX w. – lata 10.–20. XX w. Zostały zewidencjonowane w miejscowościach: Bagna, Bielice, Dębice, Dobrostawiec, Jenikowo, Korytowo, Mokre, Nastazin, Przemocz, Radzanek, Rożnowo Nowogardzkie, Sokolniki, Tarnowo i obecnie nie pełnią już swojej pierwotnej funkcji.

Są to charakterystyczne, parterowe budynki murowane z cegły, z dużymi, zgrupowanymi oknami, doświetlającymi frontowe izby szkolne lub szczytowe (jak np. w Korytowie), mieszczące też mieszkanie nauczyciela. Bryły szkół w Bagnach i Przemoczu wzbogacają frontowe ryzality boczne, zamknięte trójkątnymi szczytami akcentowanymi sterczynkami. Bardziej okazałą formę otrzymała szkoła w Dębicach z l. 20. XX w., o wieloosiowych elewacjach, nakryta dachem mansardowym z wystawkami okiennymi. Funkcję szkoły parafialnej pełnił też neogotycki budynek plebanii (z pocz. XX w.) w Jenikowie.

Datowane na pocz. XX w. **świątlice wiejskie** znajdowały się we wsiach Mokre i Jenikowo (dawna gospoda z salą taneczną). Na użytek społeczności wiejskiej funkcjonowały też **remizy strażackie**. Najstarsza z nich, z 4 ćw. XIX w. – zewidencjonowana w Korytowie jako budynek ryglowy – obecnie już nie istnieje. Późniejsze, z pocz. XX w., wymurowano z cegły w Dębicach, Dąbrownicy i Jenikowie.

Zabytki techniki/Obiekty przemysłowe

Wśród historycznych budynków przemysłowych gminy Maszewo znajdowały się wielkogabarytowe gorzelnie (z charakterystycznymi wysokimi kominami) datowane na 4 ćw. XIX w., stanowiące – jeszcze do l. 90. XX w. – istotny element zabudowy zespołów folwarcznych w Dębicach, Maciejewie i Radzanku. Współcześnie zostały one rozebrane, do dziś zachował się tylko komin gorzelni w Maciejewie.

Z lat 20. XX w. pochodzi **mleczarnia** w Przemoczu, zlokalizowana w środkowej części wsi. Pierwotnie funkcjonowała w ramach spółdzielni mleczarskiej, produkującej masło i różne gatunki serów twardych, obecnie pełni funkcję mieszkalną. Charakteryzuje się rozczłonkowaną, wieloelementową bryłą o zróżnicowanym zadaszaniu. Elewacje zachowały oryginalne podziały kompozycyjne i ceramiczny detal.

Do obiektów zaplecza technicznego wsi należały **kuźnie** o prostych, funkcjonalnych bryłach, małej kubatury, pod dwuspadowym lub czterospadowym zadaszaniem – zewidencjonowane w Bęcznie, Sokolnikach, Tarnowie. Ta ostatnia – funkcjonująca przy folwarku (z l. 20. XX w., wymurowana z kostki betonowej imitującej granit, z ryglowym szczytem) – już nie istnieje.

Zasadnicze elementy waloryzujące tereny miejsko-wiejskiej gminy Maszewo to:

- ✓ wsie o czytelnych średniowiecznych i nowożytnych założeniach ruralistycznych;
- ✓ średniowieczny układ staromiejski miasta Maszewa z zachowanym do dziś niemal pełnym obrysem kamiennie-ceglanych murów miejskich, datowanych na XIV – XV w.;

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MASZEWO NA LATA 2023-2026
--

- ✓ częściowo zachowana zabudowa historyczna z okresu od końca XIX po 1 poł. XX w.;
- ✓ charakterystyczna w przeszłości dla obszaru gminy zabudowa ryglowa obecnie jedynie w formie reliktowej;
- ✓ obiekty sakralne;
- ✓ liczne historyczne nekropolie;

4.3.3. DZIEDZICTWO ARCHEOLOGICZNE

Gmina Maszewo, położona na obszarze Równiny Nowogardzkiej, charakteryzowała się niezbyt intensywnym osadnictwem w historii, co miało swój związek ze słabymi warunkami glebowymi i hydrograficznymi. Najstarsze ślady osadnictwa związane są z okresem mezolitu i neolitu i wiążą się przede wszystkim z pojedynczymi znaleziskami krzemiennymi. W epoce brązu możemy już mówić natomiast o stałym osadnictwie na tych terenach.

Badania pokazały, że w głównej mierze osady były zamieszkane wówczas przed ludność kultury łużyckiej, która pozostawiła po sobie również znane nam obecnie cmentarzyska. Stałość osadnictwa była kontynuowana w następnym okresie (okresie rzymskim), z którego znane są kolejne osady stanowiące ponad połowę znanych stanowisk archeologicznych.

Z okresu wczesnego średniowiecza widoczne są głównie ślady i punkty osadnicze, kilkanaście osad oraz grodzisko w Maszewie, które z pewnością już wówczas musiało pełnić istotną rolę. W późniejszym okresie średniowiecza dalej widoczne są w przeważającej większości ślady i punkty osadnicze, choć występuje już również 15 osad oraz grodziska w Maszewie oraz w Maciejewie. W tym samym czasie rozwija się również obszar Starego Miasta w Maszewie, który zostaje zamknięty murami miejskimi.

Na terenie gminy według obecnego stanu wiedzy zaewidencjonowanych jest 288 stanowisk. Należy podkreślić, iż zbiór ten jest cały czas otwarty i możliwe jest odkrycie kolejnych, które również podlegają ochronie prawnej. W skład gminy Maszewo wchodzi 27 obrębów geodezyjnych. Warto zaznaczyć, iż niektóre nazwy stanowisk nie nawiązują do obecnego obrębu geodezyjnego, a ich numeracja w obrębie miejscowości nadawana była według granic okresu międzywojennego. Na obszarze wyżej wymienionych obrębów znajduje się następująca liczba obecnie zaewidencjonowanych stanowisk archeologicznych datowanych na okres od epoki kamienia po nowożytny:

- Bagna – 18
- Bielice – 10
- Darż – 10
- Dąbrowica – 13
- Dębice – 8
- Dobrośławiec – 11
- Godowo – 6
- Jarostawki – 5
- Jenikowo – 3

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MASZEWO NA LATA 2023-2026

Korytowo – 9
 Maciejewo – 10
 Maszewko I – 3
 Maszewko II – 23
 Maszewo 1 – 11
 Maszewo 2 – 1
 Maszewo 3 – 14
 Mokre – 26
 Nastazin – 19
 Pogrzymie – 4
 Przemocze – 11
 Radzanek – 13
 Rożnowo Nowogardzkie – 13
 Sokolniki – 23
 Stodólska – 5
 Tarnowo – 13
 Wiśławie – 5
 Zagórcze – 1

Najstarsze ślady związane z działalnością człowieka odnoszą się do dwóch kategorii źródeł archeologicznych: stanowisk wziemnych, do których należą osady, cmentarzyska płaskie, punkty lub ślady osadnicze, drogi, oraz stanowisk naziemnych, posiadające własną formę terenową, do których można zaliczyć występujące na terenie Gminy Maszewo grodziska. Tym ostatnim typem stanowisk o wyjątkowej wartości poznawczej, które ujęto w rejestrze zabytków są:

Maciejewo, stan. 1 (AZP: 28-10/1) – wpisane do rejestru zabytków pod nr C-11 jako zamek, decyzją znak: KL.I.6801/14/1970, z dnia 12.11.1970 r.;

Maszewo, stan. 11 (AZP: 29-10/11) – grodzisko wczesnośredniowieczne wpisane do rejestru zabytków pod nr C-12, decyzją znak: KL.I.6801/5/68, z dnia 16.12.1968 r.;

Mokre, stan. 1 (AZP: 28-12/50) – grodzisko wczesnośredniowieczne wpisane do rejestru zabytków pod nr C-14, decyzją znak: KL.I.6801/30/70, z dnia 7.12.1970 r.

Traktując wyżej wymienione stanowiska archeologiczne o własnych formach terenowych za nieodłączny element krajobrazu należy dążyć do zachowania ich w terenie, na którym spełniały niegdyś swoje pierwotne funkcje, a w przypadku prac inwestycyjnych na stanowiskach płaskich koniecznym jest, aby pozyskać jak najwięcej informacji z badań archeologicznych, jakie winny być przeprowadzone ze względu na ingerujące w grunt roboty budowlane. Niezbyt intensywne osadnictwo epoki kamienia w postaci pojedynczych śladów osadniczych, zwiększające swoje znaczenie od epoki brązu, pozostawiające po sobie ostatecznie grodziska okresu średniowiecznego oraz organizm miejski zdecydowanie zasługuje na większe poznanie i przede wszystkim zachowanie swoich wartości kulturowych w krajobrazie gminy Maszewo.

4.3.4. DZIEDZICTWO NIEMATERIALNE

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MASZEWO NA LATA 2023-2026

Ziemia maszewska jest miejscem posiadającym swoisty klimat (*genius loci*), współtworzą go zarówno istniejące zabytki, jak i historyczne postaci, które żyły tu od średniowiecza po czasy współczesne.

Legendy związane z terenem gminy Maszewo

Terenu gminy dotyczy kilka dawnych przekazów ludowych i legend. Wśród nich występują opowieści m. in. o:

- **Górze Zamkowej koło Maszewa**, na której stał zamek rycerski należący do rodu von Massow. Legenda mówi o napadzie bandy rozbójników na zamek i fortelu jakim posłużyła się żona Puntsa – właściciela zamku, w wydostaniu się męża z pułapki. Ponieważ jedynym warunkiem postawionym kobiecie było opuszczenie fortecy tylko z tym ile zdoła unieść, schowała męża do worka i wyniosła go na własnych plecach. Niestety gdy najeźdźcy zorientowali się, że zostali oszukani, kobietę i jej męża dosięgnął okrutny los. Miejsce ich śmierci przez długie lata nazywane było Rowem Puntsa.
- **Dzwonach kościelnych w Koryłowie**, które po kradzieży z kościoła przez okupujących Pomorze Francuzów, po dotarciu do granic wsi „zapadły się głęboko w ziemię”.
- **Zamku w Maciejewie**, gdzie znajdują się pozostałości starego zamku. Właściciele zamku byli okrutni wobec swoich poddanych. W Izbie Sądów torturowali i uśmiercali chłopów. Za wszystkie przestępstwa musi odpokutować ostatni przedstawiciel rodu. Codziennie o północy można go zobaczyć czotgającego się dookoła zamku.

Oprócz legend znane były również przypowieści ludowe i żarty dotyczące miejscowości z terenu gminy np. o „Mieszkańcach Stargardu i szubienicy w Maszewie”, „Czerwonym winie w Maszewie”, o pomorskim błaznie „Clausie Hinze z Dąbrowicy”, „Pastorze z Mokrego”. Funkcjonowały również powiedzenia: „Maszewo takie było, takie jest i takie już pozostanie”. O złym człowieku w Stargardzie mówiono „To jest kochane dziecko z Maszewa”. W Węgorzynie mieszkańców tego miasteczka określano mianem „cierpiętników z Maszewa”.

Kultura i promocja

Na terenie gminy Maszewo funkcjonują dwie instytucje kultury: **Miejska Biblioteka Publiczna w Maszewie** oraz **Ośrodek Kultury i Sportu w Maszewie**. Przy OKiS działa Stowarzyszenie **Teatr Krzyk**.

Teatr wspólnie z Ośrodkiem Kultury i Sportu organizują coroczną biesiadę teatralną „Wejrzenia”, w której uczestniczą przedstawiciele z Polski, Niemiec i Ukrainy. Za wybitne osiągnięcia w dziedzinie kultury w 2022 r., dyrektor Teatru Marek Kościółek został laureatem Nagrody Marszałka Województwa Zachodniopomorskiego „Pro Arte”¹⁸.

OKiS wspólnie ze Szkołą Podstawową w Maszewie jest organizatorem „Panoramy Teatralnej o Srebrne i Złote Maski Burmistrza Maszewa”. Jest to konkursowy przegląd teatrów na poziomie szkół podstawowych, gimnazjów i szkół średnich. Przy OKiS

¹⁸ <https://www.wzp.pl/biuro-prasowe/biuro-prasowe/aktualnosci/tegoroczni-ambasadorzy-zachodniopomorskiej-kultury-wybrani-wreczenie-nagrod-pro-arte>

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MASZEWO NA LATA 2023-2026

działają liczne **koła zainteresowań**: historyczne „Bractwo Rycerskie Rota Piesza von Massow”, taneczne „Urwisy”, „Szarm”, „Impuls”, pracownice plastyczne i ceramiczne oraz w pracowni muzycznej działa zespół ludowy „Maszewianki” i „Przemoczanki” oraz zespół śpiewaczy dla dorosłych „Grazioso”¹⁹.

Ośrodek Kultury i Sportu jest też organizatorem i współorganizatorem szeregu wydarzeń o charakterze kulturalnym m. in.: „Wystawy Twórców Nieprofesjonalnych”, „Nocy Świętojańskiej”, „Święta Niepodległości”.

W zabytkowym budynku dawnej elektrowni funkcjonuje **Spoleczne Muzeum Energetyki** prezentujące bogaty zbiór ok. 1000 eksponatów związanych z energetyką. W podziemiach miejskiego ratusza mieści się, poświęcona historii Maszewa **Izba Pamięci** „Od Massow do Maszewa”.

Na terenie gminy funkcjonują świetlice wiejskie w: Radzanku, Przemocz, Sokolnikach, Jarostawkach, Bagnach, Darżu, Nastazinie, Korytowie, Bielicach, Mokrem, Dąbrowicy, Godowie, Mieszkowie, Jenikowie, Rożnowie Nowogardzkim, Maciejewie, Tarnowie.

Miejska Biblioteka Publiczna w Maszewie przystąpiła do **Narodowego Programu Rozwoju Czytelnictwa 2.0 na lata 2021–2025**. Według danych opublikowanych w Raporcie o stanie gminy Maszewo 2021 wynika, że w ramach programu biblioteka uzyskała dotację w wysokości 3 769,00 zł na zakup i zdalny dostęp do nowości wydawniczych. Do programu przystąpiły i dofinansowanie otrzymały również placówki z terenu gminy Maszewo: Przedszkole Miejskie w Maszewie – 3 000 zł, oddziały przedszkolne w SP w Dębicach – 2 500 zł, SP w Dębicach – 4 000 zł, SP w Rożnowie Nowogardzkim – 4 000 zł.

Miejska Biblioteka Publiczna w Maszewie i Ośrodek Kultury i Sportu w Maszewie są również beneficjentami projektu **LIGA eSzkoła**, współfinansowanego ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Programu Operacyjnego Polska Cyfrowa. Z dofinansowania w kwocie 20 000 zł zakupione zostały m.in. laptopy i tablety. Założeniem projektu jest podniesienie kompetencji i kwalifikacji cyfrowych pracowników gminnych samorządowych instytucji kultury (GSIK) oraz rozwijanie kompetencji cyfrowych dzieci i młodzieży w wieku 10-18 poprzez prowadzenie zajęć w ramach certyfikowanego szkolenia e-Citizen ECDL.

Poprzez swoją stronę internetową gmina ogłasza konkursy na dofinansowania m. in.:

- ze środków Województwa Zachodniopomorskiego „Granty Sołeckie”. W 2021 r. dofinansowanie w kwocie 10 tys. złotych otrzymało m. in. sołectwo Darż na projekt „Wiata – miejsce aktywizacji społecznej Darża”; w roku 2022 dofinansowanie w wysokości 15 tys. złotych otrzymało sołectwo Radzanek na realizację projektu „Mała ojczyzna dla dzieci”²⁰;
- ze środków Rządowego Programu NOWEFIO na lata 2021–2030, Priorytet 1 „Mikrodotacje, Lokalne Przedsięwzięcia FIO w Województwie Zachodnio-

¹⁹ <https://okis.maszewo.pl/o-nas/>

²⁰ https://bip.wzp.pl/sites/bip.wzp.pl/files/articles/projekt413_0.pdf

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MASZEWO NA LATA 2023-2026
--

pomorskim 2021–2023". Dofinansowanie w wysokości 5 tys. złotych otrzymało Koło Gospodyń Wiejskich „Maciejewianki” na organizację wystawy „Maciejewo na starej fotografii”.

Gmina publikuje również ogłoszenia otwartych konkursów m. in. „Na wsparcie realizacji zadania publicznego w zakresie kultury, sztuki, ochrony dóbr kultury i dziedzictwa narodowego”²¹.

Edukacja

W gminie działają cztery placówki oświatowe – Szkoła Podstawowa im. Adama Mickiewicza w Maszewie, Szkoła Podstawowa im. Janusza Kusocińskiego w Dębicach, Szkoła Podstawowa w Rożnowie Nowogardzkim oraz Przedszkole Miejskie w Maszewie.

Szkoła Podstawowa im. Adama Mickiewicza w Maszewie w swoim statucie zawarła:

- wśród celów głównych szkoły „wzmacnianie poczucia tożsamości indywidualnej, kulturowej, narodowej, regionalnej i etnicznej”,
- wśród zadań szkoły „umożliwianie uczniom podtrzymywania poczucia tożsamości narodowej, etnicznej, językowej i religijnej”, „podejmowanie działań związanych z miejscami ważnymi dla pamięci narodowej, formami upamiętniania postaci i wydarzeń z przeszłości, najważniejszymi świętami narodowymi i symbolami państwowymi”, „kształtowanie postawy obywatelskiej, poszanowania tradycji i kultury narodowej, a także postaw poszanowania dla innych kultur i tradycji”;
- wśród działań Szkolnego Programu Wychowania wskazana jest „edukacja zdrowotna, regionalna, kulturalna”;
- wśród zadań szkolnego doradcy zawodowego „wskazywanie osobom zainteresowanym (młodzieży, rodzicom, nauczycielom) źródeł dodatkowej, rzetelnej informacji na poziomie regionalnym, ogólnokrajowym, europejskim i światowym”.

W szkole zorganizowany został szereg konkursów o tematyce regionalnej:

- „Między dwoma brzegami”, konkurs fotograficzny zorganizowany we współpracy z Kuratorium Oświaty w Szczecinie. Założeniem konkursu było wykonanie zdjęć przedstawiających most lub wiadukt znajdujący się na terenie województwa zachodniopomorskiego;
- „Znajdź swoją pamiątkę rodzinną i opisz jej historię”, III edycja konkursu, organizowanego przez Kuratorium Oświaty w Szczecinie oraz Archiwum Państwowe w Szczecinie;
- „Moje miejsce na ziemi, mój dom, moja rodzina”, konkurs fotograficzny przeprowadzony we współpracy z Urzędem Statystycznym w Szczecinie;
- „Lekturiada – w poszukiwaniu urody słowa”, konkurs organizowany przez Kuratorium Oświaty w Szczecinie oraz Książnicę Pomorską;
- „Maszewiada”, prowadzony od 15 lat turniej wiedzy o Maszewie;

²¹ <https://www.maszewo.pl/aktualnosc-142-zwykle-rzeczy-niezwykle-wspomnienia.html>

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MASZEWO NA LATA 2023-2026
--

- „Znam zabytki Gminy Maszewo”, celem konkursu plastycznego jest poznanie historii, legend, herbu i zabytków Maszewa, a także rozwijanie poczucia przynależności do społeczności lokalnej;
- „Nazwa Pomnika Przyrody”, konkurs na nadanie nazwy dębowi rosnącemu na terenie „Parku Lechickiego” w Jarosławkach.

Uczniowie szkoły wzięli udział w wycieczce do Muzeum Archeologiczno-Historycznego w Stargardzie, warsztatach przyrodniczych „Hop sa sa do lasa” i rajdzie krajoznawczym po Puszczy Bukowej „Witaj Turystyczna Szkoła”. Szkoła Podstawowa im. Adama Mickiewicza w Maszewie została nominowana w ogólnopolskim Plebiscycie Edukacyjnym do nagrody „Szkoła Roku 2022”. Trzech nauczycieli szkoły również otrzymało nominację do nagrody w Plebiscycie Edukacyjnym „dla najbardziej cenionych i lubianych nauczycieli”. Uczniowie szkoły zostali zaproszeni do zapoznania się ze „skarbami” odnalezionymi podczas remontu dachu szkoły. Odnalezione przedmioty przechowywane są na terenie szkoły w „Sali historycznej”.

Szkoła Podstawowa im. Janusza Kusocińskiego w Dębicach w swoim statucie przywołuje cele i zadania analogicznie do założeń statutowych w Szkole Podstawowej im. Adama Mickiewicza w Maszewie. Uczniowie szkoły biorą udział w licznych konkursach np. w organizowanym przez Muzeum Narodowe w Szczecinie – Centrum Dialogu Przełomy wieloletnim konkursie „Tu zbudujemy nasz dom” oraz konkursie tematycznym na wcielenie się w postać pioniera lub osadnika wojskowego i napisanie listu do bliskiej mu osoby. We współpracy z Urzędem Miejskim w Maszewie zorganizowany został konkurs „Narysuję, namaluję... najbardziej niezwykły zakątek Gminy Maszewo”. Konkursie gminnym „Nazwa Pomnika Przyrody”, na nadanie nazwy dębowi rosnącemu na terenie „Parku Lechickiego” w Jarosławkach, uczniowie klas 7 i 8 zajęli I miejsce za nazwę „Biały Wilk”, nawiązującą do wizerunku herbu pomorskiego rodu Flemmingów. Dzięki uzyskanej nagrodzie pieniężnej dzieci odwiedziły Muzeum Techniki i Komunikacji – Zajezdnię Sztuki w Szczecinie.

Szkoła Podstawowa w Rożnowie Nowogardzkim, według zapisów zawartych w statucie „Szkoła umożliwia uczniom należącym do mniejszości narodowych i etnicznych (posługujących się językiem regionalnym) podtrzymywanie i rozwijanie poczucia tożsamości narodowej, etnicznej i językowej, w tym znajomości własnej historii i kultury”. Wśród zadań szkoły wymienia „wzmacnianie poczucia tożsamości indywidualnej, kulturowej, narodowej, regionalnej i etnicznej” oraz w szkolnym systemie wychowania: „edukację zdrowotną, regionalną, kulturalną”. Uczniowie szkoły brali udział w konkursie gminnym „Narysuję, namaluję... najbardziej niezwykły zakątek Gminy Maszewo”, konkursie genealogicznym organizowanym przez Archiwum Państwowe i Ministra Edukacji i Nauki „Bez korzeni nie rozkwitniesz. Moja Wielka i Mała Ojczyzna”. Uczniowie szkoły wzięli udział w lekcji historii „Szlakiem pamięci małej ojczyzny”, podczas której odwiedzili znajdującą się w podziemiach ratusza w Maszewie Izbę Pamięci.

Dokument Strategia Rozwoju Gminy Maszewo do 2030 roku, obok wymienionych placówek, dla których organem prowadzącym jest gmina Maszewo, wymienia inne

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MASZEWO NA LATA 2023-2026

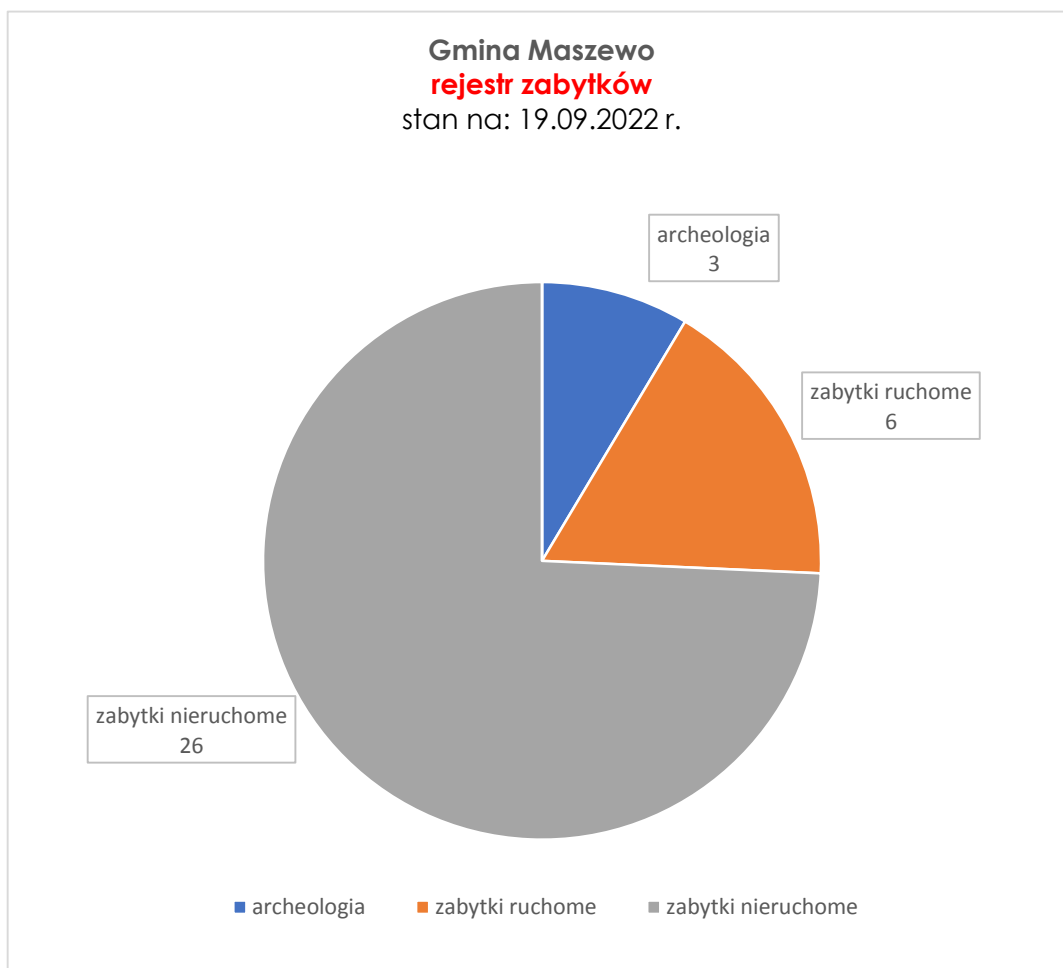
placówki oświatowe stanowiące potencjał edukacyjny i opiekuńczy dla mieszkańców gminy. Są to: Szkoła Branżowa I stopnia (organem prowadzącym jest Izba Rzemieśnicza Małej i Średniej Przedsiębiorczości w Szczecinie), Niepubliczne Przedszkole „Iskierka” w Maszewie – w 2020 r. przebywało w nim 111 dzieci, Niepubliczny Żłobek „Iskierka” w Maszewie – powstał w październiku 2020 r., oferuje 19 miejsc opieki dla dzieci do lat 3, w 2020 r. przebywało w nim 11 dzieci (Strategia, s. 26).

Gmina Maszewo brała udział w projekcie grantowym Programu Operacyjnego Polska Cyfrowa „Granty PPGR. Wsparcie dzieci i wnuków byłych pracowników PGR w rozwoju cyfrowym”. W ramach projektu do uczniów z terenu Gminy Maszewo trafiło 271 laptopów, 46 komputerów oraz 8 tabletów o łącznej wartości 929 401,53 złotych.

5. OCHRONA DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY MASZEWO - USTANOWIONA PRAWNIE

5.1. REJESTR ZABYTKÓW

Jak wyżej wspomniano formy ochrony krajobrazu kulturowego i zabytków reguluje art. 7 ustawy z 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Na terenie gminy Maszewo 35 obiektów i obszarów posiada prawną ochronę w postaci wpisu do rejestru zabytków.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MASZEWO NA LATA 2023-2026

Stanowiska archeologiczne wpisane do rejestru zabytków

Na obszarze gminy Maszewo występują trzy stanowiska archeologiczne wpisane do rejestru zabytków:

- Maciejewo – zamek, stanowisko 1 (AZP: 28-10/); Nr rej. C-11, decyzja znak: KL.I.6801/14/1970, z dnia 12.11.1970 r.;
- Maszewo – grodzisko wczesnośredniowieczne, stanowisko 11 (AZP: 29-10/11); Nr rej. C-12, decyzja znak: KL.I.6801/5/68, z dnia 16.12.1968 r.;
- Mokre – grodzisko wczesnośredniowieczne, stanowisko 1 (AZP: 28-12/50); Nr rej. C-14, decyzja znak: KL.I.6801/30/70, z dnia 7.12.1970 r.;

Z chwilą wpisania stanowiska archeologicznego do rejestru zabytków, obszar danego stanowiska jest objęty strefą „W I” – pełnej ochrony konserwatorskiej, wykluczającej całkowicie działalność inwestycyjną.

Zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków

Na terenie gminy Maszewo znajduje się **26 obiektów** wpisanych do rejestru zabytków nieruchomych woj. zachodniopomorskiego (stan na 19.09.2022 r.). Obiekty wpisane do rejestru zabytków znajdują się w 11 miejscowościach: Bagna (1), Budziszowce (1), Dębice (1), Jenikowo (2), Maciejewo (1), Maszewo (12), Nastazin (2), Przemocze (2), Radzanek (2), Rożnowo Nowogardzkie (1) i Sokolniki (1).

Wśród nich jest 10 kościołów, 5 budynków mieszkalnych (wszystkie wpisy z miasta Maszewa), 1 aleja (starodrzew dębowy), 1 zespół pałacowo-parkowy, 2 obiekty użyteczności publicznej, 1 zabytek techniki/przemysłu, 1 teren staromiejski i 1 obwarowania miejskie oraz 4 cmentarze. Chronologicznie najstarszymi zabytkami na omawianym terenie są średniowieczne kościoły w Maszewie oraz wsiach: Bagna, Budziszowce, Nastazin (zachowana tylko wieża), Przemocze, Rożnowo Nowogardzkie i Sokolniki. W grupie tej znajduje się także teren staromiejski Maszewa wraz z średniowiecznymi obwarowaniami.

Pozostałe zabytki rejestrowe datowane są na okres XVIII w. – pocz. XX w. Warte podkreślenia są – rzadkie na terenie województwa zachodniopomorskiego – wpisy alei starodrzewu (obsadzenia przy drodze Maszewo – Jenikowo) oraz reliktów cmentarza żydowskiego w Maszewie.

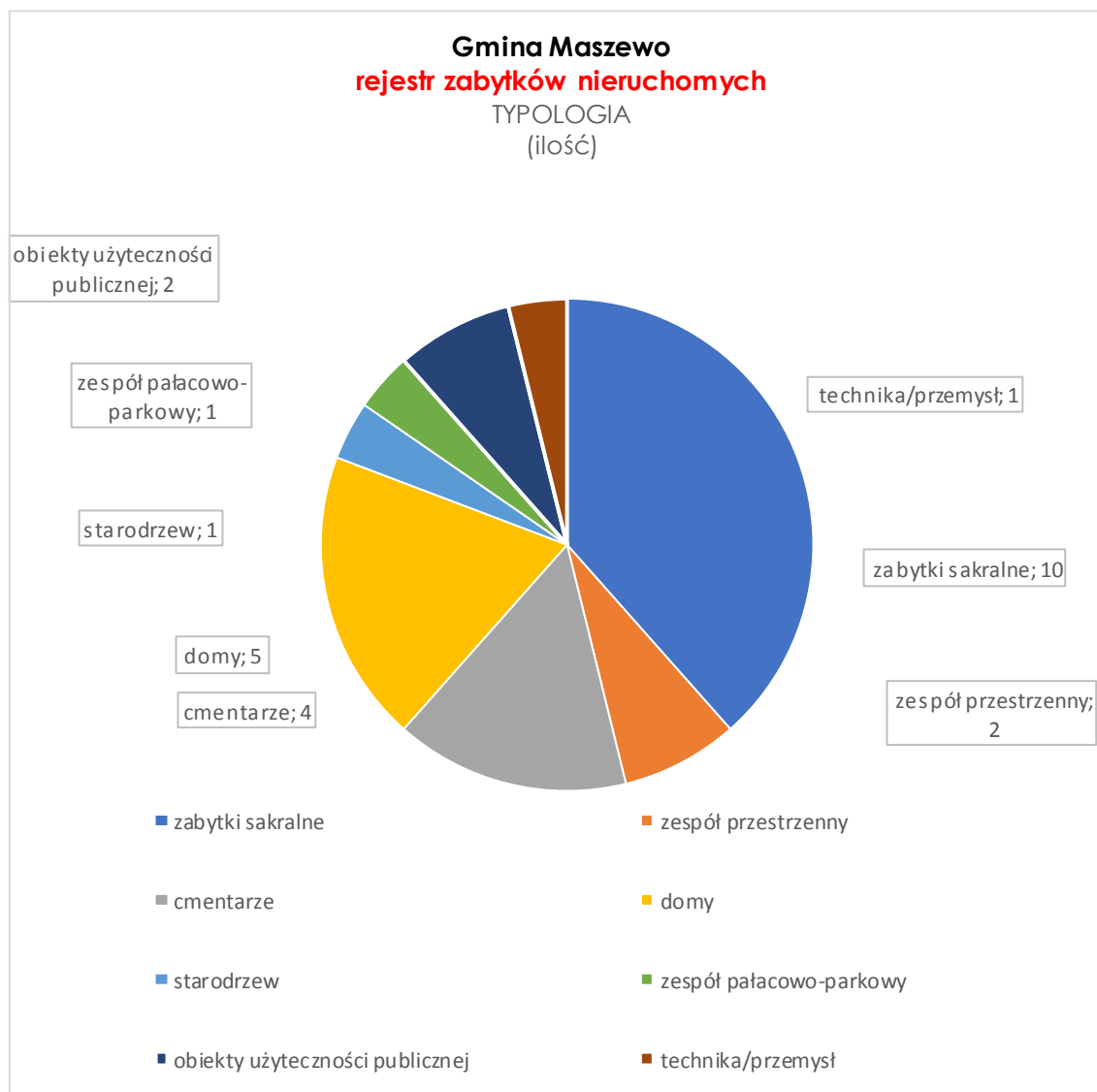
Rejestr nie jest zbiorem zamkniętym. Wpisy dokonywane są na wniosek właściciela lub z urzędu przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

W odniesieniu do obiektów wpisanych do rejestru zabytków wykonywanie wszelkich działań (jak roboty budowlane, prace konserwatorskie, prace ziemne, ogradzanie, podział działki, wycinka drzew i zmiana sposobu użytkowania) wymaga pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków. Prowadzenie robót budowlanych (jak remont, modernizacja, nadbudowa, rozbudowa, wymiana stolarki i pokrycia dachowego) wymaga uzyskania decyzji o warunkach zabudowy, uzgodnionej z organem właściwym d/s ochrony zabytków, uzyskania decyzji o pozwoleniu na budowę po uzyskaniu zaleceń konserwatorskich i uzyskaniu pozwolenia

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MASZEWO NA LATA 2023-2026

Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków na prowadzenie robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków.

Rejestr zabytków nieruchomych – **załącznik nr 1**

Zabytki ruchome (opis ogółem)

Zasób zabytków ruchomych w ewidencji Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków obejmuje 69 dzieł sztuki, zinwentaryzowanych i opisanych w formie kart ewidencyjnych (z czego **6 obiektów jest wpisanych do rejestru zabytków ruchomych**). Wszystkie stanowią wyposażenie sakralne tutejszych kościołów.

W większości są to historyzujące, głównie neogotyckie, obiekty z 2 poł. XIX w., takie jak: ołtarze, ambony, chrzcielnice, prospekty organowe, również z zachowanymi i działającymi do dziś organami, np. w kościołach w Bagnach, Jenikowie, Maszewie.

Na wyróżnienie zasługuje ołtarz główny z kościoła mariackiego w Maszewie (datowany na 1868 rok) będący architektonicznym obramieniem dla obrazu olejnego

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MASZEWO NA LATA 2023-2026

Chrystus Zmartwychwstały, stanowiącego przykład dobrej klasy malarstwa nurtu akademickiego. W kościele w Darżu znajduje się ołtarz podobnie zakomponowany, jednakże skromniejszy – zwieńczony ażurową wimpergą i flankowany pinaklami, również zawierający akademicki obraz *Chrystus i Święty Piotr chodzący po jeziorze* (z ok. 1885 r.).

Ambony neogotyckie (np. w Darżu, Jenikowie) prezentują skromniejsze w wyrazie plastycznym formy, podobnie jak płycinowe balustrady empor zachodnich (np. w Maszewie, Dąbrowicy, Godowie, Przemoczcu). Znajdujące się na nich neogotyckie lub neorenesansowe prospekty organowe zachowały oryginalną formę ze zdobieniem snycerskim z czasu powstania (np. w Maszewie, Bagnach, Jenikowie, Przemoczcu, Rożnowie Nowogardzkim).

Uzupełnieniem wyposażenia wnętrz kościelnych są przedmioty rzemiosła artystycznego: świeczniki wiszące, lichtarze, krucyfiksy, dzwony. Wnętrza naw przekrywają stropy belkowe, a niektóre z nich otrzymały bardziej dekoracyjne formy, np. przekrycia dwuspadowe z ozdobnymi wspornikami przyściennymi w Jenikowie, Radzanku.

Zabytki ruchome o metryce wcześniejszej od omówionych powyżej są nieliczne. Należy tu wymienić kamienne chrzcielnice późnoromańskie (napraw-dopodobniej XIII-wieczne) zachowane w Budziszowcach, Dębicach, Korytowie, renesansową ambonę z kościoła w Sokolnikach, a także fragment dawnego ołtarza (predella) zakomponowany jako forma wieńcząca neogotyckie retabulum w kościele w Tarnowie. W kościele mariackim w Maszewie zachowały się fragmenty gotyckich malowideł, krucyfiks z pocz. XVI w.

Zabytki ruchome z terenu gminy Maszewo są pod stałą opieką właścicielską (parafii rzymskokatolickich diecezji szczecińsko-kamieńskiej). Sprawy związane z konserwacją i renowacją zabytków ruchomych wymagają każdorazowych, indywidualnych konsultacji w Wojewódzkim Urzędzie Ochrony Zabytków w Szczecinie.

Pełny wykaz obiektów ruchomych z terenu gminy Maszewo dostępny jest w Wojewódzkim Urzędzie Ochrony Zabytków w Szczecinie²².

5.2. WOJEWÓDZKA EWIDENCJA ZABYTKÓW (WEZ)

Zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2010 roku w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem, Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Szczecinie opracował „wykaz zabytków nieruchomych z terenu gminy Maszewo ujętych w Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków”²³.

²² Ze względu na sposób liczenia możliwe są różnice w interpretacji zapisów ilościowych w ewidencji WKZ.

²³ Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego¹) z dnia 10 września 2019 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków (...) nie dotyczy GEZ uchwalonych przed wejściem w życie tym w/w. Rozporządzenia.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MASZEWO NA LATA 2023-2026

Zgodnie z w/w wykazem Wojewódzka Ewidencja Zabytków gminy Maszewo obejmuje **83 obiekty i obszary**.

Uwaga 1:

Z wykazu WEZ – pierwotnie liczącego 106 pozycji – zostały wykreślone obiekty i obszary z terenu miasta i gminy Maszewo, które obecnie utraciły walory zabytkowe bądź zostały rozebrane²⁴ – zgodnie z pismem ZWKZ z dn. 12. 04. 2023 r. (znak: DZ.E.5140.27.2023.AR), skierowanym do Burmistrza Miasta i Gminy Maszewo.

Uwaga 2:

Wykaz WEZ liczący 83 pozycje i aktualny na dzień 12. 04. 2023 r. zawiera 3 obiekty/obszary wpisane do rejestru zabytków. Są one uwzględnione w wykazie zabytków wpisanych do rejestru (załącznik nr 1), tym samym kwalifikują się do wyłączenia z Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków.

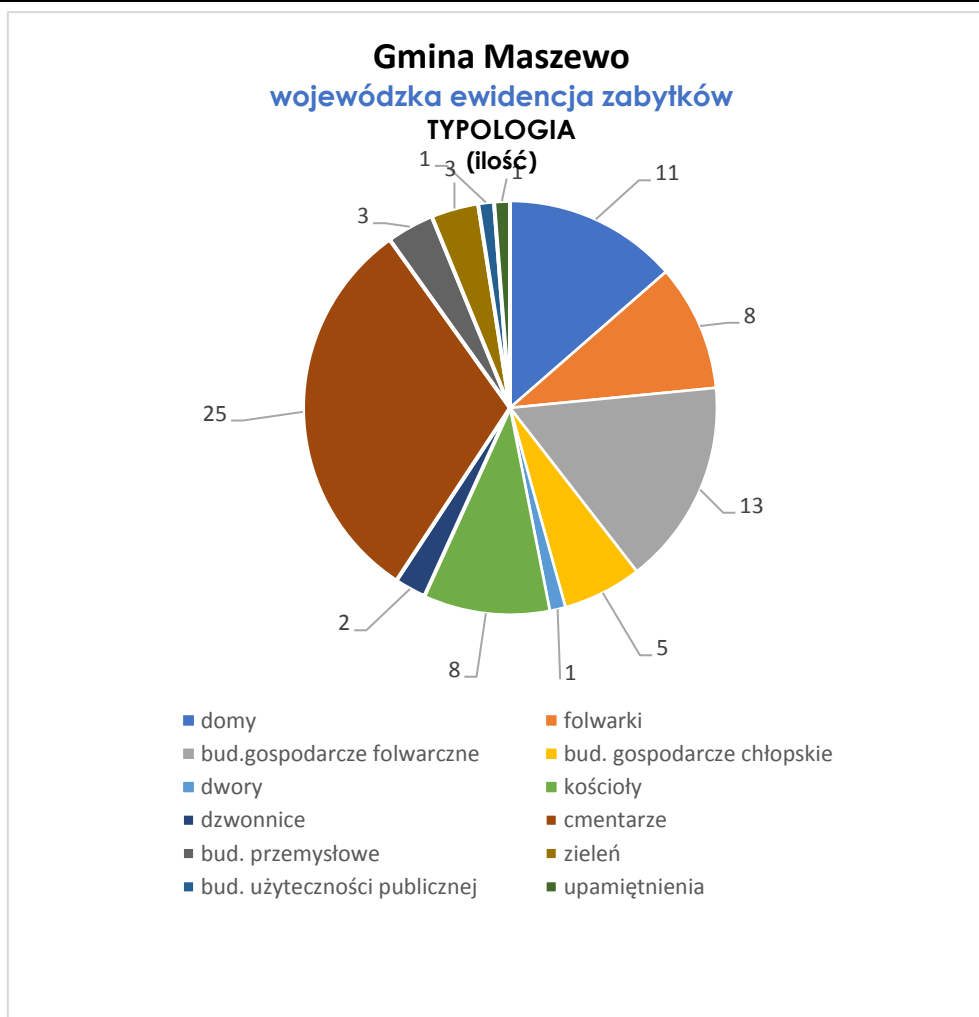
Największą grupę w tej ewidencji stanowią cmentarze (przykościelne, ewangelickie, komunalne, cmentarz rodowy) – 25 obiektów, następnie budynki mieszkalne (11, w tym chałupy ryglowe), a także obiekty sakralne (8 kościołów). Ewidencja obejmuje też 8 historycznych zespołów folwarcznych oraz 13 budynków gospodarczych w ich zabudowie (dawne obory, owczarnie, stajnie). Wykaz zawiera również pojedyncze budynki, np. dwór, szkoła (dawna parafialna), uwzględnia jedynie dwa parki (miejski w Maszewie i w Tarnowie – w ramach zespołu folwarczno-parkowego).

Najwięcej obiektów w tej grupie zabytków znajduje się w Maszewie (12), a także w Przemoczku (7), Darżu, Jenikowie i Tarnowie (po 6). W sensie chronologicznym dominują obiekty XIX-wieczne oraz z przełomu XIX/XX wiek. Unikatowym obiektem w WEZ jest niewątpliwie monumentalne upamiętnienie (w formie niezadaszonej budowli) poległych w I wojnie światowej żołnierzy niemieckich, obecnie pomnik wszystkich ofiar obu wojen światowych.

Stan zachowania obiektów w wojewódzkiej ewidencji zabytków jest zróżnicowany. Nieużytkowane cmentarze ewangelickie są w większości zaniedbane i zdewastowane. Zespoły folwarczne są znacznie zdewaloryzowane, z ubytkami zabudowy gospodarczej.

²⁴ Stan zachowania poszczególnych obiektów zabytkowych sprawdzono w ramach objazdów terenowych gminy przeprowadzonych w okresie listopad 2022 – marzec 2023.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MASZEWO NA LATA 2023-2026

Wojewódzka ewidencja zabytków jest zbiorem otwartym, a wszelkie (nowe) wpisy dokonane przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków **wymagają uwzględnienia takiego obiektu w Gminnej Ewidencji Zabytków.**

Wykaz obiektów nieruchomych w Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków, włączonych do Gminnej Ewidencji Zabytków – **załącznik nr 2.**

Wykaz 288 stanowisk archeologicznych w Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków, włączonych do Gminnej Ewidencji Zabytków – **załącznik nr 3.**

5.3. INNE

Na terenie gminy Maszewo nie występują obiekty/obszary uznane przez Prezydenta RP za **Pomnik Historii.**

Na obszarze gminy nie powołano **Parku Kulturowego.**

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MASZEWO NA LATA 2023-2026

6. POLITYKA W ZAKRESIE OPIEKI I OCHRONY NAD ZABYTKAMI W ŚWIELE DZIAŁAŃ GMINY MASZEWO

Przedstawione poniżej dokumenty gminy Maszewo zawierają zapisy poświęcone zabytkom i dziedzictwu kulturowemu na terenie gminy.

6.1 STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY I MIASTA MASZEWO, zwane dalej „SUIKZP 2013”

(Uchwała Nr XXVIII/171/2013 Rady Miejskiej w Maszewie z dnia 7 maja 2013 roku - tekst jednolity)

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy jest podstawowym dokumentem planistycznym określającym politykę przestrzenną gminy. Studium uwarunkowań nie jest wprowadzanie aktem prawa miejscowego, jednak wprowadzenie przyjętych w nim zapisów do obiegu prawnego następuje poprzez ustalenia miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. Obowiązuje reguła zgodności zasad zagospodarowania i zabudowy przyjętych w miejscowym planie z kierunkami wytyczonymi w Studium.

Ustalenia Studium są wiążące dla organów gminy przy sporządzaniu miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

Jednym z podstawowych celów polityki przestrzennej jest zachowanie dziedzictwa kulturowego, jako świadectwa naważstwien kulturowych i historycznych, utrzymanie i wyeksponowanie zachowanych zasobów i struktury oraz świadome kształtowanie krajobrazu kulturowego.

Obecnie obowiązująca zmiana – tekst jednolity Studium – została uchwalona w 2013 roku. Przy opracowywaniu ustaleń dotyczących zasobów zabytkowych i krajobrazu kulturowego jako materiały wyjściowe wykorzystano opracowania specjalistyczne: *Studium historyczno-urbanistyczne Maszewa* oraz *Studium ruralistyczne gminy Maszewo*²⁵. Sformułowane w nich wnioski w zakresie ochrony krajobrazu kulturowego – SUIKZP 2013 traktuje jako **obowiązujące uwarunkowania**.

Określając kierunki polityki przestrzennej w zakresie **ochrony i kształtowania środowiska przyrodniczego**, za cel nadrzędny uznano zachowanie zrównoważonego rozwoju na obszarze miasta i gminy Maszewo. W związku z tym, jednym z zaproponowanych zadań jest pielęgnacja i rekonstrukcja dawnych parków dworskich i starodrzewów cmentarnych, wzbogacających przyrodę i krajobraz wiejski. Ponadto wskazano, że walory przyrodniczo – krajobrazowe gminy należy wykorzystać dla intensywniejszego rozwoju turystyki (głównie w zakresie agroturystyki, wędrówek pieszych, konnych i rowerowych).

W zakresie **ochrony wartości kulturowych** określono przedmiot, cele i formy ochrony na terenie miasta i gminy Maszewo. Opisano najważniejsze elementy dziedzictwa kulturowego, zamieszczono wykazy obiektów zabytkowych i obszarów do zachowania i ochrony (wpisanych do rejestru zabytków, proponowanych do wpisu do

²⁵ Maszewo, *Studium historyczno-urbanistyczne*, oprac. K. Kalita-Skwirzyńska, Szczecin 1994, maszynopis w archiwum WKZ w Szczecinie; *Studium ruralistyczne (skrócone) gminy Maszewo*, oprac. A. Gerlach-Jósewicz, K. Kroman, L. Walaek, Szczecin 1994, maszynopis w archiwum WKZ w Szczecinie.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MASZEWO NA LATA 2023-2026

rejestru zabytków, znajdujących się w wojewódzkiej ewidencji zabytków oraz stanowisk archeologicznych w obrębie strefy „W-I”, „W-II” i „W-III”).

Dla najcenniejszych kulturowo obszarów postulowano wyznaczenie stref ochrony konserwatorskiej: „A” (ściślej ochrony konserwatorskiej), „B” (pośredniej ochrony konserwatorskiej) „K” (ochrony krajobrazu) oraz „E” (ochrony ekspozycji) – w obrębie których obowiązują określone zakazy i nakazy mające na celu ochronę od zniszczenia znajdujących się na tych terenach zabytków. Wymagają one uściślenia (co do zakresu i warunków) na etapie opracowywania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

Strefy ochrony konserwatorskiej proponowane dla miasta i gminy Maszewo to:

strefa konserwatorska „A” wyznaczona w miejscowościach:

- **Maszewo – stare miasto w obrębie murów miejskich (ustanowiona), kościół farny, mury miejskie z basztą „Francuską”, kaplica Św. Jerzego ze starodrzewem, dawna szkoła parafialna, założenia domeny miejskiej, dworzec kolejowy;**
- **Bagna – kościół z dzwonnica i cmentarzem przykościelnym;**
- **Budzieszowce – kościół z cmentarzem przykościelnym;**
- **Darż – zespół dworsko-parkowy;**
- **Dąbrowica – kościół z dzwonnica i cmentarzem przykościelnym;**
- **Godowo – kościół z cmentarzem przykościelnym;**
- **Jenikowo – kościół z wieżą drewnianą i cmentarzem przykościelnym;**
- **Maciejewo – zespół pałacowo-parkowy;**
- **Mokre – kościół z dzwonnica i cmentarzem przykościelnym;**
- **Nastazin – kościół z cmentarzem przykościelnym;**
- **Przemocz – kościół z cmentarzem przykościelnym;**
- **Radzanek – kościół;**
- **Różnowo Nowogardzkie – kościół z cmentarzem przykościelnym;**
- **Sokolniki – kościół z cmentarzem przykościelnym;**

W strefie „A” obowiązują następujące ustalenia:

Ochronie podlega:

- rozplanowanie ulic i placów oraz ich zachowane oryginalne nawierzchnie;
- historyczne linie zabudowy;
- historyczne granice działek i szerokości frontów zabudowy;
- istniejąca zabudowa o walorach zabytkowych (wpisana do rejestru zabytków lub zakwalifikowana do rejestru);
- historyczne formy zabudowy;
- zieleń komponowana, jej układ i skład gatunkowy;
- mała architektura (ogrodzenia, bramy, pomniki);

Warunki ochrony:

- obowiązuje trwałe zachowanie historycznego układu przestrzennego, ze wszystkimi elementami (drogi, place, linie zabudowy, kompozycja wnętrza architektonicznych i krajobrazowych);

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MASZEWO NA LATA 2023-2026
--

- ochrona, konserwacja i rewitalizacja zachowanych, głównych elementów układu przestrzennego;
- usunięcie lub przebudowa obiektów dysharmonizujących;
- dostosowanie nowej zabudowy do historycznej kompozycji przestrzennej;
- wszelka działalność budowlana wymaga zezwolenia Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków;
- obowiązuje wymóg konsultowania i uzyskania zgody Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków wszelkich zmian i podziałów nieruchomości oraz przebudowy, rozbudowy i remontów wszelkich obiektów będących w strefie;

strefa konserwatorska „B” wyznaczona w miejscowościach:

- **Maszewo – osiedle Obodrytów;**
- **Bielice – kościół z cmentarzem przykościelnym;**
- **Darż – okolicowy układ wsi, dziedziniec folwarczny z zabudową, kościół, zagroda nr 4;**
- **Dąbrowica – nawsie z obiegającymi drogami;**
- **Dębice – zespół folwarczny z gorzelnią;**
- **Jenikowo – układ przestrzenny wsi, zagroda nr 1;**
- **Korytowo – kościół z cmentarzem przykościelnym, założenie folwarczne z dworem;**
- **Przemoczno – układ przestrzenny wsi wraz z zabudową;**
- **Radzanek – folwark z dworem i gorzelnią;**
- **Rożnowo Nowogardzkie – układ przestrzenny wsi;**
- **Tarnowo – zespół pałacowo-parkowy z folwarkiem, kościół z cmentarzem;**

W strefie „B” obowiązują następujące ustalenia:

Ochronie podlega:

- rozplanowanie ulic i placów (z uwzględnieniem możliwości zachowania pierwotnych nawierzchni);
- historycznie ukształtowane działki siedliskowe, ze szczególnym uwzględnieniem szerokości frontów poszczególnych parceli;
- rozplanowanie zabudowy poszczególnych zagród i charakterystycznego usytuowania domu mieszkalnego;
- architektoniczna forma zabudowy (istniejącej i uzupełniającej): gabaryty, kształty dachów, zasadnicza kompozycja elewacji;
- zieleń komponowana (obsadzenie ulic, starodrzew w obrębie siedlisk) – układ i skład gatunkowy;

Warunki ochrony:

- utrzymanie zasadniczych elementów historycznego układu przestrzennego;
- rewitalizacja i modernizacja obiektów o wartościach kulturowych;
- docelowe usunięcie lub przebudowa obiektów dysharmonizujących;
- nowe obiekty należy dostosować do historycznej kompozycji przestrzennej oraz architektonicznych form zabudowy, występujących w obrębie miejscowości;
- obowiązuje wymóg konsultowania i uzgadniania z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków wszelkich działań inwestycyjnych w zakresie:

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MASZEWO NA LATA 2023-2026
--

- budowy nowych obiektów,
- kształtowania zabudowy o określonych gabarytach i bryle,
- przebudowy i remontów, a także zmiany funkcji obiektów figurujących w wykazie zabytków architektury i budownictwa,
- zmian historycznie ukształtowanych wnętrz ruralistycznych.

strefa konserwatorska „K” wyznaczona w miejscowościach:

- **Maszewo – park z pomnikiem, cmentarz komunalny, góra zamkowa (także w strefie „W-I”);**
- **Budziszowce – park;**
- **Darż – park, cmentarz;**
- **Dąbrowica – starodrzew;**
- **Dębice – park, cmentarz, aleja i szpaler;**
- **Dobrosławiec – cmentarz;**
- **Godowo – cmentarz II;**
- **Jarosławki – park;**
- **Jenikowo – cmentarz;**
- **Korytowo – park dworski;**
- **Maciejewo – cmentarz z aleją, aleja i szpaler, dwa dęby pomnikowe;**
- **Mokre – cmentarz;**
- **Przemocz – aleja kasztanowców, starodrzew przy zagrodach nr 59, 60, cmentarz;**
- **Radzanek – park dworski;**
- **Zagórze – park dworski;**

W strefie „K” obowiązują następujące ustalenia:

Ochronie podlega:

- historyczne ukształtowanie granicy parków, cmentarzy i ogrodów przydomowych;
- kompozycja zieleni: rozplanowanie i skład gatunkowy;
- układ dróg i alejek w obrębie parków i cmentarzy;
- mała architektura: ogrodzenia, bramy;
- nagrobki, krzyże, ogrodzenia kwater i inne zachowane elementy urządzenia cmentarzy

Warunki ochrony:

- zachowanie historycznych granic założeń krajobrazowych;
- utrzymanie integralności zespołów pałacowo-parkowych, parków, cmentarzy i alei (nie należy dzielić tych obszarów na działki użytkowe);
- rewaloryzacja zabytkowych elementów krajobrazu urządzonego, np. ubytki w zadrzewieniu uzupełnić tymi samymi gatunkami drzew, zaleca się także stosowanie gatunków trwałych i długowiecznych;
- gdy nie przewiduje się prac renowacyjnych należy pozostawić zbiorowisko naturalnej sukcesji przyrodniczej (np. zdewaloryzowane założenia cmentarne);
- prace melioracyjne winny dążyć do odtworzenia dawnego systemu wodnego oraz zachowania naturalnych zadrzewień nad brzegami cieków wodnych;

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MASZEWO NA LATA 2023-2026
--

- obiekty kubaturowe na terenie parków mogą być lokalizowane tylko na miejscu dawnej zabudowy, przy odpowiednim wkomponowaniu w historyczne założenia krajobrazowe;
- uporządkować tereny dawnych (ob. nie użytkowanych) cmentarzy, a zachowane zabytki sepulkralne zabezpieczyć – np. w formie lapidarium;
- wszelkie prace renowacyjne, porządkowe, wycinki drzew wymagają uzgodnienia z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków, a w przypadku założeń wpisanych do rejestru zabytków – zezwolenia WKZ.

strefa konserwatorska „E” wyznaczona w miejscowościach:

- **Maszewo – ekspozycja na stare miasto (ustanowiona);**
- **Przemocze – ekspozycja na kościół;**

W strefie „E” obowiązuje ochrona ekspozycji historycznego zespołu lub jego dominant, obejmująca tereny umożliwiające widok na panoramy i dominanty z ustalonych kierunków widokowych

Ochronie podlega:

- teren stanowiący zabezpieczenie widoku na zabytek;

Warunki ochrony:

- wyłączenie terenu spod zabudowy zakłócającej wgląd na zabytkowy obiekt;
- w przypadku planowanej lokalizacji obiektów kubaturowych lub liniowych wymagane opracowanie studium ekspozycji;
- uzgadnianie z wojewódzkim konserwatorem zabytków wszelkich działań inwestorskich związanych z zabudową w strefie;

UWAGA!

Przeprowadzone przez BDZ w listopadzie 2022 roku objazdy terenowe miejscowości gminy Maszewo wykazały zdezaktualizowanie części zapisów SUiKZP 2013, np. nie istnieje historyczna zabudowa folwarku w Radzanku (dwór, gorzelnia, budynki gospodarcze wyznaczające czworobok podwórza) – postulowana do objęcia strefą „B” ochrony konserwatorskiej, dwór w Darżu (proponowany wpis do rejestru zabytków jako zespół dworsko-parkowy) obecnie znajduje się w stanie ruiny, grożącej całkowitym unicestwieniem zabytku.

6.2. USTALENIA OCHRONY W MIEJSCOWYCH PLANACH ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY MASZEWO

Zgodnie z „ustawą o ożionz 2003” (art. 18 i 19) – ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami uwzględnia się m.in. przy sporządzaniu miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, które jako akty prawa lokalnego stanowią podstawę planowania przestrzennego.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MASZEWO NA LATA 2023-2026

Gmina Maszewo w 1996 roku opracowała i uchwaliła m.p.z.p. dla układu staromiejskiego w Maszewie²⁶, uzupełniony w 2020 roku dla terenu położonego w obrębie ewidencyjnym Maszewo 2²⁷.

Dotychczas nie opracowano miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego - **z uwagi na wartości kulturowe** - dla obszarów objętych ochroną konserwatorską we wsiach gminy Maszewo (wskazanych w SUIKZP 2013).

6.3. GMINNE PROGRAMY OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Gminny Program Opieki nad Zabytkami na lata 2023 – 2026 jest pierwszym tego typu dokumentem opracowywanym przez samorząd gminy Maszewo. Po jego uchwaleniu – gmina wypełni ustawowy obowiązek (zgodnie z art. 87 ustawy o ożoniz 2003). Sprawozdania z realizacji zawartych w nim zadań należy sporządzać – zgodnie z zapisami ustawy – w cyklach dwuletnich (za lata 2023–2024 i 2025–2026).

6.4. PLAN OCHRONY ZABYTKÓW NA WYPADEK KONFLIKTU ZBROJNEGO I SYTUACJI KRYZYSOWYCH

Zgodnie z §3 ust. 1 pkt. 1-3 i zgodnie z §1 ust. 1 i 2 pkt. 1-4 rozporządzenia Ministra Kultury z dnia 25 sierpnia 2004 r. w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych (Dz. U. z 2004 r. nr 212, poz. 2153) obowiązek sporządzenia planu ochrony zabytków posiadają jednostki organizacyjne posiadające zabytki, gminy, powiaty, województwa i kraj. Wg §7 niniejszego rozporządzenia plany ochrony zabytków winny zostać sporządzone w nieprzekraczalnym terminie 9 miesięcy od dnia wejścia w życie rozporządzenia.

Gmina Maszewo opracowała w 2007 roku plan ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych.

6.5. STRATEGIA ROZWOJU GMINY MASZEWO DO 2030 ROKU

(Uchwała XXXV/269/2022 Rady Miejskiej w Maszewie z 30 marca 2022 r.)

Jest to kluczowy dokument programowania rozwoju lokalnego, stanowiący zapis misji i wizji rozwoju gminy wraz z etapami jej realizacji, czyli określonymi celami strategicznymi. Wyznacza kierunki i priorytety działania, które są niezbędne dla realizacji przyjętych zamierzeń rozwojowych. Ustalenia zawarte w Strategii wyznaczają politykę rozwoju społeczno-gospodarczego na kolejne lata, do których będzie

²⁶ Uchwała Nr XVIII/117/96 Rady Gminy i Miasta w Maszewie z dn. 26 marca 1996 r. w sprawie uchwalenia zmiany w aktualizacji planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego miasta Maszewo w zakresie rewaloryzacji Starego Miasta.

²⁷ Uchwała Nr XXV/169/2020 rady Miejskiej w Maszewie z dn. 22 grudnia 2020 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Maszewo dla terenu położonego w obrębie ewidencyjnym Maszewo 2.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MASZEWO NA LATA 2023-2026
--

należało przede wszystkim zapewnienie jak najlepszych warunków życia mieszkańców gminy oraz tworzenia sprzyjających podstaw dla dalszego rozwoju gospodarczego.

W dokumencie określono 3 cele strategiczne oraz zawierające się w nich cele operacyjne:

I - Aktywizacja społeczna mieszkańców gminy i wzrost jakości życia (jako cele operacyjne wymieniono: „zwiększenie dostępności mieszkańców do działalności kulturalnej organizowanej przez Ośrodek Kultury i Sportu”, „zwiększenie rozwoju gospodarczego gminy i popularyzacji produktów regionalnych”;

II - Zapewnienie odpowiedniej infrastruktury komunikacyjnej i wzrost bezpieczeństwa mieszkańców;

III - Rozwój infrastruktury sportowo-rekreacyjnej i wzrost atrakcyjności turystycznej gminy (jako cele operacyjne wymieniono: „zwiększenie dostępności mieszkańców do ścieżek rowerowych, a także zapewnienie większej atrakcyjności turystycznej gminy”, „rozwój turystyczny gminy”).

Dokument „Strategia rozwoju Gminy Maszewo do 2030 roku” przedstawia m. in. długookresowy plan działania w zakresie „Odnowy zabytków i rozwoju turystyki”. Realizacja zadania zaplanowana została poprzez m. in. „rozwój infrastruktury rekreacyjnej i wzrost atrakcyjności turystycznej gminy” oraz „zwiększenie atrakcyjności miejsc użyteczności publicznej i rozwój turystyki”. Wśród działań szczegółowych projektu wymienione zostały m. in.:

1. Renowacja murów obronnych,
2. Zagospodarowanie plaży i jeziora w Maszewie,
3. Budowa tras, ścieżek i szlaków rowerowych.

Przeprowadzona przez autorów analiza SWOT uwzględnia jako mocne strony w gminie Maszewo: „bogactwo infrastruktury zabytkowej”, „dostęp do placówek oświatowych i kulturalnych”, „atrakcyjność przyrodniczo-turystyczna (jeziora, lasy)”, „walory krajobrazowe gminy, potencjał do rozwoju turystyki i agroturystyki”. Wśród słabych stron wskazano na „brak ścieżek rowerowych” oraz „niewystarczającą liczbę miejsc spędzania czasu dla seniorów, dzieci i młodzieży”. Jako szanse wymieniono: „rozwój turystyki i agroturystyki”, „budowa ścieżek rowerowych”, „wzrost zaangażowania mieszkańców w rozwój turystyczny gminy”, „rozbudowa infrastruktury społeczno-kulturalnej i zwiększenia oferty kulturalnej dla mieszkańców gminy”, „wzrost usług turystycznych”. Jako zagrożenia zdefiniowano „występowanie barier i ograniczeń w rozwoju, związanych z ochroną przyrody i środowiska ograniczające zdolność do inwestowania w rozwój przestrzenno-funkcjonalny” (Strategia rozwoju gminy Maszewo do 2030 r., tabela nr 30, s. 67–68).

Szlaki turystyczne w gminie Maszewo

Przez teren gminy Maszewo przebiega:

Międzygminny Szlak Rowerowy „Równina Nowogardzka” o długości 122 km. Stopień trudności trasy został określony jako łatwy. Szlak rowerowy prowadzi po bardzo zróżnicowanym terenie gmin: Maszewo, Dobra, Nowogard i Osina, **trasa rowerowa „Stargard – Maszewo – Goleniów”** o łącznej długości 47 km.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MASZEWO NA LATA 2023-2026

W postulatach zgłoszonych w Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy i miasta Maszewo, znalazł się zapis o „wzmocnieniu możliwości obsługi komunikacyjnej terenów atrakcyjnych turystycznie poprzez utwardzenie istniejących dróg i utworzenie dwóch tras turystycznych DT-1 Jarosławki – Godowo i DT-2 Maszewo – Maciejewo, będących równocześnie podstawowym elementem projektowanych pętli szlaków rowerowych Maszewo – Maciejewo – Pogrzymie – Jarosławki – Godowo – Maszewo”. (Studium s. 140).

Uwagi:

Pomimo doskonałych warunków i atrakcyjnego położenia, brak infrastruktury noclegowej, rekreacyjnej oraz koncepcji rozwoju turystyki. Gmina Maszewo na swojej stronie internetowej publikuje jedynie informację na temat Międzynarodowego Szlaku Rowerowego „Równina Nowogardzka”. Przewodnik w postaci aplikacji na urządzenia mobilne „West is the best” uzupełnia te informacje o trasę rowerową „Stargard – Maszewo – Goleniów”. Na gminnych stronach internetowych brak informacji dotyczących rozwoju lub projektowanych sieci rowerowych, pieszych, konnych, szlaków wodnych kajakowych i żeglarskich oraz ścieżek edukacyjnych.

Według dokumentu "Plan Odnowy Miejscowości Maszewo na lata 2010–2017" na obszarze miasta wzdłuż rzeki Leśnicy, biegnie ścieżka przyrodniczo-edukacyjna "Dolina rzeki Leśnicy".

Współpraca Gminy Maszewo z organizacjami pozarządowymi

W opublikowanym przez Gminę „Raporcie o Stanie Gminy 2021” współpraca z organizacjami pozarządowymi w Gminie Maszewo w 2021 r. opierała się na przyjętym przez Radę Miejską w Maszewie rocznym programie współpracy Gminy Maszewo z organizacjami pozarządowymi i podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego. Wśród licznie działających organizacji pozarządowych na terenie Gminy, znajdują się również takie, które w swoich celach statutowych uwzględniają kwestie ochrony zabytków, upowszechniania historii i dziedzictwa kulturowego regionu m. in.:

- Stowarzyszenie Miłośników Historii Energetyki, prowadzące działania ukierunkowane na dokumentowanie i upowszechnianie wiedzy o historii elektroenergetyki,
- Stowarzyszenie Bractwo Rycerskie Rota Piesza Von Massow, którego głównymi zadaniami są m. in. „prezentowanie oręża i strojów okresu średniowiecza, popularyzowanie postaw i obyczajów rycerskich, promocja oraz propagowanie miasta i gminy Maszewo”,
- Stowarzyszenie Parafialne Adalbertus w Bielicach, zajmujące się m. in. wspieraniem inicjatyw regionalnych promujących historię, kulturę i zwyczaje terenu Gminy Maszewo a także wspieraniem parafii w renowacji i remontach zabytkowych budynków parafialnych,
- Stowarzyszenie " Teatr Krzyk" w Maszewie, skupiające się na prowadzeniu i upowszechnianiu działalności edukacyjnej, społecznej i kulturalnej, a w szczególności teatralnej,

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MASZEWO NA LATA 2023-2026

- Fundacja Szerokie Tory, prowadząca działalność na rzecz ochrony zabytków, rozwoju i promocji sztuki oraz rękodzieła ludowego. Fundacja wspierana inicjatywy na rzecz mniejszości narodowych i etnicznych oraz rozwijania wiedzy o regionie wśród mieszkańców Gminy Maszewo,
- Fundacja Historyczna Przesiedlenia–Wyniania, prowadząca działania m. in. na rzecz dokumentowania, zabezpieczania pamiątek i wydarzeń związanych z losami Polaków oraz innych narodów europejskich wskutek przymusowych przesiedleń. Fundacja zajmuje się również udzielaniem stypendiów dla studentów oraz młodych pracowników prowadzących badania nad problematyką przesiedleń i wypędzeń,
- "JEZIORNE" Stowarzyszenie na rzecz rozwoju wsi w Jarosławkach – wśród celów głównych wymienia ochronę zabytków,
- Koło Gospodyń "Kreatywne Babki" w Wiśławie – prowadzące działania na rzecz propagowania rękodzieła (wystawy twórców nieprofesjonalnych) oraz integracji pokoleniowej w życiu kulturalnym wsi Wiśławie i Gminy Maszewo (na terenie gminy funkcjonuje 13 Kół Gospodyń Wiejskich, Strategia, s. 28).

Podczas „Zachodniopomorskiego Dnia Seniora 2022”, dwie mieszkanki Gminy Maszewo zostały odznaczone Srebrnymi Odznakami Gryfa Zachodniopomorskiego²⁸.

Przynależność Gminy do Stowarzyszeń

Gmina Maszewo jest członkiem Lokalnej Grupy Działania – Stowarzyszenie Szanse Bezdroży Gmin Powiatu Goleniowskiego. Organizacja powstała w roku 2006 na terenie czterech gmin jako Stowarzyszenie Szanse Bezdroży Gmin Goleniów, Osina, Przybiernów, Stepnica. Stowarzyszenie w 2008 r. podjęło decyzję o rozszerzeniu obszaru swojej działalności o gminy: Maszewo i Nowogard, zmieniając tym samym nazwę na Stowarzyszenie Szanse Bezdroży Gmin Powiatu Goleniowskiego.

Kluczowym etapem procesu budowy partnerstwa Lokalnej Grupy Działania Stowarzyszenia Szanse Bezdroży Gmin Powiatu Goleniowskiego było opracowanie Lokalnej Strategii Rozwoju (LSR) polegającej na wskazaniu kierunków rozwoju obszaru objętego LSR w obszarze społecznym, gospodarczych i przestrzenno-funkcjonalnym (Strategia s. 41).

6.6. DOFINANSOWANIA REMONTÓW ZABYTKÓW Z BUDŻETU GMINY MASZEWO

Gmina Maszewo udziela od roku 2010 dotacji na prace remontowe przy zabytkach na podstawie **Uchwały nr XXXI/266/2010** z dnia 24 września 2010 roku **w sprawie określenia zasad udzielania dotacji na dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków.**

Poniższe zestawienie tabelaryczne przedstawia dofinansowania, udzielone w ostatnich latach, z budżetu gminy, na prace remontowo-konserwatorskie przy

²⁸ <https://www.maszewo.pl/aktualnosc-478-srebrne-odznaki-gryfa.html>

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MASZEWO NA LATA 2023-2026

zabytkach²⁹. Beneficjentami były parafie w Maszewie, Rożnowie Nowogardzkim i Jenikowie.

Podmiot otrzymujący dotację	Obiekt zabytkowy i zakres prac objętych dotacją	Kwota dotacji	Uchwała Rady Miejskiej
WYKAZ DOTACJI PRYZNANYCH PRZEZ GMINĘ MASZEWO W 2015 ROKU			
Parafia Rzymskokatolicka p.w. MB Częstochowskiej w Maszewie	Kościół p.w. MB Częstochowskiej w Maszewie – opracowanie dokumentacji technicznej remontu kościoła	25 000,00 zł	Uchwała Nr XXXI/266/2010 z dn. 24 września 2010 r.
WYKAZ DOTACJI PRYZNANYCH PRZEZ GMINĘ MASZEWO W 2016 ROKU			
Nie udzielono dotacji			
WYKAZ DOTACJI PRYZNANYCH PRZEZ GMINĘ MASZEWO W 2017 ROKU			
Parafia Rzymskokatolicka p.w. MB Częstochowskiej w Maszewie	Kościół p.w. MB Częstochowskiej w Maszewie – remont wieży kościelnej	20 000,00 zł	Uchwała Nr XXIV/151/2017 z dn. 20 września 2017 r.
Parafia Rzymskokatolicka p.w. Św. Antoniego Padewskiego w Rożnowie Nowogardzkim	Kościół p.w. Św. Antoniego Padewskiego w Rożnowie Nowogardzkim - remont	15 000,00 zł	Uchwała Nr XXVII/178/2017 z dn. 21 grudnia 2017 r.
WYKAZ DOTACJI PRYZNANYCH PRZEZ GMINĘ MASZEWO W 2018 ROKU			
Parafia Rzymskokatolicka p.w. MB Częstochowskiej w Maszewie	Kościół p.w. MB Częstochowskiej w Maszewie – remont i konserwacja elewacji frontowej wieży kościelnej	10 000,00 zł	Uchwała Nr XXXIV/237/2018 z dn. 17 października 2018 r.
WYKAZ DOTACJI PRYZNANYCH PRZEZ GMINĘ MASZEWO W 2019 ROKU			
Nie udzielono dotacji			
WYKAZ DOTACJI PRYZNANYCH PRZEZ GMINĘ MASZEWO W 2020 ROKU			
Parafia Rzymskokatolicka p.w. Św. Józefa	Remont wież kościołów w Jenikowie i Bagnach	25 000,00 zł	Uchwała Nr XIX/115/2020 z dn. 30 kwietnia 2020 r.

²⁹ Zestawienie, obejmujące lata 2015-2022, opracowane zostało na podstawie danych zawartych w ankietach dotyczących realizacji Wojewódzkiego Programu Opieki nad Zabytkami. Ankiety skierowane były przez BDZ do UG, UMiG, UM i dotyczą okresu sprawozdawczego (w dwuletnich cyklach) obejmującego lata 2015-2016, 2017-2018, 2019-2020.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MASZEWO NA LATA 2023-2026			
Oblubieńca NMP w Jenikowie	(filialny) – opracowanie dokumentacji budowlanej		
Parafia Rzymskokatolicka p.w. MB Częstochowskiej w Maszewie	Kościół p.w. MB Częstochowskiej w Maszewie – renowacja południowej ściany wieży kościelnej	20 000,00 zł	

Według danych z Urzędu Miejskiego w Maszewie (*Raport o stanie gminy 2021*) dotacje udzielone była także w roku 2021 – na wykonanie dokumentacji budowlanej remontu kościoła w Sokolnikach; dofinansowano też kolejne prace konserwatorskie przy kościele w Maszewie (łącznie kwota dotacji celowej wyniosła 70 000,00 zł). Również w bieżącym roku, w budżecie gminy, przyznano środki na prace renowacyjne przy zabytkach: kwoty po 15 000,00 zł na dalsze prace przy kościele w Maszewie oraz na renowację zabytkowych organów w Jenikowie³⁰.

Gmina Maszewo wspiera też obiekty zabytkowe pozostające we władaniu samorządu gminy, np. w 2021 przeznaczono kwotę 24 840,00 zł na remont poszycia dachowego zabytkowej remizy w Jenikowie. Jeszcze w tym roku zamierza też wnioskować do Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego o udzielenie dotacji na remont południowo-zachodniego odcinka murów miejskich (o długości 153 m) w Maszewie.

UWAGA!

Zmiana ustawy o ożionz 2003 – wprowadzona w czerwcu 2017 r.³¹ w zakresie art. 81.1 – daje jednostkom samorządu terytorialnego **możliwość udzielenia dotacji na prace konserwatorskie (...) dla obiektów znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków przez organ stanowiący gminy**, powiatu lub samorządu województwa, na zasadach określonych w podjętej przez ten organ uchwale.

Art. 81. 1. „W trybie określonym odrębnymi przepisami dotacja na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane **przy zabytku wpisanym do rejestru lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków** może być udzielona przez organ stanowiący **gminy**, powiatu lub samorządu województwa, na zasadach określonych w podjętej przez ten organ uchwale.”

Po wykonaniu w 2023 roku **Gminnej Ewidencji Zabytków** dla Gminy Maszewo zasadnym wydaje się **rozważenie możliwości wsparcia finansowego dla właścicieli takich obiektów**³². Stanowi to rodzaj zachęty m.in. dla wspólnot mieszkańców, osób indywidualnych do podjęcia prac remontowych przy prywatnych nieruchomościach w poszanowaniu ich wartości zabytkowych.

³⁰ Uchwała nr XXXVII/289/2022 Rady Miejskiej w Maszewie z dn. 27 czerwca 2022 r. w sprawie udzielenia dotacji dla parafii rzymskokatolickich w Maszewie i Jenikowie.

³¹ Ustawa z dnia 22 czerwca 2017 r. o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz niektórych innych ustaw, Dz.U. 2017 poz. 1595.

³² Samorząd Województwa Zachodniopomorskiego od 2018 r. stosuje taką możliwość, a pierwsze dotacje zostały przyznane w konkursie w 2019 r.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MASZEWO NA LATA 2023-2026

Z uwagi na zmiany ustawy o ochronie zabytków (...) z 2003 r. - obowiązujące od 01.10.2018 roku w zakresie dofinansowań oraz zaostreżenia kar za świadome niszczenie obiektów wpisanych do rejestru zabytków, ujętych w wojewódzkiej ewidencji zabytków (a te z mocy ustawy stanowią integralny element gminnej ewidencji zabytków) oraz zabytków archeologicznych³³ - **konieczne jest podjęcie przez samorząd gminy starań na rzecz opracowania stosownej informacji bądź szkoleń dla urzędników i właścicieli i użytkowników zabytków rejestrowych i ewidencyjnych.** Szkolenia prowadzi m.in. Biuro Dokumentacji Zabytków w Szczecinie, także we współpracy z Narodowym Instytutem Dziedzictwa, Oddział Terenowy w Szczecinie oraz Wojewódzkim Urzędem Ochrony Zabytków.

6.7. GMINNA EWIDENCJA ZABYTKÓW (GEZ)

Gminna Ewidencja Zabytków prowadzona przez samorząd nie jest prawną formą ochrony zabytków. Jednak ze względu na wymóg uwzględnienia zabytków ujętych w GEZ w studiach i planach zagospodarowania, a także na fakt, że znajdują się w niej obiekty tworzące zasadniczy krajobraz kulturowy gminy, należy podkreślić jej znaczenie.

Ustawa z dnia 18 marca 2010 r. o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz o zmianie niektórych innych ustaw³⁴ wzmacnia znaczenie gminnej ewidencji zabytków w art. 22 ust. 4 otrzymuje brzmienie: „Wójt (**burmistrz, prezydent miasta**) prowadzi gminną ewidencję zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomych z terenu gminy”³⁵.

W gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte:

- 1) zabytki nieruchome wpisane do rejestru;
- 2) inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków;
- 3) inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków

Nowelizacja (z 18 marca 2010 r.) ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami art. 3:

W ustawie z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane (aktualizacja Dz.U. z 2006 r. Nr 156, poz. 1118, z późn. zm.) w art. 39 ust. 3 otrzymuje brzmienie:

„W stosunku do obiektów budowlanych oraz obszarów niewpisanych do rejestru zabytków, a ujętych w gminnej ewidencji zabytków, pozwolenie na budowę lub

³³ Zagrożenie karą finansową od 500 zł do 500000 zł.

³⁴ Niniejszą ustawą zmienia się następujące ustawy: ustawę z dnia 17 czerwca 1960 r. o postępowaniu egzekucyjnym w administracji z późniejszymi zmianami, ustawę z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane, ustawę z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym.

³⁵ Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego¹) z dnia 10 września 2019 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków (...) nie dotyczy GEZ uchwalonych przed wejściem w życie tym w/w. rozporządzenia.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MASZEWO NA LATA 2023-2026
--

rozbiórkę obiektu budowlanego wydaje właściwy organ w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków".

Konsekwencją ujęcia obiektów lub obszarów w gminnej ewidencji zabytków jest obowiązek uzyskania akceptacji organu ochrony zabytków dla planowanych przy nich działaniach inwestycyjnych. Zgodnie z art. 53 ust. 4 pkt. 2 oraz art. 60 ust.1 ustawy z dnia 27 marca 2003 r., o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (aktualizacja Dz.U. z 2020, poz. 293, z późn. zm.), decyzje o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, a także decyzje o warunkach zabudowy wydaje się po uzgodnieniu z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków w odniesieniu do obszarów i obiektów objętych formami ochrony zabytków, o których mowa, w art. 7 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz ujętych w gminnej ewidencji zabytków³⁶.

Należy zwrócić uwagę na obowiązującą od 15 listopada 2008 roku ustawę (z 03. października 2008 r.) o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko, na mocy której ochrona „obszarów o krajobrazie mającym znaczenie historyczne, kulturowe lub archeologiczne, zabytków i krajobrazu kulturowego, objęte istniejącą dokumentacją, w szczególności rejestrem lub ewidencją zabytków otrzymuje dodatkowe umocowanie prawne”.

W „GEZ” powinny być ujęte zabytki nieruchome istotne dla zachowania charakteru lokalnych krajobrazów. Jak wspomniano, zabytki te otrzymują formę ochrony prawnej także poprzez ustalenia w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego.

Zasób zabytków, które powinny być ujęte w GEZ wskazany został w wojewódzkiej ewidencji zabytków, rejestrze zabytków, studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego.

Program opieki nad zabytkami 2023–2026 dla Gminy Maszewo poprzedziła weryfikacja obiektów znajdujących się w Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków. W trakcie realizacji jest Gminna Ewidencja Zabytków Gminy Maszewo. Zostanie ona opracowana zgodnie z zapisami Rozporządzenia MKiDN, z dn. 10.09.2019 r. zmieniającego rozporządzenie w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (t.j. Dz.U. 2021, poz.56) oraz instrukcji Narodowego Instytutu Dziedzictwa z 2011 r.

W GEZ gminy Maszewo znajdują się obiekty ujęte w rejestrze zabytków, wojewódzkiej ewidencji zabytków oraz zasób archeologiczny, tj.:

- ✓ zabytki architektury, w tym: obiekty sakralne, gospodarcze,
- ✓ użyteczności publicznej, techniki i przemysłu;
- ✓ układy przestrzenne (obszary), zespoły folwarczne;
- ✓ cmentarze – komunalne, wyznaniowe;
- ✓ stanowiska archeologiczne

³⁶ Na podstawie odpowiedzi MKiDN, w sprawie interpelacji poselskiej nr 13365, z dn. 1203.2013.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MASZEWO NA LATA 2023-2026

Gminna Ewidencja Zabytków dla gminy Maszewo będzie sporządzona w formie kart, zawierających m.in. dane adresowe o obiekcie, datowanie, formę ochrony oraz aktualne fotografie.

Opracowanie GEZ powinno być zgodne z ustawowymi wymogami takimi jak: właściwy wzór karty i jego merytoryczna zawartość, wypełnienie jej zgodnie z instrukcją opracowaną przez Narodowy Instytut Dziedzictwa (obowiązująca od września 2019 r.) Oznacza to – dla wykonawcy – konieczność przeanalizowania dostępnych materiałów archiwalnych takich jak np. karty ewidencyjne w zasobie WUOZ, merytorycznego ich zweryfikowania jeśli występują w nich błędy (szczególnie, że część z nich powstała w l. 70-80 XX w.) oraz wizję lokalną w terenie i wykonanie fotografii.

Ponieważ gminy dysponują listami obiektów w WEZ – rozestanymi przez WUOZ w 2010 r, bez ich weryfikacji, stąd tak istotny jest profesjonalizm autorów GEZ. Efektem końcowym w przypadku gm. Maszewo jest ustawowo wymagane uzgodnienie z WUOZ gminnej ewidencji zabytków, a następnie jej przyjęcie przez samorząd³⁷.

Ma to swoje konsekwencje np. w konkursie dotacji Samorządu WZ na prace przy zabytkach, gdzie wymagana jest karta indywidualna dla każdego obiektu będącego w GEZ.

7. OCENA STANU ZACHOWANIA I FUNKCJONOWANIA DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY MASZEWO

Analiza stanu zachowania i funkcjonowania w obiegu społecznym poszczególnych elementów dziedzictwa kulturowego gminy Maszewo (krajobrazu, zabytków nieruchomych, ruchomych i niematerialnych) pozwala na zestawienie zjawisk pozytywnych i negatywnych oraz wskazanie perspektyw.

7.1. MOCNE STRONY

- cenne i różnorodne zasoby dziedzictwa kulturowego o walorach lokalnych i ponadlokalnych (dziedzictwo archeologiczne, historyczne świątynie, nekropolie, miejsca pamięci);
- dziedzictwo historyczne, swoiste *genius loci* Gminy Maszewo: zabytkowy układ staromiejski Maszewa, układy ruralistyczne o metryce średniowiecznej i nowożytnej, historia rodzima związana z rodami pomorskimi (Flemingowie, Massowowie, Ebersteinowie);
- dobre rozpoznanie i zewidencjonowanie zabytków archeologicznych;
- atrakcyjność turystyczna regionu;
- opracowane „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Maszewo” zawierające wnikliwą analizę krajobrazu kulturowego wraz ze szczegółowymi zaleceniami dotyczącymi ochrony i kształtowania krajobrazu, obowiązującymi przy sporządzaniu miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego;

³⁷ Uwaga: dla GPOnZ jest to zaopiniowanie przez WUOZ, a dla GEZ – uzgodnienie.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MASZEWO NA LATA 2023-2026
--

- opracowany pierwszy Gminny Programy Opieki nad Zabytkami – zawierający cele i zadania do bieżącej realizacji przez samorząd gminy;
- planowane opracowanie kart Gminnej Ewidencji Zabytków, ujmujących także dziedzictwo archeologiczne gminy Maszewo;
- opracowany i uchwalony miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla Starego Miasta w Maszewie – gwarantujący ochronę prawną walorów kulturowych przestrzeni staromiejskiej;
- uwzględnienie opieki nad dziedzictwem kulturowym w dokumentach strategicznych uchwalonych przez Radę Miejską (np. Strategia Rozwoju Gminy Maszewo do roku 2030);
- posiadanie przez Gminę planu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych;
- dobrze skonstruowany (formalno-prawnie) system dofinansowań z budżetu Gminy remontów obiektów zabytkowych wpisanych do rejestru zabytków, nie będących w zasobach gminy;
- możliwość pozyskiwania zewnętrznych środków (krajowych, unijnych) na konserwację, rewitalizację, remonty i zachowanie lokalnego dziedzictwa kulturowego;
- samorządowe instytucje kultury: Ośrodek Kultury i Sportu w Maszewie, Miejska Biblioteka Publiczna (z filią w Dębicach), Teatr Krzyk;
- siedemnaście świetlic wiejskich, liczne koła gospodyń wiejskich;
- promocja gminy poprzez popularyzację historii i dziedzictwa kulturowego – Izba Regionalna, Społeczne Muzeum Energetyki;
- zaangażowanie mieszkańców (w tym dzieci szkolnych) w życie społeczno-kulturalne, budowę „małej ojczyzny” (np. udział w regionalnych konkursach szkolnych, ukierunkowanych na promocję regionu jak: „Maszewiada”, „Znam zabytki gminy Maszewo”, konkursy na wybranie imienia dla cennych pomników przyrody);
- działalność zespołu ludowego „Maszewianki” i „Przemoczanki” – jako przykład kultywowania tradycji i wartości niematerialnych regionu;
- historyczne nekropolie chronione są: przez wpisanie do rejestru zabytków lub ujęcie ich w wojewódzkiej ewidencji zabytków, a tym samym w GEZ;
- bliskość i dobre skomunikowanie z dużymi aglomeracjami miejskimi (Szczecin, Goleniów, Stargard) – co daje możliwość współpracy z placówkami muzealnymi i kulturalnymi (wykłady, prelekcje, prezentacje popularyzatorskie, warsztaty edukacyjno-historyczne);
- przynależność Gminy do stowarzyszenia Lider Powiatu Goleniowskiego (do 30.06.2022 r. funkcjonującego pod nazwą Lokalna Grupa Działania Stowarzyszenie Szanse Bezdroży Gmin Powiatu Goleniowskiego);
- informacje o zabytkach i dziedzictwie kulturowym regionu maszewskiego zamieszczone na stronie internetowej Urzędu Miejskiego w Maszewie: <https://maszewo.pl/strona-3335-zabytki.html>

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MASZEWO NA LATA 2023-2026

7.2. SŁABE STRONY

- brak miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego dla wsi o wartościach kulturowych;
- zagrożenie wprowadzeniem dewaloryzującej zabudowy (letniskowej, jednorodzinnej) na obszary wiejskie objęte strefami ochrony konserwatorskiej, postulowanymi w SUIKZP 2013: „A”, „B”, „K” i „E”;
- pogarszający się stan techniczny części budynków wiejskich, historycznych zespołów folwarcznych, co może skutkować skreśleniem ich z ewidencji konserwatorskiej, a w konsekwencji fizycznym unicestwieniem;
- niewystarczające eksponowanie pod względem turystycznym wartościowych obiektów i obszarów gminy;
- część historycznych nekropolii w stanie zaniedbania, wymaga prac porządkowych.
- niewykorzystany potencjał historyczny – pod kątem rozwoju turystyki i rekreacji; niewielka oferta agroturystyczna w obiektach zabytkowych (noclegowa i żywieniowa);
- niewystarczająca oferta szlaków turystycznych (pieszych, rowerowych, konnych, ścieżek edukacyjnych;
- brak opracowanej strategii rozwoju turystyki gminy oraz lokalnego programu rewitalizacji gminy;
- brak aktualizacji planu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych³⁸;
- brak stosownej polityki samorządu zachęcającej do inwestycji ewentualnych nowych użytkowników obiektów zabytkowych (w tym ujętych w GEZ);.
- dewaloryzujące modernizacje historycznej zabudowy – wymiana stolarki, przebudowa elewacji (docieplenia zewnętrzne), stosowanie blacho-dachówki, skutkujące obniżeniem walorów zabytkowych (szczególnie na obszarach wiejskich);
- niewystarczające wykorzystanie dostępnych źródeł dofinansowania działań w sferze ochrony i opieki nad materialnym i niematerialnym dziedzictwem kulturowym;

7.3. PERSPEKTYWY

- Maszewo jest gminą eksponującą dobrze utrzymane zabytkowe budowle, z rozwiniętą infrastrukturą turystyczną i rekreacyjną;
- Ośrodek Kultury i Sportu oraz Miejska Biblioteka Publiczna jako animatorzy działań w sferze promocji dziedzictwa materialnego i niematerialnego, także o zasięgu ponadregionalnym, tworzące zaplecze merytoryczne dla samorządu gminy,

³⁸ Zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Kultury z dnia 24 sierpnia 2004 r. w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych (Dz.U. nr 212, poz. 2153) plan ma być corocznie aktualizowany do 31 marca (§5.1).

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MASZEWO NA LATA 2023-2026

- inicjujące kolejne wydarzenia kulturalne, inspirujące i wzbogacające miejscową społeczność;
- nawiązanie współpracy z instytucjami kultury w Szczecinie, Goleniowie i Stargardzie w celu propagowania wiedzy o dziedzictwie kulturowym ziemi maszewskiej³⁹;
 - zwiększenie aktywności Gminy w zakresie nawiązywania współpracy z organizacjami i związkami o charakterze ponadgminnym działającymi na rzecz lokalnego dziedzictwa;
 - tworzenie możliwości prawno-organizacyjnych kierowanych do właścicieli zabytków, skutkujące zwiększeniem udziału w działalności turystycznej (np. porozumienia publiczno-prywatne, publiczno-publiczne);
 - dobry stan techniczny i odpowiednie zagospodarowanie zabytkowych budynków na całym obszarze gminy;
 - zachowane walory kulturowe wsi ziemi maszewskiej;
 - rozwój agroturystyki we wsiach o walorach i cechach sprzyjających tej funkcji oraz bazy związanej z turystyką;
 - funkcjonowanie sieci gospodarstw agroturystycznych w historycznych zagrodach;
 - systematyczny rozwój szlaków turystycznych;
 - kontynuacja promocji poprzez pozyskiwanie kolejnych artefaktów muzealnych, podkreślających związek z historią rodzimą – elementem historii regionu oraz stanowiących atrakcję turystyczną;
 - kształtowanie nowego zagospodarowania na zasadzie kontynuacji lokalnych tradycji; możliwość powołania komisji opiniującej projekty koncepcyjne zabudowy terenów wiejskich;
 - powstanie zintegrowanego systemu opieki, zarządzania i monitoringu zagospodarowania (m.in. na cele turystyczne) środowiska naturalnego i kulturowego;
 - zagospodarowanie turystyczne dostosowane do walorów środowiska przyrodniczo-kulturowego, służące rozwojowi i promocji wybranych obszarów w gminie;
 - liczne – na dobrym poziomie merytorycznym i edytorskim – wydawnictwa dotyczące historii i jej świadectw na ziemi maszewskiej, w tym opracowania monograficzne;
 - społeczeństwo świadome historii Pomorza Zachodniego, ziemi maszewskiej, a tym samym akceptujące dziedzictwo kulturowe jako własną – swojską – przestrzeń.
 - stała współpraca z podmiotami działającymi na rzecz zachowania historycznego dziedzictwa kulturowego (np. Biuro Dokumentacji Zabytków w Szczecinie, Narodowy Instytut Dziedzictwa Oddział Terenowy w Szczecinie), skutkująca szkoleniami dla właścicieli i użytkowników zabytków w zakresie pozyskiwania środków zewnętrznych;

³⁹ Np. Biuro Dokumentacji Zabytków w Szczecinie, Narodowy Instytut Dziedzictwa Pracownia Terenowa w Szczecinie, Muzeum Narodowe w Szczecinie, Muzeum Archeologiczno-Historyczne w Stargardzie, Ośrodek Dokumentacji Dziejów Ziemi Goleniowskiej Żółty Domek w Goleniowie.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MASZEWO NA LATA 2023-2026

- aktywny udział w corocznych wydarzeniach Zachodniopomorskich/Europejskich Dni Dziedzictwa;
- rozwój Izby Pamięci, Społecznego Muzeum Energetyki i innych ośrodków związanych z promocją tradycji lokalnych;
- opracowany, corocznie aktualizowany planu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych;
- opracowana strategia rozwoju turystyki gminy, lokalny program rewitalizacji gminy;
- wprowadzenie dotacji na prace remontowe, konserwatorskie i budowlane przy obiektach zabytkowych ujętych w gminnej ewidencji zabytków;
- utworzenie w strukturze Urzędu Gminy stanowiska ds. zabytków;
- przeciwdziałanie powstawaniu barier w turystyce dla osób niepełnosprawnych;
- utworzenie nowego markowego produktu turystycznego, produktu regionalnego i tradycyjnego w obszarze kulinaria.

8. CELE I ZADANIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MASZEWO

8.1. CELE PERSPEKTYWICZNE

Przegląd zasobów dziedzictwa kulturowego oraz zdiagnozowanie stanu zachowania zabytków, przeprowadzone na wstępnym etapie prac nad Programem Opieki nad Zabytkami stanowią podstawę formułowania celów i zadań. Ich realizacja powinna doprowadzić do stworzenia wizerunku **gminy Maszewo** atrakcyjnej dzięki walorom kulturowym na równi z walorami przyrodniczymi, z potencjałem obszarów do rewitalizacji i obiektów do zagospodarowania.

Niżej wskazano cele perspektywiczne, dalekosieżne, służące osiągnięciu finalnych efektów w trzech podstawowych dziedzinach:

- poprawie stanu dziedzictwa kulturowego (**cel 1**),
- funkcjonowaniu zabytków w procesach aktywizacji ekonomicznej i społecznej oraz budowie atrakcyjności i konkurencyjności (**cel 2**),
- społeczeństwa świadomego walorów historycznych krajobrazów i potrzeby zachowania dziedzictwa kulturowego (**cel 3**).

Osiągnięcie tych celów wymaga wieloletnich, zintegrowanych działań skutkujących zmianami zarówno w sferze materialnej (dotyczącej stanu i zagospodarowania zabytków), jak i mentalnej (zmiany stosunku do zabytku, dobra uznawanego często za kłopotliwe i niezwykle kosztowne w utrzymaniu).

Określone niżej cele należy traktować jako równorzędne. Poprawa stanu dziedzictwa kulturowego nie będzie możliwa bez powstania świadomej potrzeby jego zachowania oraz działań związanych z użytkowaniem zabytków w sposób odpowiedni dla ich walorów. Suma działań powinna powodować aktywizację społeczną, ekonomiczną i podniesienie atrakcyjności regionu.

Cel perspektywiczny 1 – Utrzymanie i wyeksponowanie zachowanych zasobów i struktury krajobrazu kulturowego.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MASZEWO NA LATA 2023-2026
--

Osiągnięcie tego celu możliwe jest poprzez:

- uwzględnianie problemów ochrony zabytków i opieki nad zabytkami w dokumentach strategicznych gminy;
- zintegrowanie ochrony krajobrazu kulturowego z ochroną przyrody i równowagi ekologicznej;
- określenie obszarów wartościowych pod względem krajobrazowym (kulturowym i przyrodniczym) i określenie wytycznych do ich zabudowy i zagospodarowania oraz wskazanie najcenniejszych obszarów do zachowania poprzez wyłączenia z lokalizacji inwestycji o negatywnym wpływie na krajobraz **(z uwzględnieniem wytycznych w planie zagospodarowania przestrzennego województwa zachodniopomorskiego)**;
- poprawę stanu technicznego zachowania zabytków, poprzez budżet własny Gminy oraz pozyskiwane środki zewnętrzne;
- rewitalizację obszarów niedoinwestowanych, wymagających szczególnej opieki (dziedzictwo archeologiczne, zieleń komponowana – parki, nekropolie);
- budowę zintegrowanego systemu informacji, monitoringu stanu i zarządzania zasobami dziedzictwa kulturowego;
- współpracę czynników społecznych (społeczni opiekunowie zabytków, organizacje pozarządowe, stowarzyszenia, fundacje), samorządowych i rządowych w sprawach dotyczących ochrony krajobrazu kulturowego i naturalnego;
- przypisanie wszystkich zadań związanych z opieką nad zabytkami (GEZ, przepisy prawne, dofinansowania prac remontowych i konserwatorskich, edukacja i promocja) - do określonego stanowiska w strukturze Urzędu Gminy;
- ochrona zabytków gminy na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych

Cel perspektywiczny 2 – Funkcjonowanie dziedzictwa kulturowego w procesach aktywizacji społecznej i ekonomicznej oraz budowie wizerunku Miasta i Gminy

Osiągnięcie tego celu wymaga:

- tworzenia warunków finansowych i organizacyjnych służących zaangażowaniu dziedzictwa kulturowego w aktywizację ekonomiczną i społeczną;
- stworzenia zintegrowanego systemu informacji o finansowaniu ochrony i opieki nad zabytkami, możliwościach pozyskania dotacji ze środków unijnych, państwowych, wojewódzkich, powiatowych, miejskich oraz prawidłowego przygotowania wniosków;
- racjonalnego wykorzystania środków z funduszy unijnych, rządowych, samorządowych, prywatnych na projekty mające za zadanie poprawę kondycji zabytków (konserwację) oraz rewitalizację, aktywizację społeczną i ekonomiczną w oparciu o obiekty i obszary zabytkowe;
- zagospodarowania zabytkowych **(nie tylko wpisanych do rejestru zabytków)** budowli na cele kulturalne, turystyczne i inne przy pomocy funduszy prywatnych, gminnych, państwowych i europejskich;

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MASZEWO NA LATA 2023-2026

- budowy i promocji produktów turystycznych w oparciu o dziedzictwo kulturowe i zabytki;
- budowy profesjonalnego systemu informacji turystycznej, w tym ponadgminnej.

Cel perspektywiczny 3 – budowa świadomych więzi społecznych z dziedzictwem kulturowym i potrzeba jego zachowania

Osiągnięcie celu poprzez:

- organizację wydarzeń kulturalnych, konferencji naukowych, popularno-naukowych pogłębiających wiedzę o dziedzictwie kulturowym, kierowanych do różnych środowisk, realizowanych w różnych terminach;
- wykreowanie wiodącego wydarzenia kulturalnego związanego z dziedzictwem kulturowym integrującego różne środowiska;
- wspieranie inicjatyw lokalnych i organizacji pozarządowych działających na rzecz popularyzacji wiedzy o zabytkach oraz opieki i ochrony nad zabytkami;
- włączenie problematyki dziedzictwa kulturowego do programów szkolnych, upowszechnianie edukacji nt. historii i dziedzictwa kulturowego, wykorzystanie zabytków gminy w nauczaniu dziejów architektury i budownictwa, archeologii (np. lekcje muzealne);
- budowa instytucji muzealnej, także w oparciu o inicjatywy prywatne

8.2. CELE PERSPEKTYWICZNE – CELE OPERACYJNE – ZADANIA

Propozycje zadań do realizacji w latach 2023–2026 na mocy uchwały Rady Miejskiej w Maszewie

CEL PERSPEKTYWICZNY 1. UTRZYMANIE I WYEKSPONOWANIE ZACHOWANYCH ZASOBÓW I STRUKTURY KRAJOBRAZU KULTUROWEGO		
Cele operacyjne	Zadania	Propozycja działań do realizacji w latach 2023–2026 na mocy uchwały Rady Miejskiej
1. Budowa gminnego systemu ochrony i opieki nad zabytkami oraz kształtowania krajobrazu kulturowego	Opracowanie, prowadzenie i weryfikacja gminnej ewidencji zabytków (karty sporządzone w 2023 roku)	1. Prowadzenie gminnej ewidencji zabytków, w tym: uzgodnienie kart GEZ z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków – zgodnie z Rozporządzeniem MKiDN z dn. 26 maja 2011 (tekst jednolity Dz.U. 2021 poz. 56). 2. Przyjęcie GEZ Zarządzeniem Burmistrza bądź Uchwałą Rady Miejskiej. 3. Zamieszczenie kart GEZ na stronie www Urzędu Miejskiego. 4. Budowa komputerowej bazy

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MASZEWO NA LATA 2023-2026		
		danych o zabytkach (np. osobna zakładka na stronie UM)
	Aktualizacja Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Maszewo (SUiKZP 2013)	Rozważenie sporządzenia aktualizacji SUiKZP w zakresie dotyczącym obecnego zasobu kulturowego gminy i miasta Maszewo – po sporządzeniu GEZ
	Sukcesywne sporządzanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego	Możliwość sporządzenia m.p.z.p. dla obszarów najcenniejszych kulturowo – wskazanych w SUiKZP 2013
	Rozszerzenie chronionego wpisem do rejestru zabytków zasobu dziedzictwa kulturowego	Rozważenie możliwości wystąpienia do WKZ o wpisanie do rejestru zabytków wskazanych w studium uwarunkowań (np. średniowieczny kościół w Mokrem)
	Wpisanie do zakresu obowiązków określonego stanowiska w UM zadań w zakresie opieki nad zabytkami, turystyki i promocji regionu	Rozważenie wpisania do zakresu obowiązków określonego, stałego stanowiska pracy zadań związanych z opieką nad zabytkami i dziedzictwem kulturowym Gminy Maszewo (monitorowanie stanu zabytków, dotacje, GEZ, edukacja, promocja itp.)
	Realizacja prawnych obowiązków gminy w zakresie opieki nad zabytkami	Monitorowanie zmian prawnych dotyczących dziedzictwa, tworzenie niezbędnych i aktualizacja istniejących dokumentów strategicznych gminy z uwzględnieniem walorów dziedzictwa (np. Plan ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego)
2. Budowa zintegrowanego systemu ochrony wartości kulturowych i przyrodniczych	Sporządzenie programu opieki nad historycznymi zespołami zieleni komponowanej (cmentarze – ujęte w wojewódzkiej ewidencji zabytków, parki podworskie, aleje przydrożne i śródpolne)	Sporządzenie programu opieki nad historycznymi parkami i cmentarzami oraz alejami przydrożnymi (z uwzględnieniem Planu zagospodarowania przestrzennego województwa zachodniopomorskiego), we współpracy np. z Biurem Dokumentacji Zabytków w Szczecinie, NID – w miarę posiadanych środków finansowych
	Utrzymanie zieleni zabytkowej w mieście Maszewie	1. Bieżąca pielęgnacja alejowych obsadzeń ulicznych i form zabytkowej zieleni (cmentarz, tereny zielone) oraz działania na rzecz poprawy ich

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MASZEWO NA LATA 2023-2026		
		kondycji. 2. Odtwarzanie utraconych zadrzewień – w miarę możliwości finansowych gminy.
3. Zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania	Monitoring stanu zachowania zabytków w zasobach komunalnych (w GEZ) z zastosowaniem komputerowej bazy danych	1. Monitoring stanu zachowania zabytków ujętych w GEZ poprzez zamieszczenie informacji o nich w systemie informacji geoprzestrzennej (z bieżącymi uwagami o zmianach, remontach). 2. Popularyzacja dobrych praktyk w opiece nad zabytkami – np. poprzez konkursy.
	Wsparcie remontów i konserwacji historycznych obiektów na obszarze gminy Maszewo wpisanych do rejestru zabytków , nie będących własnością gminy	Kontynuacja działań – wsparcie finansowe i organizacyjne (zabytków sakralnych i świeckich) – w miarę posiadanych środków finansowych.
	Dofinansowanie z budżetu gminy Maszewo prac remontowo-konserwatorskich przy zabytkach wpisanych do gminnej ewidencji zabytków , nie będących własnością gminy	Rozważenie możliwości podjęcia uchwały w sprawie dotacji na prace remontowe, konserwatorskie i budowlane przy obiektach ujętych w gminnej ewidencji zabytków – przewidziane do realizacji w latach późniejszych
	Prowadzenie remontów i konserwacji historycznych obiektów wpisanych do rejestru zabytków i ujętych w GEZ, będących własnością gminy	1. Monitoring stanu technicznego, prowadzenie działań bieżących, planowanie i realizacja prac remontowych zabytków własnych Gminy, np. renowacji murów obronnych – w miarę posiadanych środków finansowych. 2. Przygotowanie wniosków o dotacje ze źródeł zewnętrznych na prace dokumentacyjne dotyczące renowacji zabytkowych murów miejskich.
	Zachowanie (w tym rewitalizacja) historycznej struktury przestrzennej Miasta Maszewa	Wspieranie działań inwestycyjnych związanych z zabudową pustek w obrębie Starego Miasta, z uwzględnieniem wymogów ochrony konserwatorskiej.
	Udzielanie informacji o możliwości pozyskania dofinansowania na prace remontowe i konserwatorskie obiektów zabytkowych ze środków publicznych	1. Organizacja szkolenia lub cyklu szkoleń dotyczących dofinansowań obiektów zabytkowych (m.in. w zakresie ustaleń formalno-prawnych, zgodności z ustaleniami prawa miejscowego, bieżących zmian w przepisach) – we współpracy np.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MASZEWO NA LATA 2023-2026		
		z Biurem Dokumentacji Zabytków w Szczecinie, NID. 2. Wsparcie merytoryczne Gminy dla wnioskodawców ubiegających się o dofinansowania prac remontowych i konserwatorskich.
	Oznakowanie obiektów zabytkowych objętych ochroną prawną	Wnioskowanie do Starosty Goleniowskiego o oznakowanie zabytków na terenie gminy Maszewo zgodnie z odpowiednimi przepisami.
	Opieka nad historycznymi nekropoliami gminy Maszewo	Zlecenia prac pielęgnacyjno-utrzymeniowych na terenie nieczynnych cmentarzy historycznych lub wykonanie ich we własnym zakresie, w uzgodnieniu WUOZ w Szczecinie; Oznakowanie/umieszczenie tablic informacyjnych.
	Działania na rzecz utrzymania tradycyjnych wzorców architektonicznych w nowych realizacjach – promocja tradycyjnego budownictwa	Zorganizowanie wystawy lub konkursu architektonicznego promującego dobre przykłady – we współpracy z Biurem Dokumentacji Zabytków Instytucją Kultury Samorządu Województwa – przewidywana realizacja w latach późniejszych.
CEL PERSPEKTYWICZNY 2. FUNKCJONOWANIE DZIEDZICTWA KULTUROWEGO W PROCESACH AKTYWIZACJI SPOŁECZNEJ I EKONOMICZNEJ		
Cele operacyjne	Zadania	Propozycja działań do realizacji w latach 2023–2026 na mocy uchwały Rady Miejskiej
1. Zwiększenie roli zabytków w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości	Rozbudowa kulturowych tras turystycznych, szlaków (pieszych, rowerowych, wodnych, konnych), ścieżek edukacyjnych	1. Opracowanie koncepcji rozwoju turystyki kulturowej dla Gminy Maszewo w ramach planowanego dokumentu strategicznego „Strategia rozwoju turystyki dla Gm. Maszewo” 2. Oznakowanie istniejących ścieżek i tras turystycznych wykorzystujących warunki środowiska kulturowego w miarę posiadanych środków finansowych. 3. Uzupełnienie stron internetowych informujących o potencjale turystycznym gminy (o informacje dotyczące dziedzictwa kulturowego gminy).

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MASZEWO NA LATA 2023-2026		
	Budowa produktu turystycznego	Wykorzystanie potencjału dziedzictwa historycznego (materialnego lub niematerialnego np. kulinarnego) w budowaniu marki produktu regionalnego.
	Rozbudowa systemu informacji turystycznej	1. Uzupełnienie istniejącego systemu informacji wizualnej – tablice informacyjne dotyczące historii i walorów zabytków (nie tylko rejestrowych) według przyjętego wzoru. 2. Przewodniki po zabytkach gminy (nie tylko rejestrowych) – w wersji papierowej i/lub cyfrowej (aplikacja na urządzenia mobilne, strona www.gminy itp.) – kontynuacja dotychczasowych działań – w miarę posiadanych środków finansowych.
2. Stworzenie warunków finansowych i organizacyjnych do opieki nad dziedzictwem kulturowym	Podniesienie poziomu wiedzy społecznej o możliwościach pozyskania i efektywnym wykorzystaniu dotacji z różnych programów	Publikacja informacji o możliwościach dofinansowania np. na stronach www Urzędu Miejskiego w Maszewie.
	Popularyzacja metod konserwatorskich, zasad prac przy zabytkach	Organizacja cyklu spotkań (np. w świetlicach wiejskich, w Urzędzie Miejskim, Ośrodku Kultury i Sportu) ze specjalistami – konserwatorami, architektami (współpraca z BDZ, Stowarzyszeniem Konserwatorów Zabytków, Narodowym Instytutem Dziedzictwa)
CEL PERSPEKTYWICZNY 3. POWSTANIE ŚWIADOMYCH WIĘZI LOKALNYCH SPOŁECZNOŚCI Z DZIEDZICTWEM KULTUROWYM I POTRZEBY JEGO ZACHOWANIA		
Cele operacyjne	Zadania	Proponowane działania do realizacji w latach 2023 - 2026 na mocy uchwały Rady Miejskiej
1. Budowa świadomych więzi lokalnych społeczności z dziedzictwem kulturowym i potrzeba jego zachowania	Systematyczna edukacja dzieci i młodzieży	1. Przygotowanie cyklu spotkań (np. w świetlicach wiejskich, szkołach, bibliotece), ze specjalistami konserwatorami, architektami, archeologami (współpraca z BDZ, SKZ, NID, Muzeum Narodowym w Szczecinie). 2. Organizacja lekcji muzealnych, bibliotecznych i konkursów historycznych (kontynuacja konkursów

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MASZEWO NA LATA 2023-2026		
		szkolnych o tematyce regionalnej).
	Popularyzatorskie działania wizualne: organizowanie w instytucjach kultury i budynkach użyteczności publicznej wystaw, pokazów nt. historii regionu, dawnego i dzisiejszego krajobrazu kulturowego, zabytków	1. Organizacja wystaw nt. historii regionu, a także dawnego i dzisiejszego krajobrazu kulturowego, zabytków (OKiS biblioteka, świetlice wiejskie) – kontynuacja działań związanych z funkcjonowaniem Społecznego Muzeum Energetyki. 2. Inicjatywa powołania w szkołach przedsięwzięć takich jak np. Koła Detektywów Historii, możliwość utworzenia grupy rekonstrukcyjnej.
	Promocja znaczenia gminy Maszewo dla nauki o Pomorzu (archeologii, historii, architektury, sztuki i innych dziedzin) i istniejącego już dorobku naukowego	1. Ujęcie w planach OKiS cyklu spotkań z przedstawicielami świata nauki i kultury we współpracy ze środowiskami naukowymi i twórczymi (np. we współpracy z BDZ). 2. Współpraca i przynależność Gminy do stowarzyszeń działających na rzecz lokalnego i regionalnego dziedzictwa.
	Podjęcie działań edukacyjno-popularyzatorskich związanych z kultywowaniem pamięci narodowej i promowaniem postaw patriotycznych	Przygotowanie lekcji historii, otwartych wykładów na tematy związane z historią najnowszą regionu maszewskiego, współpraca z lokalnymi stowarzyszeniami.
2. Promocja dziedzictwa kulturowego gminy	Promocja dziedzictwa kulturowego	Zwiększenie promocji wydarzeń kulturalnych w mediach ponadlokalnych (w tym strony www, partnerów np. BDZ, SKZ, itp.)
	Promocja dziedzictwa kulturowego poprzez wydawnictwa	1. Publikacja wydawnictw (lub wspieranie innych podmiotów wydawniczych) poświęconych zabytkom np.: albumy, opracowania popularno-naukowe, monografie miejscowości. 2. Wydawanie serii regionalnych, pocztówek (z cyklu dawniej i dziś) w miarę posiadanych środków finansowych.
	Wspieranie samorządowej jednostki muzealnej (Izby Pamięci)	Kontynuacja działań wspierających jednostkę muzealną w Maszewie, mogącej w sposób profesjonalny rozwijać wiedzę o ziemi maszewskiej i wypełniać także misję edukacyjną;

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MASZEWO NA LATA 2023-2026		
		aktywizacja działań bieżących na stronie internetowej i mediach społecznościowych.
	Promocja niematerialnego dziedzictwa kulturowego Gminy Maszewo	Organizacja wydarzeń tematycznych przez Ośrodek Kultury i Sportu, stowarzyszenia, osoby prywatne (np. właścicieli obiektów historycznych) – m.in. historia rodów pomorskich związanych z ziemią maszewską, organizacja koncertów folklorystycznych (np. „Maszewskie spotkania z folklorem”, „Przegląd Kapel Ludowych”).
	Organizacja dorocznych obchodów Zachodniopomorskich / Europejskich Dni Dziedzictwa na obszarze gminy	Udział w obchodach ZDD i EDD na obszarze gminy (sierpień–październik), we współpracy z koordynatorami (BDZ Szczecin).
	Współpraca ze środowiskami naukowymi – inicjowanie i wspieranie budowy i realizacji programów badawczych nad dziedzictwem kulturowym (archeologicznym, architektonicznym, historycznym)	Kontynuacja wydarzeń lub ich inicjacja.

- **Programowe cele i zadania podlegają uchwaleniu przez Radę Miejską.**
- **Cele perspektywiczne i operacyjne sformułowane wyżej powinny pozostać jako zasady programowe. Zadania mogą być modyfikowane, zależnie od bieżących uwarunkowań.**
- **Z katalogu zadań przedstawionych, jako propozycja do realizacji w 4-leciu (2023–2026) Samorząd powinien wytypować te, które zamierza realizować.**

Po dwóch latach od uchwalenia Programu Burmistrz składa Radzie Miejskiej sprawozdanie z jego realizacji.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MASZEWO NA LATA 2023-2026

9. INSTRUMENTARIUM REALIZACJI PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Realizacja programu odbywać się będzie poprzez wskazane zadania na rzecz osiągnięcia priorytetów w nim przyjętych. Dostępne instrumentarium służące realizacji programu wynika z obowiązujących przepisów prawnych oraz opartych na nich działań umocowanych w realiach instrumentów prawno-ekonomicznych i finansów publicznych.

Instrumenty prawne – wynikające z przepisów dotyczących ochrony zabytków, w tym:

- wnioskowanie do Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków o wpis do rejestru zabytków obiektów/obszarów z gminnej ewidencji zabytków;
- wnioskowanie do wojewódzkiego konserwatora zabytków o skreślenie nieistniejących już obiektów, a nadal widniejących w rejestrze zabytków;
- sporządzanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego ustanawiających ochronę i rewaloryzację historycznych obszarów;
- uwzględnianie gminnej ewidencji zabytków i programu opieki nad zabytkami gminy Maszewo w zmianach studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego i miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego.

Instrumenty finansowe – dotacje, subwencje, dofinansowania, nagrody, zachęty finansowe, zbiórki społeczne, programy uwzględniające finansowanie z funduszy europejskich, państwowych, samorządu województwa, powiatu, gminy.

Instrumenty koordynacji – uwzględnianie dziedzictwa kulturowego w strategii rozwoju społeczno-gospodarczego gminy, planie rozwoju lokalnego, programach rozwoju infrastruktury, programie ochrony środowiska przyrodniczego i innych. Współpraca z ośrodkami naukowymi i akademickimi, specjalistycznymi instytucjami kultury, współpraca z organizacjami pozarządowymi w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami.

Instrumenty kontrolne – monitoring (we współpracy z wojewódzkim konserwatorem zabytków i powiatowym inspektorem nadzoru budowlanego) stanu zachowania zabytków wpisanych do rejestru i ujętych w gminnej ewidencji zabytków.

Instrumenty społeczne – edukacja w zakresie dziedzictwa kulturowego, profesjonalna (aktualizowana) informacja, współdziałanie z organizacjami społecznymi, związkami wyznaniowymi etc. Budowa produktu turystycznego w oparciu o zabytki, tradycyjne techniki budowlane, dziedzictwo niematerialne. Finansowanie działań (np. remontowych, promocyjnych) przy zabytkach zarówno wpisanych do rejestru jak i ujętych w gminnej ewidencji zabytków.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MASZEWO NA LATA 2023-2026

10. KRYTERIA OCENY REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Zgodnie z przepisami ustawy o ochronie zabytków burmistrz **zobowiązany jest do sporządzania co dwa lata** sprawozdania z realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami i przedstawienia go Radzie Miejskiej. Wykonanie sprawozdania powinna poprzedzić ocena stopnia realizacji gminnego programu uwzględniająca:

1. wykonanie zadań przyjętych do realizacji,
2. efektywność ich wykonania.

Za kryteria oceny realizacji programu opieki mogą służyć:

- poziom (w %) wydatków budżetu gminy na ochronę i opiekę nad zabytkami;
- wartość finansowa zrealizowanych kompleksowych programów rewaloryzacji i rewitalizacji oraz liczba (bądź inne mierniki przyjęte za miarodajne) obiektów poddanych rewaloryzacji w ramach tych programów;
- wartość finansowa zrealizowanych prac remontowo-konserwatorskich przy zabytkach oraz liczba obiektów poddanych ww. pracom;
- liczba powołanych parków kulturowych;
- liczba wniosków o wpis do rejestru zabytków obszarów, obiektów i zespołów zabytkowych;
- liczba opracowanych prac studialnych (studia historyczno-urbanistyczne, studia krajobrazowe, katalogi typów zabudowy regionalnej i detalu architektonicznego, stolarek itp.);
- liczba zrealizowanych konkursów, wystaw, działań edukacyjnych na terenie gminy;
- liczba utworzonych szlaków turystycznych, tras rowerowych etc.;
- liczba opracowanych/wydanych wydawnictw/aplikacji mobilnych/stron www. (w tym folderów promocyjnych, przewodników, albumów, materiałów pokonferencyjnych etc.);
- liczba utworzonych, zmodernizowanych elementów infrastruktury służących funkcjonowaniu i rozwojowi turystyki kulturowej;
- ilość szkoleń (zewnętrznych i organizowanych przez samorząd Miasta Koszalin) lub liczba pracowników biorących udział w szkoleniach związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego;
- liczba przyjętych / zmienionych m.p.z.p.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MASZEWO NA LATA 2023-2026

11. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Ochrona zabytków i opieka nad nimi jest ustawowym obowiązkiem państwa, samorządów i właścicieli zabytków. Tak więc do finansowania działań na rzecz utrzymania dziedzictwa kulturowego są zobowiązani wszyscy wymienieni.

Poniżej przedstawiono przykładowe źródła pozyskania środków zewnętrznych i możliwości finansowania ochrony i opieki nad zabytkami na terenie gminy z uwzględnieniem środków publicznych.

Finanse publiczne – budżet państwa i budżety samorządów terytorialnych

Dotacje na ochronę dziedzictwa kulturowego, w tym na prace restauratorskie, konserwatorskie i roboty budowlane, oraz popularyzację zabytków przeznaczane z budżetu państwa i budżetów samorządów lokalnych, mogą być udzielane przez:

- ❖ Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz innych ministrów i instytucji podległych
- ❖ Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków (w części budżetu państwa w dyspozycji wojewody)
- ❖ Sejmik Województwa Zachodniopomorskiego (UMWZ)
- ❖ Radę Powiatu
- ❖ Radę Gminy
- ❖ Narodowy Instytut Dziedzictwa

Budżet Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Programy Ministra są podstawą ubiegania się o środki na zadania z zakresu kultury realizowane m.in. przez jednostki samorządu terytorialnego, organizacje pozarządowe oraz podmioty gospodarcze i osoby fizyczne.

Rokrocznie MKiDN ogłasza programy, z których do zadań związanych z ochroną i opieką nad zabytkami na terenie Gminy Maszewo można zaliczyć działania w ramach:

- Rozwój infrastruktury kultury
- Edukacja kulturalna i diagnoza kultury
- Dziedzictwo kulturowe – priorytety:
 - Priorytet "Ochrona zabytków"
 - Priorytet " Wspieranie działań muzealnych"
 - Priorytet „Kultura ludowa i tradycyjna"
 - Priorytet „Ochrona zabytków archeologicznych"
- Promesa Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

Dotacje na prace restauratorskie, konserwatorskie i roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków, realizowane są na podstawie ustaw (o ochronie zabytków..., o finansach publicznych...) i aktów wykonawczych do nich (rozporządzeń – np. dotacje na prace konserwatorskie i roboty budowlane...).

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MASZEWO NA LATA 2023-2026

Zapisy aktów prawnych określają precyzyjnie katalog prac, które mogą być dofinansowane poprzez udzielenie dotacji celowej - są to prace zmierzające do zabezpieczania, zachowania i utrwalania historycznej substancji zabytku.

Ze środków budżetowych nie jest możliwe dofinansowanie prac nie dotyczących substancji zabytkowej i zabezpieczenia funkcjonowania obiektu (np. termomodernizacje, wymiana stolarek, wymiana posadzek, instalacja wodno-kanalizacyjna i in.)

Dofinansowanie w MKiDN można uzyskać jedynie na zabytki wpisane do rejestru.

Zasadą ustawową udzielanych dotacji budżetowych jest współfinansowanie prac - dotacja z jednego źródła może być udzielana do wysokości 50% nakładów koniecznych na wykonanie prac.

Mecenat Państwa w dziedzinie kultury

Dotacje na zadania objęte mecenatem państwa w dziedzinie kultury stanowią jedną z kategorii dotacji celowych. Dotacje te mogą być udzielane jednostkom samorządu terytorialnego. Rozwinięcie przepisów ustawowych w odniesieniu do dotacji na zadania objęte mecenatem państwa w dziedzinie kultury, które mogą otrzymywać jednostki samorządu terytorialnego zawiera rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 czerwca 2012 r. w sprawie zakresu zadań objętych mecenatem państwa w dziedzinie kultury, na które jednostki samorządu terytorialnego mogą otrzymywać dotacje, oraz sposobu i trybu przyznawania tych dotacji (Dz. U. poz. 737).

Zgodnie z przepisami tego rozporządzenia jednostki samorządu terytorialnego ubiegające się o dotację z budżetu państwa na zadania objęte mecenatem państwa w dziedzinie kultury mogą otrzymywać te dotacje w zakresie zachowania, waloryzacji i ochrony dziedzictwa kulturowego oraz budowy i modernizacji infrastruktury kulturalnej, w tym obiektów publicznych, w których prowadzona jest działalność kulturalna. Ponadto zgodnie z przepisami o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej dotacje celowe z budżetu państwa z części, której dysponentem jest minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, na zadania objęte mecenatem państwa, w tym dotacje celowe na finansowanie lub dofinansowanie kosztów realizacji inwestycji mogą otrzymywać organizacje pozarządowe prowadzące działalność kulturalną oraz instytucje kultury, dla których organizatorami są jednostki samorządu terytorialnego, a także inne podmioty prowadzące działalność w obszarze kultury.

<https://www.gov.pl/web/kultura>

Źródło: (<http://www.sejm.gov.pl/>)

Ustawa z dnia 13 listopada 2003 r. o dochodach jednostek samorządu terytorialnego (Dz.U. z 2010 r., Nr 80, poz. 526, z późn. zm.), art. 43, ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (Dz.U. z 2012 r., poz. 406), art. 5 i art. 9.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MASZEWO NA LATA 2023-2026**Fundusz Kościelny⁴⁰**

Na prace konserwatorskie i budowlane przy budowłach sakralnych dodatkowym wsparciem finansowym mogą być środki pochodzące z budżetu państwa zgromadzone w Funduszu Kościelnym, usytuowanym w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji. Katalog prac objętych dofinansowaniem ograniczony jest do podstawowych prac budowlanych zabezpieczających, nie uwzględnia otoczenia, wystroju wnętrz, zabytków ruchomych będących wyposażeniem świątyni, jednak nie zawiera ograniczenia przedmiotowego: dotyczy wszystkich obiektów sakralnych, także tych, znajdujących się w ewidencji konserwatorskiej.

www.mswia.gov.pl

Narodowy Instytut Dziedzictwa – konkursyWspólnie dla Dziedzictwa

Program dotacyjny pn. „Wspólnie dla dziedzictwa” jest adresowany do organizacji pozarządowych, jego zadaniem jest wsparcie działań dotyczących identyfikacji, dokumentacji i szerokiego upowszechniania dziedzictwa kulturowego. Maksymalna kwota dofinansowania to 100.000 zł!

W ramach Programu przewidziano możliwość realizacji zadań w następujących kategoriach:

1. „Wolontariat dla dziedzictwa” - zadania polegające na włączeniu wolontariuszy w prace porządkowe przy zabytkach i ich otoczeniu, przy identyfikowaniu, inwentaryzowaniu i dokumentowaniu dziedzictwa oraz prace zmierzające do wzmacniania tradycji rękodzielniczych, upowszechniania umiejętności związanych z rzemiosłem lub tradycyjnymi technikami budowlanymi, umożliwiającymi zachowanie zabytków i ich wartości.
2. „Upowszechnianie dziedzictwa” - zadania polegające na identyfikowaniu, badaniu i dokumentowaniu lokalnego dziedzictwa, a także szerokim społecznym upowszechnianiu i promowaniu wiedzy na jego temat. Podejmowane w tej kategorii działania, to m.in. prace przy identyfikowaniu, inwentaryzowaniu, badaniu i dokumentowaniu dziedzictwa i wszelkie działania edukacyjne i propagujące dziedzictwo oraz wiedzę na jego temat.

„Zabytek Zadbany”

Konkurs „Zabytek Zadbany” ma na celu promocję właściwej opieki nad zabytkami – prowadzonych wzorowo prac badawczych, konserwatorskich, rewaloryzacyjnych i adaptacyjnych, a także systematycznych działań na rzecz właściwego utrzymania zabytków. Nadzór nad Konkursem w imieniu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego sprawuje Generalny Konserwator Zabytków.

Konkurs ma charakter otwarty i nieodpłatny, adresowany jest do właścicieli, posiadaczy i zarządców obiektów zabytkowych wpisanych do rejestru zabytków nieruchomych. Zgłoszeń obiektów wpisanych do rejestru zabytków nieruchomych

⁴⁰ W strukturach Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MASZEWO NA LATA 2023-2026
--

mogą dokonywać ich właściciele, posiadacze i zarządcy, a także Wojewódzcy Konserwatorzy Zabytków lub konserwatorzy samorządowi oraz kierownicy delegatur Wojewódzkich Urzędów Ochrony Zabytków.

„Samorząd dla Dziedzictwa”

Konkurs ma przyczynić się popularyzacji obowiązku tworzenia i realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami, a co za tym idzie zwiększenia świadomości oraz poczucia odpowiedzialności społecznej za dziedzictwo w naszym bezpośrednim otoczeniu. Osiągnięcie statusu laureata ma mieć nie tylko wymiar prestiżowy. Ma być jednocześnie motywacją do wzmożonej aktywności w kolejnych latach i czytelnym sygnałem dla lokalnych społeczności, że dbałość o dziedzictwo powinno być procesem ciągłym, długoletnim i gruntownie przemyślanym. To pomost pomiędzy gminami a właścicielami zabytków, który może sprawić, że program przyczyni się do istotnego rozwoju czy też aktywnego zarządzania zasobem stanowiącym dziedzictwo kulturowe gminy na płaszczyźnie społecznej, kulturowej lub komercyjnej.

Zabytkomania

„Zabytkomania” to konkurs skierowany do pasjonatów sztuki filmowej oraz historii, którzy poprzez swoje prace chcą pokazywać i popularyzować dorobek materialny oraz duchowy poprzednich pokoleń. Celem konkursu, oprócz rozwijania pasji filmowej wśród młodych ludzi, jest upowszechnianie wiedzy o zabytkach oraz nawiązanie więzi społecznej z lokalnym dziedzictwem.

Konkurs filmowy „Zabytkomania” jest dofinansowany ze środków Ministra Kultury, Dziedzictwa Narodowego i Sportu w ramach Programu Wieloletniego NIEPODLEGŁA na lata 2017-2022. http://nid.pl/pl/Informacje_ogolne/Konkursy/KONKURSY/

Budżet Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków (w części budżetu państwa – w dyspozycji wojewody)

Dotacje Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków na prace restauratorskie, konserwatorskie i roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków, realizowane są – podobnie jak dotacje Ministra Kultury - na podstawie ustaw (o ochronie zabytków..., o finansach publicznych...) i aktów wykonawczych do nich (rozporządzeń – np. dotacje na prace konserwatorskie... i roboty budowlane...).

Katalog prac, na jakie można otrzymać dotację, obejmuje nakłady konieczne m.in. na sporządzanie ekspertyz, badań, programu konserwatorskiego, projektów budowlanych, zabezpieczanie obiektu, odnowienie i odtworzenie okładzin, tynków, okien, drzwi, więźby dachowej, pokrycia dachowego, modernizację instalacji elektrycznej w zabytkach drewnianych, wykonanie izolacji przeciwwilgociowej, zakup materiałów budowlanych, wyeksponowanie oryginalnych elementów parku, wykonanie instalacji przeciw-włamaniowej, przeciwpożarowej i odgromowej.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MASZEWO NA LATA 2023-2026
--

Zadania publiczne

Popularyzacja i edukacja w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami i upowszechnienie wiedzy o zabytkach województwa zachodniopomorskiego realizowane jest przez WKZ, zgodnie z ustawą o *działalności pożytku publicznego i wolontariacie* oraz na podst. ustawy o *ochronie zabytków*. Corocznie ogłaszany jest otwarty konkurs ofert na realizację zadań publicznych przez organizacje pozarządowe i inne podmioty wymienione w ustawie. Zadania publiczne mogą być realizowane w różnych formach, w szczególności poprzez:

- organizowanie festiwali, przeglądów, konkursów, konferencji, seminariów, szkoleń, spotkań, plenerów, warsztatów, kursów, wystaw i innych imprez;
- wydanie niskonakładowych, niekomercyjnych publikacji, periodyków, książek – także z wykorzystaniem innych technik zapisu niż druk, katalogów, druków ulotnych;
- prowadzenie badań naukowych, prac studialnych, opracowanie ekspertyz technicznych;
- innych działań związanych z popularyzacją dziedzictwa kulturowego, jak np. oznakowanie szlaków turystycznych.

Dotacje z budżetu WKZ realizowane są w cyklu danego roku budżetowego, adekwatnie do wielkości przyznanych środków finansowych. WKZ corocznie ogłasza nabór wniosków w dwóch terminach: do końca lutego dla wniosków na prace planowane do wykonania w danym roku oraz do 30 czerwca na realizację refundacji poniesionych wcześniej (do 3 lat przed złożeniem wniosku) nakładów.

www.wkz.szczecin.pl

Budżet Województwa Zachodniopomorskiego

Samorząd Województwa Zachodniopomorskiego od 2007 roku wspiera właścicieli obiektów wpisanych do rejestru zabytków ustalając zasady realizacji zadań publicznych w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami pn. **„Dotacje celowe na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków lub ujętym w gminnej ewidencji zabytków położonym na obszarze województwa zachodniopomorskiego”** (od 2018 r.) Kwota na dofinansowania w tym konkursie w 2021 r. wyniosła 1,8 mln złotych.

Uchwała określiła, iż z budżetu Województwa Zachodniopomorskiego mogą być udzielane dotacje celowe na prace przy zabytku posiadającym istotne znaczenie historyczne, artystyczne lub kulturowe oraz znajdującym się w złym stanie technicznym, znaczenie posiada także kontynuacja prac. Dotacje udzielane są m.in.: na prace remontowo-konserwatorsko-budowlane, zakup materiałów, **dokumentacje**. Zasady udzielania dotacji, zawarte w ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, terminy składania wniosków oraz warunki ubiegania się o środki, określone są w ogłoszeniach o konkursach i przyjętym regulaminie (ogłaszane na stronie internetowej Urzędu Marszałkowskiego: www.bip.wzp.pl).

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MASZEWO NA LATA 2023-2026

Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej

W szczególnych projektach, możliwie jest pozyskanie środków z Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, na prace związane z ochroną krajobrazu, utrzymaniem i rewaloryzacją zabytkowych założeń zieleni (np. parków, cmentarzy), a także zabytkowych obiektów budowlanych powiązanych z zielenią. Dotyczy to inwestycji powiązanych np. z edukacją ekologiczną (ścieżki edukacyjno-przyrodnicze) czy ośrodkami dydaktyczno-naukowymi. Wśród kryteriów przyznawania środków nie ma ograniczenia dotyczącego wpisu obiektu czy zespołu do rejestru zabytków.

Regionalny Program Operacyjny Województwa Zachodniopomorskiego⁴¹**UWAGA: RPO WZ na lata 2021–2027 czeka na wdrożenie**

W marcu 2022 roku zakończyły się konsultacje społeczne projektu programu „Fundusze Europejskie dla Pomorza Zachodniego”. Dokument został następnie przekazany (październik 2022 roku) do Komisji Europejskiej, a na 2023 rok planowane jest ogłoszenie naborów na projekty i przyznanie wsparcia nowym przedsięwzięciom rozwijającym Pomorze Zachodnie⁴². Szczegółowe informacje dostępne są na stronie internetowej: rpo.wzp.pl.

Punkty informacyjne Funduszy Europejskich

Główny Punkt Informacyjny Funduszy Europejskich w Szczecinie

UMWZ ul. Marszałka Józefa Piłsudskiego 40, 70-421 Szczecin;

infolinia: 800 34-55-34; e-mail: gpi@wzp.pl

Lokalny Punkt Informacyjny Funduszy Europejskich w Koszalinie lpi@koszalin.wzp.pl

Budżety samorządów lokalnych – gmina Maszewo

Działając na podstawie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz ustawy o samorządzie gminnym, organy stanowiące samorządów lokalnych mają prawo udzielania dotacji na prace restauratorskie, konserwatorskie i roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków i ujętych w gminnej ewidencji zabytków, znajdujących się na swoim terenie. Zasady udzielania w/w dotacji, są określone w podjętych przez rady uchwałach, tworzących prawo lokalne.

Gmina Maszewo podjęła uchwałę, na mocy której możliwe jest wspieranie prac remontowych i konserwatorskich dla właścicieli/użytkowników obiektów wpisanych do rejestru zabytków na swoim terenie.

⁴¹ Należy monitorować wdrożenie RPO na lata 2021-2027.

⁴² Na podstawie informacji dostępnej (11.2022) pod linkiem: <http://rpo.wzp.pl/o-programie/fundusze-europejskie-dla-pomorza-zachodniego/aktualnosci/czekamy-na-wazne-decyzje-z-brukseli-program-dla-pomorza-zachodniego-wyslany-do>

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MASZEWO NA LATA 2023-2026

Gmina pomaga proboszczom/administratorom zabytków sakralnych w uzyskaniu dotacji na cele konserwacyjno-remontowe obiektów sakralnych ze źródeł zewnętrznych.

Samorząd Gminy Maszewo po przeanalizowaniu celów i zadań oraz ustaleniu katalogu zadań do realizacji w czteroletnim okresie obowiązywania Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Maszewo na lata 2023-2026 i podjęciu uchwały o przyjęciu Programu, zobowiązuje się jednocześnie do przeznaczenia środków – w miarę możliwości budżetowej - na działania inwestycyjne, organizacyjne, promocyjne wskazywane w Programie.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MASZEWO NA LATA 2023-2026

ZAŁĄCZNIKI**Załącznik 1**

GMINNA EWIDENCJA ZABYTKÓW – zabytki nieruchome z terenu miasta i gminy Maszewo wpisane do rejestru zabytków - stan na 19.09.2022 r.

[Rejestr zabytków - BIP Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Szczecinie \(alfatv.pl\)](http://alfatv.pl)

I.p.	Miejscowość	Obiekt	Dataowanie	Nr rejestru	Data wpisu	Nr decyzji	Dawny nr rej.
1	Bagna	kościół p.w. św. Ap. Piotra i Pawła	XIV, XV w., 4 ćw. XVIIw.	1214	1958-09-12	Kl.V.-0/111/58	347
2	Budzieszowce	kościół p.w. Macierzyństwa NMP	XV w., 2 poł. XVIIw.	1215	1956-06-11	Kl.V.-0/82/56	180
3	Dębice	aleja dębowa przy drodze wojewódzkiej nr 106 - na odcinku Maszewo- Jenikowo	XVIII w.	935	2011-09-27	DZ.5130.26. 2011.AR	
4	Jenikowo	cmentarz przykościelny	ok. poł. XVIII w.	1267	1998-06-04	DZ-4200/24/O/ 98	1374
5	Jenikowo	kościół p.w. św. Józefa z dzwonnica	1898 r., wieża: 1722 r.	1267	1998-06-04	DZ-4200/24/O/ 98	1374
6	Maciejewo	zespół pałacowo- parkowy	pałac: 1899 r.	1794	2018-11-26	DZ.5130.21. 2018.AR	
7	Maszewo	teren Starego Miasta	2 poł. XIII – XIX w.	42	1955-07-30	Kl.V.-0/21/55	
8	Maszewo	kościół p.w. MB Częstochowskiej	k. XIII- poł. XIVw., pocz. XV w.; 1821- 1922	1219	1956-05-15	Kl.V.-0/84/56	94
9	Maszewo	kościół p.w. św. Alberta Chmielewskiego (d. kaplica św. Jerzego)	poł. XV w.	1216	1963-12-05	Kl.20/35/63	407
10	Maszewo	obwarowania miejskie	XIV – XV w.	408	1963-12-05	Kl.20/36/63	
11	Maszewo	budynek mieszkalny, ul. Wojska Polskiego 2	poł. XIX w., przeb. I. 20. XX w.	1222	1984-09-11	Kl.III.5340/7/84	1036
12	Maszewo	budynek mieszkalny, ul. Wojska Polskiego 13	przeł. XVIII/XIX w.	1060	1984-09-28	Kl.III.5340/31/ 84	
13	Maszewo	poczta, ul. Wojska Polskiego 9	2 poł. XIX w.	1221	1993-11-30	PSOZ/Sz-n/III/ 5340/224/93	1244
14	Maszewo	kamienica, pl. Wolności 1	1 poł. XIX w.	1268	1998-02-17	DZ-4200/39/O/ 97/98	1365
15	Maszewo	budynek mieszkalny ul. Jedności Narodowej 20	Pocz. XX w.	15	1999-11-03	DZ-4200/23- 3a/O/99	
16	Maszewo	budynek mieszkalny z wieżą, ul. Głowackiego 5	1920 r.; wieża: 2 poł. XIX w.	44	2000-06-27	DZ-4200/12/O/ 2000	
17	Maszewo	Ratusz, pl. Wolności 2	I. 1821 – 1827; 1920 r.	660	2010-07-12	DZ-140/28/AR/ 2010	

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MASZEWO NA LATA 2023-2026							
18	Maszewo	cmentarz żydowski, relikty muru cmentarnego	1 poł. XIX w.	1721	2018-02-07	DZ.5130.01.2018.AR	
19	Nastazin	cmentarz przykościelny	2 poł. XVI w.	2026	1990-09-27	Kl.3-5340/159/90	1147
20	Nastazin	kościół p.w. św. Anny (wieża)	XVI w.	2026	1990-09-27	Kl.3-5340/159/90	1147
21	Przemocze	kościół p.w. MB Królowej Korony Polskiej	k. XV w.	1218	1958-09-12	Kl.V.-0/79/58	353
22	Przemocze	mleczarnia ob. dom nr 80 /otoczenie/	I. 20. XX w.	265	2006-06-28	DZ-4200/10/O/2006	
23	Radzanek	kościół p.w. św. Floriana	k. XIX w.	1999	2021-02-26	DZ.5130.01.2021.AR	
24	Radzanek	cmentarz przykościelny, mur cmentarny	XIX w.	1999	2021-02-26	DZ.5130.01.2021.AR	
25	Różnowo Nowogardzkie	kościół p.w. św. Antoniego Padewskiego	poł. XV w.; Wieża: k. XVIII w.	1265	1963-12-05	Kl.20/39/63	410
26	Sokolniki	kościół p.w. NSPJ	XV/XVI w.; rozb. XVIII w., k. XIX w.	1220	1956-05-14	Kl.V.-0/83/56	96

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MASZEWO NA LATA 2023-2026

Załącznik 2

GMINNA EWIDENCJA ZABYTKÓW – zabytki nieruchome z terenu miasta i gminy Maszewo ujęte w wojewódzkiej ewidencji zabytków - stan na 12.04.2023 r. (na podstawie załącznika do pisma Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Szczecinie z dnia 12 kwietnia 2023 r., znak DZ.E.5140.27.2023.AR)

I.p.	Miejscowość	Adres	Obiekt	Datowanie	Uwagi BDZ – 2023 r.
1	Bagna	Dz. nr 149	cmentarz przykościelny	XIV w.	
2	Bęczno	Bęczno nr 3, dz. nr 319, 320	chałupa	k. XIX w.	
3	Bęczno	Dz. nr 274/13,	zespół folwarczny	1 ćw. XX w.	
4	Bielice	Dz. nr 235	cmentarz przykościelny	XIX w.	
5	Bielice	Dz. nr 235	kościół	XVIII w.(?), 4 ćw. XIX w.	
6	Budzieszowce	Dz. nr 50	cmentarz przykościelny	1 poł. XV w.	
7	Budzieszowce	Dz. nr 53, 54/1, 54/2	zespół folwarczny	3 ćw. XIX w.	
8	Darż	Dz. nr 33	cmentarz przykościelny	XV w.	
9	Darż	Dz. nr 495/5	dwór	2 - 3 ćw. XIX w.	ruina (stan na: 01.2023)
10	Darż	Dz. nr 33	kościół	1885 r., 1896 r.	
11	Darż	dz. 498/6	obora (9) w zespole folwarcznym	1865 r.	
12	Darż	dz. nr 361/13	owczarnia (16) w zesp. folwarcznym	1909 r.	
13	Darż	Dz. nr 498/6, 495/5 i inne	zespół folwarczny	poł. XIX – I. 20. XX w.	
14	Dąbrowica	Dz. nr 88	cmentarz przykościelny	XVII w.	
15	Dąbrowica	Dz. nr 88	dzwonnica	2 poł. XIX w.	
16	Dąbrowica	Dz. nr 88	kościół	1864-1865	
17	Dębice	Dz. nr 193/1	cmentarz przykościelny	ok. poł. XVI w.	
18	Dębice	Dz. nr 523	obora (3) w zesp. folwarcznym	I. 80. XIX w.	
19	Dębice	Dz. nr 523	obora (4) w zesp. folwarcznym	I. 80. XIX w.	
20	Dębice	Dz. nr 523	zespół folwarczny	I. 40. XIX w. - I. 30. XX w.	
21	Dobrosławiec	Dz. nt 67	cmentarz	pocz. XX w.	
22	Godowo		Cmentarz (II)	k. 1945 r., pocz. 1945 r.	

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MASZEWO NA LATA 2023-2026

I.p.	Miejscowość	Adres	Obiekt	Datowanie	Uwagi BDZ – 2023 r.
23	Godowo	Dz. nr 108	cmentarz komunalny (III)	ok. 1 poł. XIX w.	
24	Godowo	Dz. nr 99	cmentarz przykościelny (I)	XIV w.	
25	Godowo	Dz. nr 99	kościół	1863 r.	
26	Jenikowo	Dz. nr 145/5	budynek inwent. (4) w zesp. folwarcznym	pocz. XX w.	
27	Jenikowo	Dz. nr 144	cmentarz (I)	XIX w.	
28	Jenikowo	Dz. nr 139/2	dzwonnica	1722 r.	wpisana do rej. zabytków. (wraz z kościołem)
29	Jenikowo	Dz. nr 145/12	stajnia (2) w zesp. folwarcznym	I. 20. XX w.	
30	Jenikowo	Dz. nr 145/2	stodoła (7) w zesp. folwarcznym	I. 20. XX w.	
31	Jenikowo	Dz. nr 145/5, 145/12 i inne	zespół folwarczny	pocz. XX w. – I. 20. XX w.	
32	Korytowo	Korytowo nr 4, dz. nr 68	chałupa	k. XIX w.	nowe elewacje
33	Korytowo	Korytowo nr 24, dz. nr 510/1	chałupa	poł. XIX w.	przebudowana
34	Korytowo		cmentarz przykościelny	k. XV w.	
35	Korytowo		kościół	1820 r.	
36	Leszczyńska	Dz. nr 34/13 obręb Stodólska	cielętnik (8) w zesp. folwarcznym	I. 10. XX w.	
37	Leszczyńska	Dz. nr 36 obręb Stodólska	obora (2) w zesp. folwarcznym	I. 20. XX w.	
38	Leszczyńska	Dz. nr 34/7 obręb Stodólska	obora (6) w zesp. folwarcznym	I. 20. XX w.	
39	Leszczyńska	Dz. nr 36, 34/15, 34/7 i inne ob. Stodólska	zespół folwarczny	I. 10 – 20 XX w.	
40	Maciejewo		cmentarz (I)	1 poł. XIX w.	
41	Maciejewo	Dz. nr 5/2	cmentarz przykościelny (II)	XVIII w.	
42	Maciejewo		cmentarz rodowy (III)	1 poł. XIX w.	
43	Maciejewo	Dz. nr 5/2	kościół	1867 r.	
44	Maciejewo	Dz nr 13/12, 13/8	zespół folwarczny	4 ćw. XIX w. – I. 30. XX w.	
45	Maszewo	Maszewo- Jenikowo	aleja	XVIII w. – XIX w.	częściowo wpisana do rejestr zabytków
46	Maszewo	Dz. nr 1184 obr. 2	cmentarz (II)	ok. XVI w.	
47	Maszewo	Dz. nr 178 obr. 1	cmentarz komunalny (I)	XIX w., po 1945 r.	
48	Maszewo	Dz. nr 731 obr. 2	cmentarz przykościelny (III)	1 poł. XVI w.	
49	Maszewo	Jedności	elewator z magaz.	I. 20. – 30. XX w.	

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MASZEWO NA LATA 2023-2026

I.p.	Miejscowość	Adres	Obiekt	Datowanie	Uwagi BDZ – 2023 r.
		Narodowej 23 ul., dz. nr 36/5 obr. 1	zbożowym (I) w zespole bazy transportowej		
50	Maszewo	Kościuszki 24 ul., dz. nr 1150 obr. 2	kamienica	przeł. XIX/XX w.	
51	Maszewo	Kościuszki 25 ul., dz. nr 1173/3 obr. 2	kamienica	k. XIX w.	
52	Maszewo	Mickiewicza 9 ul., dz. nr 737 obr. 2	kamienica	poł. XIX w.	
53	Maszewo	Jedności Narodowej 23 b ul., dz. nr 36/5 obr. 1	młyn wodny (I) w zespole młyna	poł. XIX w. – pocz. XX w.	
54	Maszewo		park		
55	Maszewo	dz. nr 144/2 obręb 1	pomnik poległych w I wojnie światowej	I. 20. XX w.	
56	Maszewo	Buczka 17-17a (ob. ul. Kamienna), dz. nr 1086	szkoła parafialna	1859 - 1863	
57	Mokre	Dz. nr 259	cmentarz (I)	ok. poł. XIX w.	
58	Mokre	Dz. nr 90	cmentarz przykościelny (II)	2 poł. XVI w.	
59	Mokre	Dz. nr 90	dzwonnica	XVII/XVIII w.	
60	Mokre	Dz. nr 90	kościół	XV w.	
61	Nastazin	Nastazin nr 4, dz. nr 23	chałupa	2 poł. XIX w.	
62	Ostrzyca	gm. Nowogard	winiarnia / gorzelnia	pocz. XX w.	lokalizacja gorzelni na obszarze gm. Maszewo
63	Przemocze	Przemocze nr 63, dz. nr 297	chałupa	1880 r.	
64	Przemocze	Przemocze nr 40, dz. nr 265	chałupa	k. XIX w.	
65	Przemocze	Przemocze nr 76, dz. nr 317	chałupa	k. XIX w.	przebudowana
66	Przemocze	Przemocze nr 59, dz. nr 290/2	chałupa	poł. XIX w.	
67	Przemocze	Dz. nr 315/3	cmentarz komunalny	1 poł. XIX w.	
68	Przemocze	Dz. nr 314/2	cmentarz przykościelny	2 poł. XVI w.	
69	Przemocze	Przemocze nr 40, dz. nr 265	stodoła	k. XIX w.	
70	Radzanek	Dz. nr 222	cmentarz przykościelny	XVIII w.	wpisany do rej. zabytków. (wraz z kościołem)
71	Radzanek	Dz. nr 222	kościół	k. XIX w.	wpisany do rej. zabytków. (wraz z cm. przykościelnym)

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MASZEWO NA LATA 2023-2026					
I.p.	Miejscowość	Adres	Obiekt	Datowanie	Uwagi BDZ – 2023 r.
72	Rożnowo Nowogardzkie	Rożnowo Nowogardzkie nr 28, dz. nr 75/4	budynek inwentarski	1908 r.	
73	Rożnowo Nowogardzkie	Dz. nr 182	cmentarz przykościelny	2 poł. XV w.	
74	Rożnowo Nowogardzkie	Rożnowo Nowogardzkie nr 46, dz. nr 203/1	stodoła	k. XIX w.	
75	Rożnowo Nowogardzkie	Rożnowo Nowogardzkie nr 39, dz. nr 194	stodoła	1897 r.	
76	Rożnowo Nowogardzkie	Rożnowo Nowogardzkie nr 9, dz. nr 120	stodoła	2 poł. XIX w.	
77	Sokolniki	Dz. nr 171/1	cmentarz przykościelny	2 poł. XVI w.	
78	Tarnowo	Dz. nr 4/2	cmentarz przykościelny	2 poł. XVIII w.	
79	Tarnowo	Dz. nr 4/15	gołębnik (2) w zesp. folwarcznym	I. 60 XIX w.	
80	Tarnowo	Dz. nr 4/2	kościół	XVIII w. (wieża); 1832 (nawa)	
81	Tarnowo	Dz. nr 4/15	magazyn paszowy (16) w zesp. folwarcznym	1851 r. lub 1861 r.	
82	Tarnowo	Dz. nr 4/15	magazyn zbożowy (15) w zesp. folwarcznym	I. 60., 70. XIX w.	
83	Tarnowo	Dz. nr 4/15, 4/16, 4/14, 4/3, 4/17, 4/18	zespół folwarczno-parkowy	I. 60. XIX w. – I. 30. XX w.	aktualizacja karty WEZ wyk. 22.11. 2021 r. (adnotacja WKZ)

83 – obiekty i obszary ujęte w Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków, w tym 3 obiekty/obszary wpisane do rejestru zabytków

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MASZEWO NA LATA 2023-2026

Załącznik 3

GMINNA EWIDENCJA ZABYTKÓW – stanowiska archeologiczne z terenu miasta i gminy Maszewo – ujęte w wojewódzkiej ewidencji zabytków - stan na 31.01.2023 r.

nr	Obręb	Miejscowość	nr w miejsc	AZP	nr na arkuszu	Uwagi
1	Bagna	Bagna	1	28-11	1	
2	Bagna	Bagna	2	28-11	2	
3	Bagna	Bagna	3	28-11	3	
4	Bagna	Bagna	4	28-11	4	
5	Bagna	Bagna	5	28-11	6	
6	Bagna	Bagna	7	28-11	20	
7	Bagna	Bagna	9	28-11	22	
8	Bagna	Bagna	10	28-11	23	
9	Bagna	Bagna	11	28-11	24	
10	Bagna	Bagna	12	28-11	25	
11	Bagna	Bagna	13	28-11	26	
12	Bagna	Bagna	14	28-11	27	
13	Bagna	Bagna	15	28-11	28	
14	Bagna	Bagna	16	28-11	29	
15	Bagna	Bagna	17	28-11	30	
16	Bagna	Bagna	18	28-11	31	
17	Bagna	Bagna	19	28-11	32	
18	Bagna	Bagna	20	28-11	33	
19	Bielice	Bielice	1	29-11	1	
20	Bielice	Bielice	2	29-11	2	
21	Bielice	Bielice	3	29-11	3	
22	Bielice	Bielice	4	29-11	4	
23	Bielice	Bielice	5	29-11	7	
24	Bielice	Bielice	6	29-11	8	
25	Bielice	Bielice	7	28-11	10	
26	Bielice	Bielice	8	28-11	11	
27	Bielice	Maszewo	7	29-11	5	
28	Bielice	Maszewo	8	29-11	6	
29	Darż	Darż	1	29-10	62	
30	Darż	Darż	2	29-10	63	
31	Darż	Darż	3	29-10	64	
32	Darż	Darż	4	29-10	65	
33	Darż	Darż	5	29-10	66	
34	Darż	Darż	6	29-10	67	
35	Darż	Dąbrowica	1	30-09	73	

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MASZEWO NA LATA 2023-2026

nr	Obręb	Miejscowość	nr w miejsc	AZP	nr na arkuszu	Uwagi
36	Darż	Dąbrowica	2	30-09	72	
37	Darż	Radzanek	7	29-10	7	
38	Darż	Radzanek	8	29-10	8	
39	Dąbrowica	Dąbrowica	3	30-09	74	
40	Dąbrowica	Dąbrowica	4	30-09	75	
41	Dąbrowica	Dąbrowica	5	30-09	76	
42	Dąbrowica	Dąbrowica	6	30-09	77	
43	Dąbrowica	Dąbrowica	7	29-09	31	
44	Dąbrowica	Dąbrowica	8	29-09	40	
45	Dąbrowica	Dąbrowica	9	29-09	41	
46	Dąbrowica	Dąbrowica	10	29-09	42	
47	Dąbrowica	Dąbrowica	11	29-09	43	
48	Dąbrowica	Dąbrowica	12	29-09	44	
49	Dąbrowica	Dąbrowica	13	29-09	45	
50	Dąbrowica	Dąbrowica	14	29-09	46	
51	Dąbrowica	Dąbrowica	15	29-09	47	
52	Dębice	Dębice	1	28-11	5	
53	Dębice	Dębice	2	28-11	7	
54	Dębice	Dębice	3	28-11	8	
55	Dębice	Dębice	4	28-11	9	
56	Dębice	Dębice	5	28-11	13	
57	Dębice	Bielice	9	28-11	14	
58	Dębice	Nastazin	1	29-11	22	
59	Dębice	Nastazin	12	28-11	15	
60	Dobrostawiec	Dobrostawiec	1	28-09	63	
61	Dobrostawiec	Dobrostawiec	2	28-09	64	
62	Dobrostawiec	Dobrostawiec	3	28-09	65	
63	Dobrostawiec	Dobrostawiec	4	28-09	66	
64	Dobrostawiec	Dobrostawiec	5	28-09	67	
65	Dobrostawiec	Dobrostawiec	6	28-09	68	
66	Dobrostawiec	Dobrostawiec	7	28-09	69	
67	Dobrostawiec	Dobrostawiec	9	28-09	71	
68	Dobrostawiec	Dobrostawiec	10	29-09	48	
69	Dobrostawiec	Dobrostawiec	11	29-09	49	
70	Dobrostawiec	Dobrostawiec	12	29-09	50	
71	Godowo	Godowo	1	27-10	56	
72	Godowo	Godowo	2	28-10	19	
73	Godowo	Godowo	3	28-10	20	
74	Godowo	Godowo	4	28-10	21	
75	Godowo	Godowo	5	28-10	22	
76	Godowo	Godowo	6	28-10	23	
77	Jarostawki	Jarostawki	1	28-10	12	
78	Jarostawki	Jarostawki	2	28-10	13	

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MASZEWO NA LATA 2023-2026

nr	Obręb	Miejscowość	nr w miejsc	AZP	nr na arkuszu	Uwagi
79	Jarosławki	Jarosławki	3	28-10	14	
80	Jarosławki	Jarosławki	4	28-10	15	
81	Jarosławki	Jarosławki	5	28-10	16	
82	Jenikowo	Jenikowo	1	27-11	13	
83	Jenikowo	Jenikowo	2	27-11	14	
84	Jenikowo	Jenikowo	3	27-11	15	
85	Korytowo	Korytowo	1	27-11	7	
86	Korytowo	Korytowo	2	27-11	8	
87	Korytowo	Korytowo	3	27-11	9	
88	Korytowo	Korytowo	4	27-11	5	
89	Korytowo	Korytowo	5	27-11	6	
90	Korytowo	Korytowo	6	27-11	10	
91	Korytowo	Korytowo	7	27-11	11	
92	Korytowo	Korytowo	8	26-11	22	
93	Korytowo	Korytowo	9	26-11	23	
94	Maciejewo	Maciejewo	1	28-10	1	Nr rej. C-11, KI.I.6801/14/1970, 12.11.1970r.
95	Maciejewo	Maciejewo	2	28-10	2	
96	Maciejewo	Maciejewo	3	28-10	3	
97	Maciejewo	Maciejewo	4	28-10	4	
98	Maciejewo	Maciejewo	5	28-10	5	
99	Maciejewo	Maciejewo	6	28-10	6	
100	Maciejewo	Maciejewo	7	28-10	7	
101	Maciejewo	Maciejewo	8	28-10	8	
102	Maciejewo	Mosty	3	28-09	45	
103	Maciejewo	Mosty	4	28-09	44	
104	Maszewko I	Maszewko	1	28-10	24	
105	Maszewko I	Maszewko	2	28-10	25	
106	Maszewko I	Maszewko	3	28-10	26	
107	Maszewko II	Maszewo	9	29-11	13	
108	Maszewko II	Maszewo	10	29-11	14	
109	Maszewko II	Maszewo	31	29-10	34	
110	Maszewko II	Maszewo	32	29-10	35	
111	Maszewko II	Maszewo	33	29-10	36	
112	Maszewko II	Maszewo	34	29-10	37	
113	Maszewko II	Maszewo	35	29-10	38	
114	Maszewko II	Maszewo	36	29-10	39	
115	Maszewko II	Maszewo	42	29-10	45	
116	Maszewko II	Maszewo	43	29-10	46	
117	Maszewko II	Maszewo	44	29-10	47	
118	Maszewko II	Maszewo	45	29-10	48	
119	Maszewko II	Maszewo	46	29-10	49	

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MASZEWO NA LATA 2023-2026

nr	Obręb	Miejscowość	nr w miejsc	AZP	nr na arkuszu	Uwagi
120	Maszewko II	Maszewo	47	29-10	50	
121	Maszewko II	Maszewo	48	29-10	51	
122	Maszewko II	Maszewo	49	29-10	52	
123	Maszewko II	Maszewo	50	29-10	53	
124	Maszewko II	Maszewo	51	29-10	54	
125	Maszewko II	Maszewo	52	29-10	55	
126	Maszewko II	Maszewo	55	29-10	58	
127	Maszewko II	Maszewo	56	29-10	59	
128	Maszewko II	Maszewo	57	29-10	60	
129	Maszewko II	Maszewo	58	29-10	61	
130	Maszewo 1	Maszewo	1	29-10	11	Nr rej. C-12, KL.I.6801/5/68, 16.12.1968 r.
131	Maszewo 1	Maszewo	4	29-10	72	
132	Maszewo 3	Maszewo	5	29-10	73	
133	Maszewo 2	Maszewo	6	29-10	74	
134	Maszewo 1	Maszewo	11	29-10	14	
135	Maszewo 1	Maszewo	12	29-10	15	
136	Maszewo 1	Maszewo	14	29-10	17	
137	Maszewo 1	Maszewo	15	29-10	18	
138	Maszewo 3	Maszewo	16	29-10	19	
139	Maszewo 3	Maszewo	22	29-10	25	
140	Maszewo 3	Maszewo	23	29-10	26	
141	Maszewo 3	Maszewo	24	29-10	27	
142	Maszewo 3	Maszewo	27	29-10	30	
143	Maszewo 3	Maszewo	28	29-10	31	
144	Maszewo 3	Maszewo	29	29-10	32	
145	Maszewo 3	Maszewo	30	29-10	33	
146	Maszewo 3	Maszewo	37	29-10	40	
147	Maszewo 3	Maszewo	38	29-10	41	
148	Maszewo 3	Maszewo	39	29-10	42	
149	Maszewo 3	Maszewo	40	29-10	43	
150	Maszewo 3	Maszewo	41	29-10	44	
151	Maszewo 1	Maszewo	53	29-10	56	
152	Maszewo 1	Maszewo	59	29-10	75	
153	Maszewo 1	Maszewo	60	29-10	9	
154	Maszewo 1	Maszewo	61	29-10	10	
155	Maszewo 1	Maszewo	62	29-10	12	
156	Mokre	Mokre	1	28-12	50	Nr rej. C-14, KL.I.6801/30/70, 7.12.1970r.
157	Mokre	Mokre	2	28-12	34	
158	Mokre	Mokre	3	28-12	35	
159	Mokre	Mokre	4	28-12	36	

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MASZEWO NA LATA 2023-2026

nr	Obręb	Miejscowość	nr w miejsc	AZP	nr na arkuszu	Uwagi
160	Mokre	Mokre	5	28-12	37	
161	Mokre	Mokre	6	28-12	38	
162	Mokre	Mokre	7	28-12	39	
163	Mokre	Mokre	8	28-12	40	
164	Mokre	Mokre	9	28-12	41	
165	Mokre	Mokre	10	28-12	42	
166	Mokre	Mokre	11	28-12	43	
167	Mokre	Mokre	12	28-12	44	
168	Mokre	Mokre	13	28-12	45	
169	Mokre	Mokre	14	28-12	46	
170	Mokre	Mokre	15	28-12	47	
171	Mokre	Mokre	16	28-12	48	
172	Mokre	Mokre	17	28-12	49	
173	Mokre	Mokre	18	28-12	33	
174	Mokre	Mokre	19	28-11	34	
175	Mokre	Mokre	20	28-11	35	
176	Mokre	Mokre	21	28-11	36	
177	Mokre	Mokre	22	28-11	37	
178	Mokre	Mokre	23	28-11	38	
179	Mokre	Mokre	24	28-11	39	
180	Mokre	Mokre	25	28-11	40	
181	Mokre	Mokre	26	28-11	41	
182	Nastazin	Nastazin	2	29-11	41	
183	Nastazin	Nastazin	3	29-11	42	
184	Nastazin	Nastazin	4	29-11	43	
185	Nastazin	Nastazin	5	29-11	44	
186	Nastazin	Nastazin	6	29-11	45	
187	Nastazin	Nastazin	7	29-11	46	
188	Nastazin	Nastazin	8	29-11	47	
189	Nastazin	Nastazin	9	29-11	48	
190	Nastazin	Nastazin	10	29-11	49	
191	Nastazin	Nastazin	11	29-11	50	
192	Nastazin	Nastazin	12	29-11	51	
193	Nastazin	Nastazin	13	28-11	16	
194	Nastazin	Nastazin	13	29-11	52	
195	Nastazin	Nastazin	14	28-11	17	
196	Nastazin	Nastazin	14	29-11	53	
197	Nastazin	Nastazin	15	28-11	18	
198	Nastazin	Nastazin	16	28-11	42	
199	Nastazin	Nastazin	17	28-11	43	
200	Nastazin	Nastazin	18	28-11	44	
201	Pogrzymie	Pogrzymie	1	28-09	60	
202	Pogrzymie	Pogrzymie	2	28-09	61	

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MASZEWO NA LATA 2023-2026

nr	Obręb	Miejscowość	nr w miejsc	AZP	nr na arkuszu	Uwagi
203	Pogrzymie	Pogrzymie	3	28-09	62	
204	Pogrzymie	Mosty	15	28-09	49	
205	Przemocze	Przemocze	5	30-09	82	
206	Przemocze	Przemocze	6	30-09	83	
207	Przemocze	Przemocze	7	30-09	84	
208	Przemocze	Przemocze	8	30-09	85	
209	Przemocze	Przemocze	9	30-09	86	
210	Przemocze	Przemocze	10	30-09	88	
211	Przemocze	Przemocze	11	30-09	87	
212	Przemocze	Przemocze	12	29-09	9	
213	Przemocze	Przemocze	13	29-09	10	
214	Przemocze	Przemocze	14	29-09	11	
215	Przemocze	Przemocze	15	29-09	12	
216	Radzanek	Radzanek	1	29-10	1	
217	Radzanek	Radzanek	2	29-10	2	
218	Radzanek	Radzanek	3	29-10	3	
219	Radzanek	Radzanek	4	29-10	4	
220	Radzanek	Radzanek	5	29-10	5	
221	Radzanek	Radzanek	6	29-10	6	
222	Radzanek	Radzanek	9	29-09	51	
223	Radzanek	Darż	7	29-10	68	
224	Radzanek	Darż	8	29-10	69	
225	Radzanek	Darż	9	29-10	70	
226	Radzanek	Darż	10	29-10	71	
227	Radzanek	Jarosławki	6	28-10	17	
228	Radzanek	Maszewo	54	29-10	57	
229	Rożnowo Nowogardzkie	Rożnowo Nowogardzkie	1	29-09	26	
230	Rożnowo Nowogardzkie	Rożnowo Nowogardzkie	2	29-09	27	
231	Rożnowo Nowogardzkie	Rożnowo Nowogardzkie	3	29-09	28	
232	Rożnowo Nowogardzkie	Rożnowo Nowogardzkie	4	29-09	29	
233	Rożnowo Nowogardzkie	Rożnowo Nowogardzkie	5	29-09	30	
234	Rożnowo Nowogardzkie	Rożnowo Nowogardzkie	6	29-09	32	
235	Rożnowo Nowogardzkie	Rożnowo Nowogardzkie	7	29-09	33	
236	Rożnowo Nowogardzkie	Rożnowo Nowogardzkie	8	29-09	34	
237	Rożnowo Nowogardzkie	Rożnowo Nowogardzkie	9	29-09	35	
238	Rożnowo	Rożnowo	10	29-09	36	

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MASZEWO NA LATA 2023-2026

nr	Obręb	Miejscowość	nr w miejsc	AZP	nr na arkuszu	Uwagi
	Nowogardzkie	Nowogardzkie				
239	Rożnowo Nowogardzkie	Rożnowo Nowogardzkie	11	29-09	37	
240	Rożnowo Nowogardzkie	Rożnowo Nowogardzkie	12	29-09	38	
241	Rożnowo Nowogardzkie	Rożnowo Nowogardzkie	13	29-09	39	
242	Sokolniki	Sokolniki	1	29-11	9	
243	Sokolniki	Sokolniki	2	29-11	10	
244	Sokolniki	Sokolniki	3	29-11	11	
245	Sokolniki	Sokolniki	4	29-11	12	
246	Sokolniki	Sokolniki	5	29-11	32	
247	Sokolniki	Sokolniki	6	29-11	33	
248	Sokolniki	Sokolniki	7	29-11	35	
249	Sokolniki	Sokolniki	8	29-11	36	
250	Sokolniki	Sokolniki	9	29-11	37	
251	Sokolniki	Sokolniki	10	29-11	31	
252	Sokolniki	Sokolniki	11	29-11	15	
253	Sokolniki	Sokolniki	12	29-11	18	
254	Sokolniki	Sokolniki	13	29-11	19	
255	Sokolniki	Sokolniki	14	29-11	20	
256	Sokolniki	Sokolniki	15	29-11	21	
257	Sokolniki	Sokolniki	16	29-11	23	
258	Sokolniki	Sokolniki	17	29-11	24	
259	Sokolniki	Sokolniki	18	29-11	25	
260	Sokolniki	Sokolniki	19	29-11	26	
261	Sokolniki	Sokolniki	20	29-11	27	
262	Sokolniki	Sokolniki	21	29-11	28	
263	Sokolniki	Sokolniki	22	29-11	29	
264	Sokolniki	Sokolniki	23	29-11	30	
265	Stodólska	Leszczynka	1	28-11	12	
266	Stodólska	Maszewo	18	29-10	21	
267	Stodólska	Maszewo	19	29-10	22	
268	Stodólska	Maszewo	20	29-10	23	
269	Stodólska	Maszewo	21	29-10	24	
270	Tarnowo	Tarnowo	2	29-09	13	
271	Tarnowo	Tarnowo	3	29-09	14	
272	Tarnowo	Tarnowo	4	29-09	15	
273	Tarnowo	Tarnowo	5	29-09	16	
274	Tarnowo	Tarnowo	6	29-09	17	
275	Tarnowo	Tarnowo	7	29-09	18	
276	Tarnowo	Tarnowo	8	29-09	19	
277	Tarnowo	Tarnowo	9	29-09	20	
278	Tarnowo	Tarnowo	10	29-09	21	

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MASZEWO NA LATA 2023-2026

nr	Obręb	Miejscowość	nr w miejsc	AZP	nr na arkuszu	Uwagi
279	Tarnowo	Tarnowo	11	29-09	22	
280	Tarnowo	Tarnowo	12	29-09	23	
281	Tarnowo	Tarnowo	13	29-09	24	
282	Tarnowo	Tarnowo	14	29-09	25	
283	Wistawie	Maszewo	13	29-10	16	
284	Wistawie	Maszewo	17	29-10	20	
285	Wistawie	Maszewo	25	29-10	28	
286	Wistawie	Maszewo	26	29-10	29	
287	Wistawie	Maszewo	63	29-10	13	
288	Zagórcze	Tarnowo	1	29-09	8	

ILUSTRACJE (wybrane przykłady)MIASTO MASZEWO

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MASZEWO NA LATA 2023-2026

Obszar staromiejski w obrębie średniowiecznych obwarowań, 2 poł. XIII - XIX w.

Ratusz, ob. siedziba Urzędu Miejskiego, l. 1821-1827, przeb. 1920 r.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MASZEWO NA LATA 2023-2026

Kamienno-ceglane mury miejskie, XIV – XV w.

Gotycka kaplica Św. Jerzego, ob. kościół p.w. Św. Alberta Chmielewskiego

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MASZEWO NA LATA 2023-2026

Upamiętnienie poległych w I wojnie światowej z I. 20. XX w., w parku miejskim

Kamienica, pl. Wolności 1, 1 poł. XIX w.,

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MASZEWO NA LATA 2023-2026

Kamienica, ul. Kościuszki 25, k. XIX w.

Budynek mieszkalny, ul. Jedności Narodowej 20, pocz. XX w.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MASZEWO NA LATA 2023-2026

Budynek poczty, ul. Wojska Polskiego 9, 2 poł. XIX w.

WSIE GMINY MASZEWO
(wybór zdjęć według kategorii zabytków)

KOŚCIOŁY

Rożnowo Nowogardzkie, kościół p.w. Św. Antoniego, poł. XV w., wieża: k. XVIII w.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MASZEWO NA LATA 2023-2026

Przemocze, kościół p.w. MB Królowej Korony Polskiej, k. XV w.

PAŁACE, DWORY

Maciejewo, pałac, 1899 r.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MASZEWO NA LATA 2023-2026

Darż, dwór, 2-3 ćw. XIX w., ob. w stanie ruiny

Korytowo, dwór, przełom XIX/XX w. ob. w stanie częściowej ruiny

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MASZEWO NA LATA 2023-2026

Jenikowo, dwór, 1922 r., ob. przebudowany

PARKI PODWORSKIE

Maciejewo, park pałacowy, XIX w.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MASZEWO NA LATA 2023-2026

Radzanek park podworski, XIX w.

Tarnowo, park podworski, XIX w.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MASZEWO NA LATA 2023-2026

Darż, park podworski, XIX w.

ZESPOŁY FOLWARCZNE

Maciejewo, zespół folwarczny, 4 ćw. XIX w. – I. 30. XX w.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MASZEWO NA LATA 2023-2026

Jenikowo, zespół folwarczny, pocz. XX w. – I. 20. XX w.

Tarnowo, zespół folwarczno-parkowy, I. 60. XIX w. – I. 30. XX w.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MASZEWO NA LATA 2023-2026

Darż, obora w zespole folwarcznym, 1865 r.

BUDYNKI MIESZKALNE

Różnowo Nowogardzkie 24, dom z I. 10. XX w.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MASZEWO NA LATA 2023-2026

Korytowo, chałupy ryglowe, XIX w.

BUDYNKI GOSPODARCZE

Rożnowo Nowogardzkie 39, stodoła ryglowa z 1897 r.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MASZEWO NA LATA 2023-2026

Jenikowo 12, budynek gospodarczy w zagrodzie, pocz. XX w.

BUDYNKI UŻYTECZNOŚCI PUBLICZNEJ

Korytowo 12, dawna szkoła z pocz. XX w., obecnie budynek mieszkalny

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MASZEWO NA LATA 2023-2026

Dobrośławiec 8, dawna szkoła, l. 10. XX w, ob. budynek mieszkalny

CMENTARZE, UPAMIĘTNIEŃ

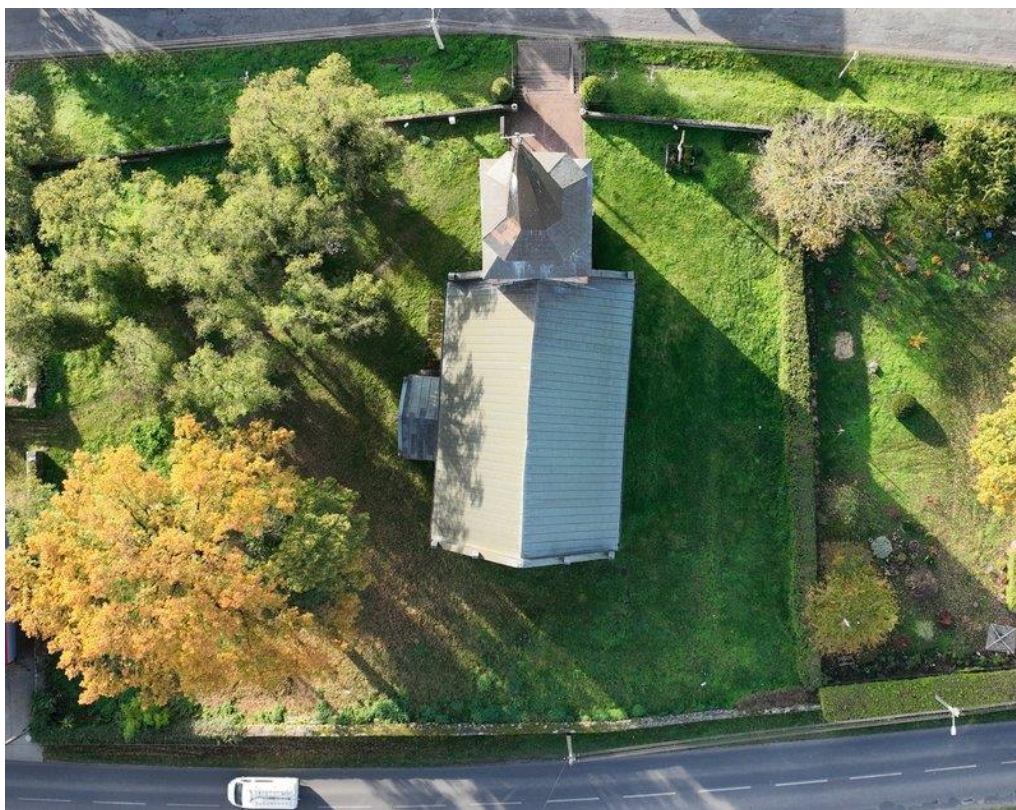

Darż, cmentarz przykościelny

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MASZEWO NA LATA 2023-2026

Jenikowo, cmentarz komunalny

Przemocze, cmentarz przykościelny

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MASZEWO NA LATA 2023-2026

Rożnowo Nowogardzkie, pomnik poległych w I wojnie światowej, na cmentarzu przykościelnym